

İZMİR'İM-II
Erdiñ Gönec

İZMİR'İM-II
Erdiñ Gönene

Birinci Baskı, Mart 2008, İzmir

www.erdincgonenc.com

ISBN 978-975-01734-2-4

Egetan Basın Yayın Ltd. Şti.
1984 Sok. No. 15 K.2
Alsancak/İzmir
Tel: 0232 421 08 96

Kapak Tasarım: A. Tansel Özalp

Baskı:
Uşşak Matbaacılık Ltd. Şti
1464 Sokak No: 55/A Alsancak/İzmir
Tel: 0232 464 99 67

Cilt:
Kardeşler Ciltevi
0232 435 78 18

© Copyright 2008
Bu kitabın yayın hakları Sevinç Ayla Gönene'e aittir.
Kitabın tamamı veya bir bölümü, alıntı amacı dışında
hiçbir biçimde çoğaltılamaz, dağıtılamaz, yeniden elde
etmek üzere saklanamaz.

İsteme Adresi:

Sevinç Ayla Gönene
56. Sokak No: 63/3
Güzelyalı/İZMİR

İzmir'im

II

Erdinç Gönenç

Erdiñç Göneneç'in Yaşam Öyküsü

17 Ocak 1941 tarihinde İzmir' de doğan Erdiñç Göneneç 1947-1952 yıllarında İlkokulu İstanbul Parmakkapı, 1952-1955 yıllarında ortaokulu İzmir Karşıyaka, 1955-1958 yıllarında liseyi Diyarbakır Ziya Gökalp lisesinde tamamladı. 1958-1962 yıllarında Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye İktisat Bölümünü bitiren Göneneç, 30.11.1962 yılında Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilatı Hazine ve Kambiyo Kontrolörü olarak görev aldı.

1971 yılı Eylül ayında Jandarma Genel Komutanlığında sürdürdüğü vatani görevini tamamlayan Göneneç 1972 Mayıs ayında Maliye Bakanlığı tarafından Londra' da geçici olarak görevlendirildi.

Göneneç 1973-1974 yıllarında Hazine Genel Müdürlüğü Yabancı Sermaye Şube Müdürü görevinde bulundu. Daha sonra Bakanlık Kambiyo Müdürlüğüne atandı.

1974 yılında Karadeniz Bakır İşletmelerinde Genel Müdür yardımcılığı, 1975 yılında Ankara Belediyesi Özlük İşleri Müdürlüğü, 1977 yılında Merkez Bankası Ekonomik Araştırma uzmanlığı, 1978 yılında İzmir, İncir, Üzüm, Pamuk ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri Genel Müdürlüğü görevlerini yaptı. 1981 yılında Köy-Koop Muğla Birliği' nde müdür, 1982 yılında da Dokuz Eylül Üniversitesi Muğla İşletmecilik Yüksek Okulu' nda öğretim görevlisi olarak çalıştı.

1980' de askeri yönetim tarafından 1402 sayılı yasaya dayanılarak işine son verildi. Sıkıyönetim kararını 1988 yılında Danıştay' da iptal ettirdi.

1987 yılında SHP' den milletvekili aday adayı oldu. 1989' da İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı aday adayı oldu.

1992 yılında İzmir Sanayi ve Ticaret İl Müdürü olarak atandı.

4.4.1998 yılında İzmir İl Müdürü iken kalp krizi nedeni ile 57 yaşında vefat etti.

Erdinç Gönenc
(1941-1998)

İÇİNDEKİLER

Gümrük Birliği ve Tüketicinin Korunması9
Hakem Heyetlerinin Yaptırım Gücü13
Tüketiciyi Korumak15
Enflasyon Canavarını Kim Yarattı?17
Rekabetin Korunması19
Kapıdan Satışlar - 121
Kapıdan Satışlar - 223
Kapıdan Satışlar - 325
Defne27
İşsizlik30
Hırsız Var33
Kıyamet35
Ayva Kokulu Muğla37
Asker Tayını41
Plan-Pilav ve Piyasa Ekonomisi43
Hakim Durumun Kötüye Kullanılması46
Ekmek Kavgası48
Yaşadığımız Çağ Teknolojik Devrim Çağı51
Mangal54
Ben Bir Kooperatifçiyim58
Zeytinyağı Yiyelim, Yedirelim61
Yeşili ve Maviyi Öldürmek64
Balık67
Pat Diye Kesilen Elektrik70
Tren72
Ekmek Olayı74
Fatura78
Yaya Geçitleri80
Mal Beyanı82
Memuru Ezmek86

Müfettiş	88
Küreselleşme ve Ekonomik Planlama	90
Ev Kadınları	96
Kentlerin Küçük Sorunları	98
25 Yıl Sonra Nasıl Bir İzmir	100
Acımasızca Kesilen Su ve Elektrik	102
Denize Küsen Şehir	104
Bazı Kent Sorunları	106
Bir Anı ve TANSA'nın Doğuşu	109
Zeytin Yağı Nasıl Satılır?	114
Bürokrasi Yaşlanıyor Gençler İse İşsiz	117
Yön Duygusu	119
İkibine Bir Kaldı	123
Enflasyon Bağımlısı Olduk	125
Güzelyalı'dan Vapura Binmek	127
Men-i İsrifat Kanunu	129
Su Baskını	131
Şubatta İzmir'e Bahar Gelebilir	133
Bunlar da Trafik Maganda Türleri	135
Trafik Sorunu	138
Ajan S.A. Ağabey	140
Kemeraltı	144
Memur İçin Senfoni	146
Şirketler Daha Az Vergi Vermek İçin Kuruluyor	155
Son Yazı	158
Sevgili Abim/Mete Gönenç	161
Erdiñç Ağabeyim/Cem Gönenç	162
Erdiñç Abi/Mehmet Özavcı	163

Gümrük Birliği ve Tüketiciinin Korunması

Gümrük Birliği'ne uyum yasalarının en önemlilerinden biri 4077 sayılı Tüketiciinin Korunması Hakkındaki Kanundur.

Gümrük Birliği'nin yararları ile halkımızın ilk tanışması bu Kanun sayesinde olmuştur.

Söz konusu Kanunu, Gümrük Birliği'nin bir dayatması olarak eleştirenler var: Doğrudur. Bu Kanun ülkemizde de çoktan yasalaşmalıydı. Öte yandan da “ülkemize dayatılanlar, hep böyle iyi şeyler olsa” demekten de kendini alamıyor insan...

Avrupa standartları, uluslararası kabul görmüş, en gelişkin standartlardır ve bunlara ulaşmak, cumhuriyetimizin, “Çağdaş uygarlık düzeyini yakalamak” hedefine uygundur.

Bilindiği gibi; Gümrük Birliği'ne girmek demek belirli bir süreç sonunda, serbest piyasa ekonomisini tüm kural ve kurumları ile kabul etmek demektir.

Ancak serbest piyasa ekonomisi ile vahşi kapitalizm arasında, kıl payı fark vardır ve gerekli önlemleri almazsanız, serbest piyasa ekonomisi uyguladığımızı sanarken, kendinizi vahşi kapitalizmin insana ve doğaya değer vermeyen, acımasız ortamında bulursunuz.

Bu tehlikeye karşı en başta yapılması gereken şey, rekabeti ve tüketiciyi korumaktır.

İşte, 4077 sayılı Kanun, bu açıdan da büyük önem taşımaktadır.

Bu “Kanun'u sadece tüketiciyi koruyan bir kanun olarak

görmek de yanlıştır. Üreticiyi, Avrupa standartlarında üretim yapmaya zorlayarak, onları da korumaktadır. Bir başka deyişle, sanayicimiz Avrupa pazarından önce iç piyasada, gerçek rekabete alışacaktır.

Esasen, üretici-satıcı temsilcisi olan mesleki kuruluşları, yani Sanayi Odaları, Ticaret Odaları ve Esnaf Odaları da karşı çıkmak bir yana bu Kanunu desteklemişler ve hayata geçmesine katkıda bulunmuşlardır.

Kanun'un amacını, biz Sanayi ve Ticaret Bakanlığı olarak bir cümle ile, "ülkemizde artık, satılan mal geri alınmaz devrini kapatmak, satılan mal geri alınır devrini başlatmak" olarak özetliyoruz.

Benim çocukluğumda çoğu dükkanda iki levha vardı; "Veresiye satışıımız yoktur" ve "Satılan mal geri alınmaz".

"Veresiye satışıımız yoktur" levhası veya veresiye satan tüccarın perişan halini gösteren temsili resimler ortadan kalkalı çok oldu. Şimdi sıra "Satılan mal geri alınmaz" levhalarında.

Ülkemizde sermaye birikimi, nasıl ki taksitli satışlar geliştikçe büyümüşse, işletmelerimiz şimdi de sattıkları ayıplı malları geri alarak geliştirecektir.

4077 sayılı Kanun tüketiciyi, ayıplı mala karşı koruyor. Bazı Avrupa ülkelerinde, malın iadesi için, ayıplı olma şartı bile aranmazken bizde, kapıdan satışlar hariç, aranıyor ve böylelikle satıcı da kaprisli müşteriye karşı korunmuş oluyor.

4077 sayılı Kanun, tüketiciyi, fiyata karşı da korumuyor. Zaten eğer koruyor olsaydı serbest piyasa ekonomisinin mantığı ile çelişirdi. Bu açıdan 4077 sayılı Kanunu, 4054 sayılı Rekabet Korunması Hakkında Kanun ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü 4054 sayılı Kanun, tüketiciyi dolaylı yoldan fiyata karşı, ama tek el ve kartel fiyatlarına karşı koruyarak 4077 sayılı kanunu tamamlamaktadır.

İzmir'de bu iki Kanun'un birbirini tamamlayan özellikleri göz önünde tutularak, ekmek fiyatları serbest bırakılmış ve kanımca çok da iyi sonuç alınmıştır. Çünkü KİT ürünlerine yapılan zamlara rağmen İzmir'de ekmek fiyatları 1995 Aralık

ayından bu yana 10.00 TL (250 gr. için) civarında sabit kalmıştır. Ve görülmüştür ki haksız fiyat artışları olursa bunun nedeni serbest rekabet değil, fırıncıların kartelleşmesi olacaktır. Kartelleşme de yakalanır veya yakalanmaz, açıkça bir suç oluşturmaktadır.

Bu noktada belirtmek gerekir ki; tüketici, 4077 sayılı Kanun'dan önce de korunuyordu. Tüketicuyu aldatanlar hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 526, 363, 401, 402 sayılı maddelerine dayanılarak, çok sayıda dava açılmaktaydı. Ancak, adalet sistemimizin ağır yüklenmeden kaynaklanan yavaşlığı, etkinliğimizi azaltmaktaydı.

4077 sayılı Kanun ise bir yandan yeni bir takım kurumlar oluşturup, öte yandan idarenin yetkilerinin arttırarak tüketiciye, daha etkin bir koruma sağlamıştır.

Kanunda oluşturulan yeni kurumlar şunlardır.

- a) Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri
- b) Tüketici Mahkemeleri
- c) Tüketici Konseyi
- d) Reklam Kurulu

Bu oluşumlarla ilgili açıklamalar, başka bir konuşmanın konusunu oluşturacak kadar geniştir. Ancak şu kadarını belirtmek gerekir ki buralara yapılacak başvuruların her türlü vergi, resim ve harçtan muaf tutulması, sistemin işlemesi açısından son derece büyük önem taşımaktadır.

İdarenin arttırılan yetkileri de ayrı bir tartışma konusu oluşturmakla birlikte, yine belirtelim ki en önemli bölümü, idari para cezası uygulamasıdır. İdari para cezası uygulamasında da önemli yenilik, bu cezalara idare mahkemelerinde yapılacak itirazların, tahsilatı durdurulmasıdır.

SONUÇ

Uygulayıcılarından birisi olarak, 4077 sayılı Kanun'un bir takım eksikliklerine rağmen, oldukça iyi bir Kanun olduğunu belirtebilirim.

Özellikle hakem heyetlerinin iyi çalıştığını ve günlük hayatımızdaki yerini aldığını söylemek mümkündür. İzmir İl Hakem Heyeti'ne 8 Eylül 1995 gününden bu yana yapılan başvuru sayısı 600'ü bulmuştur. Başvuruların büyük bölümü, tüketici lehine karara bağlanmış ve alınan kararların önemli bölümüne de taraflarca uyulmuştur.

Ancak yasalar ne denli iyi olursa olsun, bunların hayata geçirilebilmesi için en önemli unsur tüketici bilincinin gelişmesi ve tüketicinin kendi haklarına sahip çıkmasıdır.

(*Kimya Mühendisliği Dergisi*)

Basın Bildirisi

13.3.1998

Bilindiği gibi evrensel tüketici hakları, ilk olarak ABD Başkanı J. F. Kennedy'nin 15 Mart 1962 tarihinde Temsilciler Meclisi'nde yaptığı konuşmasında dile getirilmiştir.

Daha sonraki yıllarda 15 Mart günü birçok ülkede ve son yıllarda da Türkiye'de "Tüketici Hakları Günü" olarak kutlanmaya başlamıştır.

Bu çerçevede 1998 yılında, Bakanlığımızca düzenlenecek etkinliklerin; öncekilerden farklı olarak, bir güne sınırlı kalmayarak, 14-21 Mart tarihleri arasında bir haftalık dönemi kapsayacak şekilde düzenlenmesi uygun görülmüştür.

"Tüketici Hakları Haftası" boyunca İl Müdürlüğümüz, Büyükşehir Belediyemizin de desteği ile billboard'ları ve belediye otobüslerini afişlerle donatacak ve halkımıza değişik konularda hazırlanmış bilgilendirme broşürleri dağıtacaktır.

Yine Müdürlüğümüz yetkilileri tarafından İzmir'deki 16 ilköğretim okulundaki öğrencilere konferanslar verilecektir.

İzmir'de tüketici bilincinin gelişmesinde büyük payı olan medyamızın konuya gereken önemi vereceği inancı ile bilgilerinizi sunarım.

Saygılarımla.

E.G.

Hakem Heyetleri'nin Yaptırım Gücü

Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri, onuncu aylarını doldurdu... Galiba, en iyileri, İzmir İl Hakem Heyeti. Tüm ülkedeki tüketici şikayetinin, neredeyse yarısı, oraya yapılmış.

Zorlamaya değil, uzlaşmaya ve iyi niyete dayanan bu heyetler, oldukça demokratik kuruluşlar. Kamu kesimi yanında, üretici - satıcı ve tüketici temsilcileri var. Temel amaçları; yargının, esasen ağır yükünü daha da ağırlaştırmadan, “tüketiciler ile satıcılar arasında çıkan, uyuşmazlıkları çözümlenmek ve tüketici mahkemelerinde, delil olarak ileri sürülebilecek kararları almak.”

Yaptırım konusunda bir yetkileri yok. Kararlarına uyup uymamak, ilgililerin keyfine kalmış. Delil olarak kabul edip etmemek de mahkemenin takdirine...

O halde hakem heyetleri ne işe yarar?

Oysa ki hakem heyetleri, yaptırmaktadır...

Biz İzmir'de, aldığımız kararların büyük kısmının, uygulandığını görüyor ve bu sonucun, yaptırım gücümüzden kaynaklandığını biliyoruz.

Nedir bizim yaptırım gücümüz? Herşeyden önce, heyetimizin yapısı elbette: Heyeti oluşturan kuruluşlar zaten etkin

ve saygın. Bir de üst düzey yöneticilerce temsil edilirse? İzmir, bu işi ciddiye aldı: Örneğin, kuruluş aşamamızda, Ticaret Oda'mızı, yönetim kurulu başkanı, bizzat temsil etmekteydi. diğ er katılımcı temsilcileri de öyle...

Aldığımız kararın haksızlığını savunmak, pek kolay olmuyor.

Üstelik hakem heyetlerinin, henüz pek fark edilmeyen bir önemli yetkisi de var: Teşhir yetkisi. Biz, bir ay içinde aldığımız kararları, ertesi ay başında, İl Müdürlüğü'müzdeki bir panoda ilan ediyoruz. Yönetmelik, böyle diyor. Bu ülkede, vergi ödemeyenlerin ilanı konusunun, nasıl, yıllarca tartışıldığı hatırlanırsa, teşhirin önemi ortaya çıkar.

Gerçekten, adını listemizde görmek istemeyenler, sorunu, daha inceleme aşamasında tüketici lehine, çözüveriyorlar. Hakem Heyeti'ne yapılan, 958 başvurudan, 353 adedinin, Heyet'te görüşülmeye gerek kalmadan, Müdür'lüğümüzce, tüketici lehine çözümlenmiş olması, yeterli kanıt değil mi?

Yargıcın takdirine bağlı olsa da, ürettiğimiz deliller de küçümsenmemeli. Davayı, daha baştan kaybettiğini düşünen taraf, yargıya gitmektense, uzlaşmayı yeğlemektedir çoğu kez.

Tüketicinin Korunması Yasası, cezai yaptırım yetkisi vermiyor hakem heyetlerine. Ancak, İl Müdürlüklerinin yetkilerini de çok artırıyor. Hakem heyetlerinin toplantı yeri, il müdürlüğü. Başkan da il müdürü. Hakem heyetini desteklememesi mümkün mü? Bu da hakem heyetlerinin bir başka gücü...

Tüm insanlar tüketici. Tüketici haklarını savunmak, insan haklarını savunmak, o zaman. Hakem heyetlerinin esas güç kaynağı, tüketici bilincidir. Tüketici bilinci geliştikçe ve halkımız sahiplendikçe, gerek yasanın ve gerekse hakem heyetlerinin, insan haklarını koruma gücü, giderek artacaktır.

Gazete Ege, 3 Eylül 1996

Tüketiciyi Korumak

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, son yılların en önemli yasası bence.

Önemi herşeyden önce, kapsamından kaynaklanıyor. SSK'lıları, tarım üreticilerini veya kamu çalışanlarını ilgilendirmiyor sadece. Tüketicileri ilgilendiriyor, tüm insanları yani...

Üreticiler ve satıcılar da tüketici. Halkı onlara karşı korurken, onları da başka üretici - satıcılara karşı koruyor yasamız.

Yasalar, genellikle, hak ve özgürlükleri sınırlamak içindir. Bu yasa ise; hakları geliştirmek ve korumak amacıyla çıkarılmıştır. Önemli bir özellik değil mi?

Gümrük Birliği'ne girebilmemizin, önemli koşullarından biri bu yasa. Kimilerine göre, Gümrük Birliği'nin bir dayatması. Tarih boyunca bize dayatılanları düşündükçe, keşke tüm dayatmalar böyle olsaymış diyese geliyor insanın. Çünkü; Avrupa standartlarına ulaşmamızı dayatıyor bize. Atatürk'ün hedef gösterdiği "muasır medeniyet", Avrupa uygarlığından başka ne olabilir ki?

Avrupa standartları, tüm insanlığın kabul ettiği, en gelişmiş standartlardır. O halde yasamız, çağdaş ve ilerici bir yasa...

Uygulamaya çalıştığımız ekonomik sisteme, liberal ekonomi adını veriyoruz. Liberal ekonomi ile vahşi kapitalizm ara-

sında, kıl payı fark olduğunu gözden kaçırmayız umarım.

Liberal ekonomiyi, vahşi kapitalizme karşı korumak; doğayı korumak, rekabeti korumak ve de tüketiciyi korumak demektir öncelikle.

Demokrasi, liberal ekonominin siyasal rejimidir, vahşi kapitalizminki ise, faşizm. Tüketici haklarını savunmak, faşizme karşı demokrasiyi savunmaktır bir anlamda. Tüketici hakkı, insan hakkı değil mi zaten?

Halkımızın örgütlenmesinden de korkmuyor bu yasa, üstelik katılımcı. Hak ve görev vererek, tüketici örgütlenmesini özendiriyor. Tüketici örgütleri, hakem heyetlerinde temsil ediliyorlar, tüketici mahkemelerinde dava açma hakları var, tüketici konseyinde de varlar.

Kamu görevlilerinin, geleneksel demeç verme yasağını bile bu yasa deldi, ilk kez. Yasayı halka anlatabilmek için, konuşmamız emrediliyor. Susturulmamız yanlıştı, konuşmamız doğru. “Ey tüketiciler, tüpgaz hortumlarınızın boyu iki metreden fazla olmasın” dememizin, yasaklanmasındaki mantık ne?

Bu yasa, tüm insanlarımızın malı.

Bu yasa, sadece tüketiciyi değil, üreticimizi de çağa ulaştırmayı amaçlıyor.

Bu yasa, demokratik ve katılımcı.

Süreç içinde düzelecek yanlışları, giderilecek eksikleri var elbette...

Yeter ki halkımız sahiplensin.

Çünkü gerçek güç yasalarda değil, tüketici bilincinin gelişmesinde...

Gazete Ege, 9 Eylül 1996

Enflasyon canavarını kim yarattı?

Osmanlı'nın kapitalisti; Yahudi, Rum, Levanten ve Ermeniydi. Müslüman'dan kapitalist olur muydu hiç?

Azınlıkların çoğu kaçınca, kapitalistsiz kaldı Cumhuriyet Türkiye'si. İşçi sınıfı zaten yoktu. Olsa, belki sosyalizm dene-nirdi, yoksul Anadolu'yu kalkındırmak için. Sonuçta, kapitalist yoldan kalkınmada karar kılındı, doğru ya da yanlış...

O zaman, kapitalist yaratmak gerekirdi öncelikle. Kapitalist yaratmak için, ilk denenen, devlet kapitalizmi uygulamak oldu. Fabrikaları devlet kurdu ve pahalı ürettiklerini, ucuz vererek destekledi kimilerini...

Sonuçta, sermaye birikimi oluşmaya başladı ama, çok cılızdı henüz. Daha hızlı bir kalkınma için, çok daha büyük bir sermaye birikimi gerekirdi.

Bunun için gerekli yöntem, 1950 sonrasında keşfedildi: Devlet eliyle enflasyon yaratmak. "Her mahallede bir milyoner yaratmak" için, bütün bir mahalle halkının satın alma gücünden bir bölümünü, çaktırmadan, o mahalledeki tek bir kişinin cebine aktarmak yani... Kimi iktisatçılar, enflasyonu, bir dolandırıcıya benzetirler. Nasıl ki dolandırıcı; önce şirinlik yaparak kazıklarsa insanı, enflasyon da devamlı arttırır, cebimize giren parayı. Satın alma gücümüzü hızla azaltarak elbette. Paramız çoğaldıkça, yoksulluğumuz da büyür.

Eksilen satın alma gücümüz, buharlaşıp yok olmaz elbette. Sayıları gittikçe azalırken, servetleri çoğalan kimilerinin cebi-

ne gider doğruca. “Hiç bir şey yoktan var olmaz, hiç bir şey yok olmaz” demiyor mu Lavasier...

Enflasyon; canavar değildi başlangıçta. Tam tersine, ekonomi canlanmış, geniş halk yığınları “göreceli” olarak yoksullaşsa bile, tüm ülkede, yaşam düzeyi yükselmişti. Yüksek korumaya duvarlarından yararlınsa ve montaj sanayii niteliğinde olsa da büyük bir sanayi sektörü oluşmuştu. Bu gelişmede, dünyadaki teknolojik gelişmenin payını da unutmamak gerek. Sadece ılımlı ve denetimli enflasyonun sonucu değil yani...

Sonra, iletişim teknolojisindeki gelişmeler, enflasyonun yarattığı tüketim eğilimini iyice azdırdı. Bir taraftan, talep enflasyonu patlarken, öte yandan sanayimiz, uluslararası rekabete zorlandı. Bunun için gerekli olan da daha az sayıda ama çok daha büyük kapitalistlerdir. Daha büyük sermaye birikimi, çok daha hızlı ve yüksek enflasyon gerektirirdi. Ardından petrol şoku, devalüasyonların pahalılaştırdığı ithalat ve politikanın yarattığı kara delikler. Enflasyon; ılımlı olmaktan da çıktı, denetimden de. O artık bir canavar. Onu devlet, bile rek isteyerek yarattı...

Günümüz enflasyonu, artık talep enflasyonu değil, maliyet enflasyonu. En çok da KİT zamlarıyla besleniyor.

Bu yüzden, memura-işçiye yapılacak zam, enflasyonu büyütmez. Para basarak ödense bile...

Eğer, tedavüldeki para miktarı, ekonominin gereksiniminden azsa, para basmak, enflasyonist etki yaratmaz çünkü.

Ekonomimizin gereksinim duyduğu para miktarını, hesaplamış olan varsa, buyursun açıklasın...

Gazete Ege, 16 Eylül 1996

Rekabetin Korunması

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, sadece ayıplı mala karşı koruyor tüketiciyi. Ayıplı olduğu belirtilerek yapılan satışlarda, ayıplı mala karşı da bir koruma, söz konusu değil doğallıkla...

Bir tek kapıdan satışlarda, mal ayıplı olsun olmasın, geri alma zorunluluğu var, satıcıların. Bu istisnanın nedenlerini başka bir yazımızda tartışırız.

Yasa'mız, fiyata karşı korumuyor tüketiciyi yani. Esas belirtmek istediğimiz budur. Fiyata karşı koruma, bu Yasa'nın görevi değil zaten.

O işi yapacak olan, dolaylı biçimde de olsa, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'dur. Bu Yasa'nın yürürlük tarihi, ötekinden öncedir. Sayısından da belli zaten. Ancak henüz, gerekli kurumlar oluşturulamadı ve yaşama da geçemedi, dolayısıyla. Bu yüzden de pek bileni, tanıyanı yok...

Sonuçta; tüketici, haksız zamlara, tekel fiyatlarına ve Yasa'nın deyimiyle, "piyasaya hakim olan teşebbüslerin, bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarına" karşı korunamıyor.

Yasa'nın amacı, rekabeti koruyarak; tam rekabet piyasasının, gerçek liberal ekonominin yani, oluşmasını sağlamak...

"Dolaylı koruma" değişimizin nedeni de bu zaten: Serbest piyasa ekonomisinde, rekabet koşullarında oluşmuş fiyatlara, hiç bir yasa karşılamaz çünkü. Bu fiyatlar, yüksek olsa ve devamlı artsa bile...

Fiyatların, başta devlet olmak üzere, merkezi bir otorite tarafından belirlenmesi, serbest piyasa ekonomisi ile bağdaşmaz. Tıpkı, “mal ve hizmet piyasalarındaki, rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı; anlaşma, karar ve uygulamalar” gibi.

İşte bu yüzden, 4. maddesinde, aynen şöyle diyor, Yasa: “Belirli bir mal veya hizmet piyasasında, doğrudan veya dolaylı olarak, rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan, teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin, bu tür karar ve eylemleri, HUKUKA AYKIRI VE YASAKTIR.

Bu haller, özellikle şunlardır:

a) Mal veya hizmetlerin, alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan, maliyet, kâr gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tesbit edilmesi.”

İzmir’de, ekmek fiyatının neden serbest bırakıldığı, sanırım daha iyi anlaşılacaktır şimdi. Yasa’nın açık ve kesin hükmü gereği yerine getirildiği gibi, Avrupa Birliği koşullarına uyum yolunda bir de adım atılmıştır böylelikle...

Biz, Avrupa Birliği’ni istiyoruz, onlar da serbest rekabet ve demokrasi.

Demokrasinin ekonomik sistemi, serbest piyasa ekonomisidir zaten. Serbest piyasa ekonomisinin, vazgeçilmez koşulu ise, tam rekabet.

Gelin, rekabeti koruyalım...

Gazete Ege, 23 Eylül 1996

Kapıdan Satışlar - 1

Benim çocukluğumda günlük alış veriş, kapıdan yapıldı genellikle.

Bu tür alış veriş, yok olmadı ama, epey azaldı günümüzde. Hem miktar, hem de çeşit olarak azaldı.

Eskiden, bütün gün boyunca; eşekli, at arabalı satıcılar doluşırdı, sokak aralarında...

Yoğurt ya da tahin-pekmez satıcıları, omuzlarındaki askıyla taşırlardı, yüklerini. Boza satıcıları da öyle...

Bardacıkların üzeri, incir yaprağı kaplı olurdu: “Haydi buz gibi bardacık, şeker lokum bardacık...”

Balıkçılar, ellerinde hasır sepetle gezerdi, üstü ıslak çuval kaplı.

Şimdilerde de kamyonetli balık satıcıları, geçmiyor değil evimin önünden. Hem nadiren geçiyorlar hem de sardalyeden başka balık sattıkları yok. Benim çocukluğumdakiler; isparoz, lidaki ve de çipura satarlardı. Balıkları bizzat kendileri ve Körfez’den yakalamış olurlardı. Çipura bile alabilirdik ve aldık mıydı tepside, etrafına domates, biber dizip, doğru mahallenin fırınına...

Artık, ne Körfez kaldı, ne balıkları.

Oysa çocuk halimle ben bile, her balığa çıkışımda, sekiz - on isparoz yakalardım, Alsancak vapur iskelesi civarında.

Yoğurt, tahin-pekmez, plastik kaplarda satılıyor şimdi, boza satıcılarının, sesini bile duymaz olduk.

İyi mi oldu, kötü mü? İyi oldu ebette. Çünkü geliştik, kalkındık. Artık, değil süper, hipermarket zincirlerimiz var. Bir de Körfez'i öldürmeden, kalkınabilseydik. Benimki nostalji işte boşverin. Körfezler, nehirler mi önemli, yoksa onları kirleten fabrikalar mı?

“Fabrika demek, iş demek sanayileşmek demek”, peki göller - dereler ne işe yarar?

Fabrikalar kurulsun elbet, ama doğru yerlere kurulsun.

“Nereden başlayıp, nerelere geldin” demeyin. Bozacıyı özleyen biri, çocukluğunun Körfez'ini, elbette çıkaramaz aklından.

Gelelim kapıdan satışlara: Günümüz Türkiye'sinde artık, özel bir anlamı var, “kapıdan satış” deyiminin. Tüketicinin Korunması Hakkındaki Yasa'da özel bir yeri var ve de kavun-karpuz alışverişi, kapıdan satış sayılmıyor.

Kapıdan satışın ne anlama geldiğini anlamak için, Yasa'ya bakmak gerek. Şöyle diyor 8. maddesinde: “Kapıdan satışlar, işyeri, fuar, panayır gibi satış mekanları dışında, önceden muhtabakat olmaksızın yapılan, değeri, iki milyon Türk Lirası'nı aşan tecrübe ve muayene koşullu satışlardır.” Aynı maddenin beşinci fıkrasında da şöyle bir hüküm var: “Satıcının, mal veya hizmeti, işyeri dışında satışa sunması, teamül, ticari örf ve ya adetten ise, bu madde uygulanmaz.

“Salça yapacağım” deyip, sokak satıcısından alacağınız domates, iki milyondan fazla bile tutsa ki tutabilecek gibi görünüyor; kapıdan satışlarda, tüketiciye sağlanan özel haklardan, yararlanamazsınız. Çünkü, teamül gereği...

İşte bu yüzden, çocukluk anılarımla başladım yazıma. Teamülü anlatmak için. Ama bu arada yerim bitti ve zorunlu olarak, devamı haftaya...

Gazete Ege, 30 Eylül 1996

Kapıdan Satışlar - 2

Satılan mal geri alınmaz devrini kapatıp, satılan mal geri alınır, devrini başlattığımızı söylediğimiz”, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Yasa; aslında, sadece ayıplı mal ve hizmete karşı koruyor. Mal veya hizmet ayıplı değilse, geri verme hakkınız yok. Ayıplı olduğu belirtilen malları da geri verme hakkınız yok.

Kapıdan satışların önemi de burada ortaya çıkıyor işte...

Bir tek kapıdan satışta, satın aldığınız malı, ayıplı olup olmadığına bakılmaksızın, geri vermek hakkınız var.

Önceki yazımızda, domates - biber satışlarının, kapıdan satış sayılmadığını belirtmiştik. Nedeni; teamül ve iki milyon liralık, parasal sınır. O zaman kapıdan satış deyince aklımıza, daha çok çelik tencere gibi mutfak eşyaları ile, yatak takımı gibi eşyalar geliyor.

Dikkat edilirse bunlar, daha çok kadınların ilgilendiği türden eşyalar. Kapıdan satışların genellikle, çalışma günlerinde ve gündüz yapıldığı da göz önünde tutulursa, hedef kitle ortaya çıkar: Ev kadınları...

Sabah saat on-onbir gibi, kapı çalınır. Gelen, tanımadığınız, ama içeri bile almaktan korkmayacağınız, sevimli bir delikanlı veya güzel mi güzel bir kız. Çoğunlukla ikisi birden.

Hemen, çatal bıçak takımı açılır. Ya da bir tencere seti...

Belki gereksinimiz var ama o gün almak aklınızdan geçmemektedir. Paranız da yoktur üstelik. Ne gam: Ödeme koşulla-

rı öylesine uygundur ki siz farkına bile varmadan, gelip geçecektir taksitler...

Yatak takımı, özel mi özel...

Az bir peşinat, belki de hiç. Hemen senetler düzenlenir, satış sözleşmesi de imzalanır, hiç okumadan. Artık sizin de çelik tencereleriniz var, boy boy. Hem de kaliteli ve ayıpsız...

Akşam olur, baba eve gelir. Yorgun mu yorgun. Kafası, ay sonunu nasıl getireceğinin hesapları ile allak bullaktır. Küçük maaşlı bir memur için, kolay mı ay sonunu getirmek. Belki şefinden fırça da yemiştir. Çatacak yer aramaktadır, belki...

Pek konuşmadan sofraya oturulur. O akşamın yemeği, yeni tencerede pişirilmiştir. Olup biteni öğrenmeden önce, “farkı farketsin” diye...

Sonra kapıdan alınan şey ortaya çıkar. Hafif bir şaşkınlık ve kısa bir sessizlik. Kıyamet, satış sözleşmesinin sureti ortaya çıktığında kopacaktır.

Kavga gürültü, dayak bile mümkün. İtilmiş’lerimiz, pek de az değil çünkü. Üstelik İtilmiş’in gerekçesi her zamankinden daha güçlü. Senetleri ödeyebilecek parası yok...

İşte bu yüzden, kapıdan satışlarda, aylıklı olma şartı aramıyor yasa, “Bu tür satışlarda; tüketici yedi günlük tecrübe ve muayene süresi sonuna kadar malı, kabul veya hiçbir gerekçe göstermeden, reddetmekle serbesttir” diyor.

Ev kadınları dövülmesin, istiyor...

Korkarım bir yazı daha gerekecek, kapıdan satışlar için. Yasa koruyor ama yolu - yordamı biraz karışık. Hilesini de buluyorlar. Bu yüzden, korunmak için bilinçlenmek gerek.

Gazete Ege, 7 Ekim 1996

Kapıdan Satışlar - 3

Kapıdan satışta tüketicinin, hiçbir gerekçe göstermeden cayma hakkı var...

Bu durumda satıcı, tüketicinin cayma bildiriminden itibaren on gün içinde, aldığı peşinatı, kıymetli evrakı ve tüketiciyi borç altına sokan bütün belgeleri iade etmek ve 20 gün içinde de malı geri almak zorunda.

Yapmazsa ne olur? Eğer Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü'ne şikayet ederseniz, 60 milyon lira idare para cezası keseriz. Üstelik itiraz, tahsilatımızı durdurmuyor.

Ancak, tüketicinin de yükümlülükleri var: Bir kere, malı teslim aldığımız durumda iade edeceksiniz. Değer kaybı olmuşsa, tazmin etmeniz gerekiyor. Bir de cayma bildirimini, 7 gün içinde ve iadeli taahhütlü mektup veya noter aracılığı ile ya da bizzat yapılmalı.

7 günlük hak düşürücü bu süre, hile için çok uygun. Kimileri, satış sözleşmesinin üzerine, eski bir tarihi atıyor, kaşla göz arasında veya sonradan. Aman dikkat...

Bilinmesi gereken bir diğer önemli husus, satıcının “belge” verme zorunluluğu; satıcı, fatura veya tesellüm makbuzu ile birlikte tüketiciye cayma hakkını açıklayan, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca onaylı bir belgeyi tutanak mukabili vermekle yükümlü. Vermeyeni öğrenirsek, cezası 30 milyon lira. Lütfen bildirin...

Sözleşme yapmayan satıcının da cezası 30 milyon lira. Sözleşmede nelerin yazılı olması gerektiğini, İl Müdürlüğü'nden

veya “Alo 175”ten öğrenebilirsiniz. Benim yerim dar. Bu yüzden sözleşmede belirlenen satış fiyatının sonradan hiçbir şekilde ve şartta artırılmayacağını belirtmekle yetineceğim.

Kapıdan yaptığımız alış-verişin, kapıdan satış sayılabilmesi için, önceden mutabakat olmaksızın yapılması şart. Aksi halde, tüketiciye sağlanan özel haklardan faydalanamayız. Bunu bilen kimi açığözler, kapınıza gelmeden önce, bir telefon ediveriyor size. Al sana önceden mutabakat. Malınız ayıplı olmadıkça, cayma hakkınız yok artık.

Yasaların bir boşluğu, her zaman bulunabilir. Bu işin uzmanları, iyi de para kazanıyor zaten. Hem de yasal biçimde.

Bu yüzden ilgili tebliğ, “görüşme yer ve tarihinin, tüketici ve satıcı arasında önceden belirlenmesini”, önceden mutabakat saymıyor.

Yine de esas güvence, iyi niyet ve güvenilirlik. Mevzuatımız da işte bu yüzden, kapıdan satışları Bakanlık iznine bağlıyor ve bu işi yapacak kişileri sınırlıyor: Kapıdan satış yapabilmek için anonim veya limited şirket statüsünde bir tüzel kişilik edinmek zorunlu. Alıcıya vermekle yükümlü olduğunuz “belge”yi de Bakanlığa onaylatacaksınız. Bu koşullara uymayanın da cezası, altmış milyon...

Lüks otel salonlarında, kulakları sağır eden müzik eşliğinde yapılan, “toplantılı (grup)” ve yazılı veya görsel yayın yoluyla yapılan “mesafeli” satışlarda da aynı biçimde korunuyor tüketici.

Cezalarımız, ağır ve caydırıcı. Keşke trafik magandalarına da uygulanırsa.

Yeter ki hakkınızı arayın ve şikayet edin. Bir de imzalayacağımız her belgeyi dikkatlice okuyun. Özellikle de tarihlere dikkat...

Gazete Ege, 14 Ekim 1996

Defne

A dını ben koydum: Defne... Ateş gözlü, güleç yüzlü, güzel
Ayeğenim benim. Ilica'nın deniz kızı o...

Henüz on yaşında ama şiir bile yazıyor:

“Günaydın demeden başladı gün,

Bir de bakmışsın, bayram gelmiş.”

Bin dokuz yüz seksenlerin bir yarısında, geçimimi, ticaret-
ten kazanmak zorunda bırakılmışım. Malum mesele: 1402.
Mehmet Özavcı ile birlikte Muğla'da kurduğumuz şirketin
ünvanı da Defne.

Defne ile yazlıkta...

Yani ben defneyi çok seviyorum. Tıpkı; zeytini, inciri ve üzümü sevdiğim gibi. Çünkü onlar, Ege'nin, Akdeniz'in simgesi ve ben, Ege'yi çok seviyorum. Bir Akdenizliyim ben. Efes ve Bergama uygarlıkları bizim. Güzel Helen'i biz kaçırdık Atina'dan, Truva bizim. Benim çocukluğumda, İzmir'den Aydın'a kadar her yer incir bahçeleri ile kaplıydı. Annem yerlere kadar uzun beyaz sakallı evliyai, bir yaz gecesi, Söke'de bir incir ağacı altında yatarken görmüş.

İncir bahçeleri yerlerini, pamuk tarlalarına bırakmış. Pamuk daha çok para getiriyor diye. Pamuk tarlalarına da Virginia tütününü ekilirse hiç şaşırmayacağım. Pamukçu da zorda şimdi.

Sultaniyeyi, yaş üzüm ihracatı kurtardı. Hormon sayesinde tabii. Aslında üzüm şanslı. Asma arsız bir bitki. Çabuk büyüyor. Ne demiş zaten: "Bana sarılacak yer gösterin, Ay'a uzanayım."

En geç büyüyen, zeytin ağacı, verim için elli yıl gerekiyor. Ama en uzun yaşayanı da o. Bin yıl yaşayabilir, bırakırsanız. Bırakmıyoruz ki yaşasın: Kökleyip kökleyip, çirkin vil-laları konduruyoruz yerlerine. Acaba, kutulu zeytin yağı satabilseydik yurt dışına, böylesine kolay yok edilirler miydi?

Defne; hüdai nabit, kendiliğinden yetişiyor yani. Ya maki-lik alanlarda yetişiyor ya da güzelim kızıl çamlarla, kara çamlarla birlikte. Bakım falan da istemiyor. Ama yine de çok değerli. Değerli olmasa, Roma imparatorlarının başını süsler miydi, taç niyetine.

Kimya ve ilaç sanayiinde kullanılıyor. Ben ise, balık pişirmede kullanıyorum. Kefal pilaki, defne olmaksızın, pişirilemez... Izgara, "kömür ızgara tabii", yaparken çipuranın karnına bir kaç yaprak defne koymayı bir deneyin. Parmaklarınızı yersiniz... Yazlık siteler, defneyi de katlediyor ama, esas katili orman yangınlarıdır. Her yıl, binlerce çam ağacı yanında, def-

ne de yanıp gidiyor. Egeli ozan, Egeli romancı çoktur da Ege'nin ozanı, romancısı pek yoktur. Umarım Defnem, büyü-yünce ne iş yaparsa yapsın, şiir yazmayı sürdürür.

Umarım Defne, incirin, üzümün, zeytin ağacının ve defne-nin şiirini yazar. Ege'nin şairi olur yani. İşte bu yüzden adını Defne koydum.

Gazete Ege, 21 Ekim 1996

İşsizlik

İşsizlik, enflasyondan kötü... Dar gelirli için, sabit gelirli için; Enflasyon da bir bela elbet. Ancak, ücretiniz, geliriniz, enflasyonu bir ölçüde izleyebiliyorsa, evinize bir ekmeğe götürebilirsiniz en azından. Zaten, anti-enflasyonist politikaları, devamlı kemer sıkmayı yani, alkışlayan sendikaları şaşırarak izliyorum. Onların görevi çalışanlar için, en az enflasyon oranında ücret artışı istemek. Artı milli gelir artışından pay...

Peki ya işiniz yoksa. Geliriniz yoksa yani. O zaman evinize bir ekmeği bile nasıl götürebilirsiniz acaba? Evine ekmeğe bile götüremeyenin nice olur hali?

“Vay cevizin hali, vay benim halim.”

Gün geçmiyor ki bana, iş isteyen bir işsiz gelmesin. Kimi, iş verme yetkim ve olanağım olmadığımı bilmeden. Kimi bile bile, çaresizlikten, bir umuttur diyerek. Belki de eski alışkanlık. Geçmişte çok işsize iş vermişim çünkü. Bir kısmına, popülist bir yaklaşımla, pek işe yaramasalar bile, sırf işsizlikten kurtulsunlar diye ama pek çoğuna, yatırım yapıp ihracatı artırarak, istihdam olanaklarını artırarak yani, çalışıp üretsinler diye, iş vermişim...

Şimdiyse? Şoföre gereksinimimiz var örneğin. İşsiz şoför de pek çok. Ama benim yetkim yok.

Tariş Genel Müdürlüğü döneminde yeni işletmeleri üretime sokan Erdinç Gönenc, kuruma ait bir fabrikanın açılış töreninde çalışma arkadaşlarıyla.

Erdinç Gönenc, bu kez Aydın'da bir Tariş işletmesi inşaatının temeline harç koyarken görülüyor (Ağustos 1978).

İyi ki de yok. Bir kaç yüz, hatta bir kaç bin işsizse iş vermek çözüm değil çünkü. Üstelik bu yüzden bir de yargılanıp, adliye koridorlarında sürünmek de var. Tüm davalar beraatle sonuçlandı ama nice eziyetten sonra.

Evet çözüm birkaç bürokratin, yargılanmayı bile göze alıp, bir avuç işsizde iş vermesinde değil...

Bilirsiniz, pek çok ekonomik gösterge var: Dış ticaret hacmi örneğin. Ya da dış ticaret hacmi içinde, ihracatın payı, enflasyon oranı gibi. Kalkınma hızı, elbette çok önemli.

Ancak, bunların hiç birisi, temel gösterge değildir.

Bir ekonomik düzenin başarısının temel göstergesi; istihdam düzeyidir. Başka bir deyişle; bir ekonomik düzenin başarısı, cari ücretten çalışmak isteyen insanlara ne oranda iş verebildiği ile, ölçülür...

Ülkemizde pek çok işsizin bulunduğunu, sadece benim gözlerim değil, devletimizin resmi istatistikleri söylüyor. Hem de açık işsiz, gizli işsizler hariç. Gizli işsiz demek, çalışmadığı zaman, üretim azalmasına neden olmayan işçi demek ve de özellikle KİT'lerimizde pek boldurlar.

İş istemek, dilenmek demek değildir.

Devletin temel görevlerinden biri ise, çalışmak isteyene, iş sağlamaktır. Yatırım yapılmıyorsa, gerektiği biçimde yatırım yapmak, istihdam düzeyini arttıracak ekonomik politikalar izleyip, teknoloji seçiminde, istihdam düzeyini de göz önünde bulundurmak...

Bütün bunlar, serbest piyasa ekonomisinin işleyişini bozmadan yapılabilir ve yapılmalı da.

Ben olsam yapardım...

Gazete Ege, 28 Ekim 1996

Hırsız Var!

Yazlık evi olup da en az bir kere soyulmayan yok gibi. Arabası çalınan da çok. Benim evim yazlık değil, ona da hırsız girdi. Gasp suçları arttı, otopark mafyaları türedi.

Nedeni işsizlik...

Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan kaçanların neredeyse tamamı işsiz.

1980'li yıllardan itibaren moda olan ekonomi politikaları istihdam sorununa hiç aldırılmıyor.

Oysa, nüfus hızla artarken, teknolojik gelişme, üretimdeki emek gereksinimini giderek azaltıyor. Neredeyse, antagonist bir çelişki söz konusu yani. Serbest piyasa mekanizmaları ile kendiliğinden çözüm mümkün değil. Özel sektörün işi de değil zaten. devletin bilinçli müdahalesi gerekli.

Özelleştirme yapılınsın amenna. Devlet ekonomiden çekilsin, bankacılık da yapmasın, doğrudur. Peki, ya özel sektörün boş bıraktığı yerleri kim dolduracak? Ülkemizin İç Anadolu'da olsun, Doğu'da olsun geri kalmış yörelerini kalkındıracak yatırımları kim yapacak? Nüfus artışı ile teknolojik gelişme arasındaki çelişkiyi kim çözecek? Devlet elbet, başka yapacak yok...

Demek devlet, tümüyle ekonomi dışına atılamıyor.

Bölgesel dengesizlikleri giderecek bir kalkınma için istihdam düzeyini yükseltip, işsizliği en aza indirmek için devletin bilinçli, planlı girişimciliğinden vazgeçemeyiz. Böylesine sı-

nırlı bir devlet müdahalesinin serbest piyasa ekonomisi ile çelişen bir yanı da yoktur.

Çağımız bilgi çağı, teknoloji çağı. Gelişim hızı müthiş. Teknolojik gelişmenin motoru olan bilgisayarlar, 1 yıl bile geçmeden demode oluyor. Böyle bir dünyada teknolojiyi devamlı yenilemek, en yenilerini almak zorunlu. Özellikle de son amacı kârlılık olan özel sektör için.

Ama eğer işsizlik de bizim için bir sorunsa, önemli bir sorunsa hem de istihdam yaratıcı emek yoğun teknoloji kullanımı da gerekli kimi yatırımlarda.

Ben olsam tarım satış kooperatiflerinin tarıma dayalı sanayilerini geliştirdim, kapatmak yerine.

Yine ben olsam, ülke çapında bir demiryolu seferberliği başlattırdım. İsteyen herkes, asgari ücretten gelip çalışsın. Hem onların işi olsun hem de ülkeyi “demir ağlarla” örelim. Mevcudu ıslah edelim önce. Trenlerimiz hızlansın. Ardından ver elini trenle Trabzon, ver elini Antalya, Muğla...

Ne güzel bir düşünce ama...

Aslında, nüfus artışı ile teknolojik gelişme arasındaki çelişkinin temel çözümü çalışma saatlerinin azaltılmasıdır. İki saatlik bir azaltmayla, yüzde 25’lik bir istihdam artışı sağlanıyor çünkü. İnsanlar da dinlenmek, kültürel ve bedensel gelişmelerinde kullanabilmek için iki büyük saat kazanıyor. Teknolojik gelişmeden insanlara düşen pay budur.

Sendikacı olsam bunu da düşünür ve salt çalışanların değil, çalışmayanların da savunucusu olmaya çalışırdım. İş olanın ücretini arttırmak güzel de yetmiyor işte.

İşsiz ve hırsız olmayacak günler dileğiyle...

Gazete Ege, 4 Kasım 1996

Kıyamet

Ben, şimdilik elli beş yaşındayım. Elli altı, bir kaç ay sonra... İnsanlığın yaş ortalaması, hızla artıyor. Bu hesapça elli beş yıl, kısa sayılabilir ve ben bu kısa yaşam sürem içinde, derele- rin kurduğunu, ormanların kaybolduğunu, güzelim körfez- lerin yok olduğunu gördüm. Özellikle üzüldüklerim, İzmit Körfezi'dir, İzmir Körfezi'dir. İzmit Körfezi belki daha güzeldi ama ben, İzmir'dekini ondan bile çok severdim. Denize birkaç yüz metre uzaklıkta, orada doğmuşum çünkü...

Anadolu'da, şöyle bir dolaşın ana yolların dışında, artık ne çok akmayan çeşme var. Bozkırın ortasında, küçük dereler görmüşümdür. Kenarlarındaki salkım söğütlerin yaprakları suya değer. Bazen düşümde görürüm onları, acaba ne kadarı yaşıyor?

“Ağlama salkım söğüt ağlama”

İnsan, evrendeki bilinen tek akıllı canlı. Akıllı gibi olanları da var: Kedi, köpek, maymun gibi. Ama onlar sadece, akıllı gibi, akıllı değil. Olsalar, onlar da doğa kıyımına katılırlardı. Düşünüyorum da; akıllı olmak, doğayı yok etmek demek galiba. Çünkü, insandan başka, yaşadığı ortama zarar veren canlı türü yok...

Aslında insan, kendi türünün gelişip çoğalması için de çok şey yapıyor. Hatta yok etme noktasına getirdiği canlı türlerini

bile, seralarda hayvanat bahçelerinde, korumaya alıyor. Yiyip içebildiklerini ise, alabildiğine çoğaltıyor. Sığır sayısı, meyva bahçeleri, tarımsal üretim, büyüyüp duruyor. Ama bu işler için kullandığı teknoloji bile ilk önce kendi türünü öldürmek amacıyla geliştirilmiştir. Teknoloji ilkin savaş amacıyla geliştiriliyor, sonra tıpta kullanılıyor...

Bir garip insanoğlu, yağmur ormanlarını yok ederken, kentlerde, parklar-bahçeler kuruyor. Yanan orman bölgelerinde, ağaçlandırmaya büyük paralar harcayarak, yeşili çoğaltıyor. İnsan eliyle oluşturulan ormanlar, orman değil oysa, onlar birer kuru. Dikkat ediniz, sonradan oluşturulmuş ormanlarda bir şeyler eksiktir. Şırl şırl akan pınarlar oluşmamaktadır örneğin. Toprak yüzeyinde, bitki örtüsü yok gibidir.

Sözün kısası insan, doğa için çok zararlı. Ama ben diyorum ki; insanın gücü, doğayı yok etmeye yetmez. Hiç kuşkunuz olmasın ki doğa, artık sabrı tükendiğinde, yok olmak yerine, insan türünü silecektir mavi bilyeden. Tıpkı, dinazorlar gibi.

Mavi gezegen sonra, ağır ağır ama mutlaka, belki bin, belki yüz bin yılda kendisini toplayacak, yemyeşil ormanlarına, tertemiz denizlerine, yeniden kavuşacaktır.

Yeniden insan oluşumuna da izin verir mi, onu bilemem...

Gazete Ege, 11 Kasım 1996

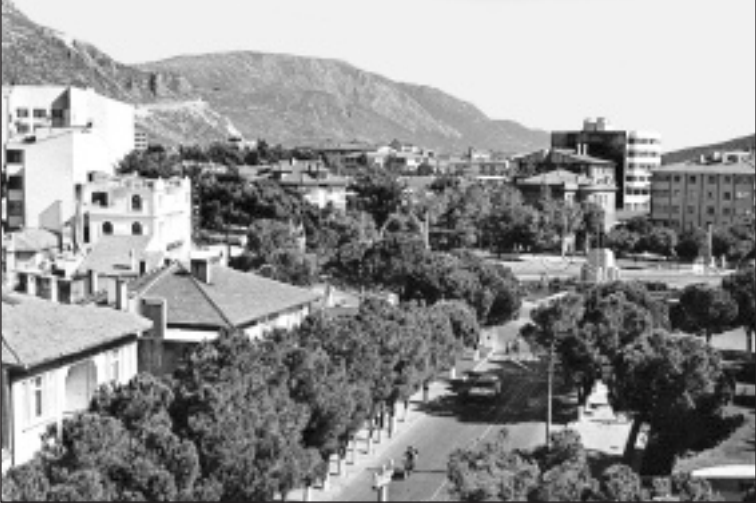
Ayva Kokulu Muğla

Mustafa, Yayla'daki yerini kapatıp, işi bırakmış. Duyunca Müzöldüm... Büryani da çok güzeldi ama, Anadolu'da güzel tandır yapan çoktur, ben ekşili tavuğunu unutmayacağım. Mustafa'nınki gibisini, başka hiç bir yerde yemedim. İçine, soğan, sarımsak, maydanoz ve de bolca baharat doldurduktan sonra, puf böreği gibi katlanıp, ızgarada pişirilen, bifteği de ondan öğrendim. O bifteği artık ben de yapabiliyorum, ayda - yılda bir de olsa. Ekşili tavuğu yapabilmemin ise mümkünü yoktur...

Mustafa, tam benim yaşımda, sanırım aramızda ay farkı bile yok. Güreş tutmaya bayılır. Bir kez beni de zorladı, neredeyse kaburgalarımı kırıyordu.

Beni Mustafa ile tanıştıran, Erman Şahin'dir. Yazın gittikmiydi, ulu çınarlardan birinin altına kurardık masamızı. Yayla'nın kendine özgü serinliği, bedenimi sarmışken, Erman Şahin, "çakı bıçağı" ile domateslerin, Yayla ayvasının kabuğunu soyardı. Rakıya, salata ile başlar, büryan yani içi doldurulmuş biftekle sürdürürdük. En sonunda gelsin ekşili tavuk.

Kışın gittiğimizde ise, eski taş binanın soğuğuna aldırılmaz, ocakta yanan çam kütüğünün ateşi ile ısınmaya çalışırdık. Bir keresinde, Yayla'yı sel basmışken gitmiştik. Mustafa bizi, içe-

70'li yıllarda Muğla: Kenti ana caddelere ayıran Anıt Meydanı...

Erdinç Gönenç'in Muğla-Dalaman'de meyan kökü ticareti yaptığı yıllardan bir anı: kardeşi Çetin Gönenç ve Mehmet Özacı birlikte...

Muğla'dan bir anı: Erman Şahin, Oktay Ekinci, Erdinç Gönenc, Ufuk Ongan

riye sırtında taşımıştı. İçeride de diz boyu su vardı ve biz, karyakta oturur gibi, ayaklarımızı dizimizin altında toplayıp, kirbetin üstünde oturarak çekmiştik kafayı...

Mustafa'nın yerine; İsmet'le, Oktay Ekinci ile, Ufuk Ongan ve hatta, İlhan Selçuk ile de gittim. Ama en çok birlikte gittiğim kişi, herhalde Mehmet Özavcı'dır. Ortaklık ya da iş yaptığımız konuklarımızı orada ağırlardık. Bizden göbek mantarı, defne, bal ya da susam almak için gelenleri yani. Beni özleyip ziyarete gelen arkadaşlarımı da oraya götürürdük: Metin Dikenelli'yi, Aydın Erdim'i...

Mustafa'nın, Yayla'daki yeri kapanmış. Yenileri açılmıştır herhalde, hem de gösterişli. Bir güzel devir daha bitti demek ki; yenileri, Mustafa'nınkinin yerini dolduramaz.

Muğla yıllarım, benim sürgün yıllarım sayılır. Kira ödemedenden oturabileceğim, başka bir yer yoktu ve ben, kira ödeye-

mezdim. Ticaretten başka geçim yolu da kalmamıştı. Muğla'da kira ödemediğim bir evde oturdum ve Muğla'da yetişen tarım ürünlerinin de ticaretini yaptım. Beni, Muğla bağına bastı yani. İşletmecilik Yüksek Okulu'nda öğretim görevliliği bile yaptırdı. Onu da benden alan Muğla değildir...

Bugünlerde de Muğla, desteğe gereksinimim olduğunda bana destek vermekte. Biliyor ve seviniyorum. İzmir'de rastladığım eski öğrencilerimin; "hocam" deyişini, çok seviyorum.

Muğla güzel, Muğla; Muğla merkez ama, henüz bakir. Umarım, bir üniversite kenti olarak gelişir. Her yere sanayi gerekmiyor.

Muğla, çok güzeldir de, benim için, Mustafa'nın Yayla'daki yerinin, özel yeri var...

Düşümde oraya gidiyorum, ayva kokusu soluyorum.

Gazete Ege, 18 Kasım 1996

Asker Tayını

Bugün yaşamakta oluşumu, asker tayınına borçluyum. Halkımızın büyük kesimi de ekmeksiz yaşayamaz elbette, benim kastettiğim ise biraz farklı.

Asker tayını, esmer ama büyük bir ekmektir. Eve geldiğinde, çoğu kez pek taze olmazdı. Babam askerdi ve ekmek yokluğunda eve tayın getirebilirdi, bayat-mayat.

Eve tayın getirildiğini anımsayabildiğime göre, kıtlık ve karne uygulaması 1945-46'larda da sürmekteymiş demek. Aslında insan, dün akşam ne yediğini unuttur da üç yaşındaki bir olayı anımsar. Benim başıma sıkça geldi. Ben yine de tayın anılarımı, dört-beş yaşlarına dayandırıyorum.

Karnımı, tayınla doyurduğumu anımsıyorum da tayının, yaşamımı kurtardığını anımsamam olanaksız. Çünkü bebekmişim ve annemin sütü zehirlenmiş. Ben de zehirlenmişim doğallıkla, kurtarmışlar. Peki ya sonrası, nasıl besleyecekler beni? Hazır mama falan, hak getire. Gelsin pirinç suyu çaresiz. Eğer pirinç bulabilirsen tabii. Ekmek gibi pirinç de yok. Olanı karaborsada. İşte o zaman, tayın imdada yetişmiş. Bir asker tayınına, bir iki avuç pirinç...

İşte bu yüzden bizim kuşak, İkinci Dünya Savaşı'nda doğup büyüyenler, pek akça pakça ve iri kıyım değildir. Kıtlığın,

karnelerin sorumlusunun, hükümetlerimiz değil, savaş olduğunu bilir, savaşları hiç sevmeyiz.

Bu günlerde de ekmek, yine gündemin baş sıralarında: Bu kez, kıtlığından değil elbette. Ekmek, fiyatından ötürü gündemde. Fiyatı; günde bir-iki tane tüketenler için değil ama, neredeyse sadece ekmekle beslenmek zorunda olanlar için, gerçekten el yakıyor...

Sorun da yoksullardan kaynaklanıyor zaten. Aslında temel çözüm, yoksulun ekmeğini ucuzlatmaktan çok yoksulluğu ortadan kaldırmaktır. Yoksulluktan çıksınlar ki; onlar da et yiyebilsin, balık yiyebilsin, çocukların tümü süt içebilsin...

Hali vakti yerinde kimileri; “Türkiye’de ekmekten ucuz bir şey yok” bile diyebilmekte. Gerçekten, günlük harcamaları, iki-üç milyon olan aileler için, iki ekmeğe harcanan otuz bin liranın ne önemi olabilir ki? Bir de aylık onbeş milyonluk geliri içinden, günde onbeş ekmek için, hergün ikiyüzyirmibeş bin lira ödemek zorunda olanları düşünün.

“Ekmek pahalı” diyene, kızmaya hakkımız yok. Onun için, gerçekten pahalı.

Enflasyonumuz, kıpır kıpır. Fiyatını sabit tutamayan fırıncı da haklı, haksız zam yapmadıkça haklı... Ülkede, serbest piyasa ekonomisi uyguluyoruz: Serbest piyasada fiyatları arz-talep mekanizması belirler. Eğer öyleyse, devlete düşen, rekabeti koruyarak; tekelleşmeyi ve “hakim durumun kötüye kullanılmasını” önleyerek, tam rekabet ortamını yaratmaktadır.

Ekmek, halkımızın temel, hatta kimilerimiz için başlıca, besin maddesi. Eğer Rekabet Kurulu isterse onu, serbest piyasa ekonomisinin dışına çıkarabilir. O zaman da yeni mekanizmalar, yeni yasal düzenlemeler gerekli.

Ekmek için bir şeyler, esaslı ve kalıcı bir şeyler yapmak gerekli...

Gazete Ege, 2 Aralık 1996

Plan-Pilav ve Piyasa Ekonomisi

Serbest piyasa ekonomisinin karşıtı, planlı ekonomidir, başka şey değil... Piyasaya; devletin tekellerinin veya bir başka merkezi otoritenin makro plana dayanmayan müdahaleleri durumunda, herhangi bir sistemden söz edilemez çünkü. Ortaya çıkacak olan, sistemsizlik ve hatta ekonomik anarşidir.

Yani ya arz-talep mekanizması ya da makro bir plan. Ben, bir üçüncü yol bilmiyorum...

1960'lara doğru Türkiye'de plan mı yoksa pilav mı tartışmaları vardı. Sanki, çelişen şeylermiş gibi. Oysa ki, plan isteyenlerin amacı zaten, daha çok daha bol pilavdı...

Ve ekonominin yarısından fazlası, devlet denetiminde olan, o zamanki Türkiye'de makro plan yanlısı olmak, doğru ve doğaldı. Seçim; kişilerin politik tercihleri ile bilimsellik arasındaydı. Yoksa, serbest piyasa ile devletçilik arasında değil.

Pragmatik Devletçilik

Zaten, bizim devletçiliğimiz de zorunluluktan kaynaklanan, ideolojik değil, pragmatik bir devletçiliktir ve amacı, sınıfsız bir toplum yaratmak değil, milli bir burjuva sınıfı yaratmaktı...

Günümüz dünyasında planlı ekonomiler, geçmişte büyük işler başarmış da olsalar, geçerliliklerini yitirmiş gibi. Dev boyutlara ulaşan ekonomiyi artık, emredici bir makro planla, merkezden yönetmek olanaksız. Özellikle, globalleşme denilen olgu karşısında, yani sermayenin artık ne milliyeti ne de milli pazarı kalmamışken, devletçilik ve planlı ekonomi nasıl savunulabilir, ben bilmiyorum.

Mümkün müdür, tüm dünya ekonomisini tek bir merkezden planlamak?

Bu gelişme, insanlığın hayrına diye düşünüyorum, çünkü demokrasinin hayrına.

Vahşi Kapitalizm

Çünkü planlı ekonomi, otoriter-totaliter siyasal sistemlerin ekonomik sistemidir. Serbest piyasa ekonomisi ise, demokrasinin ekonomik sistemi. Yanlış anlaşılmasın, vahşi kapitalizmden söz etmiyorum, o da faşizmin ekonomisidir...

Türk devletçiliği de işlevini tamamlamış görünüyor. Yeterli sermaye birikimi sağlandı, bırakınız milli burjuvayı, uluslararası girişimcilerimiz ortaya çıktı. Çok uluslu şirketlerle bütünleşme, hızla sürüyor.

Artık gündemde, devletçilik ve makro plan tartışmaları değil, rekabetin korunması, tüketicinin korunması, doğanın korunması var. Bunlar korunsun ki serbest piyasa ekonomisi yerine, vahşi kapitalizm gelmesin.

Liberal ekonomi; demokrasinin ekonomik sistemi. Anayasamızın öngördüğü, “sosyal hukuk devleti” için, devletin, nerelelere nasıl ve ne miktarda girmesi gerektiğini tartışmak ise, liberal ekonomiyi bozmaz elbette. Aksine, demokrasiyi güçlendirir.

Tarıma Makro Plan

Bir de plan kavramını, planlama kavramını, tümüyle silip atmamalıyım. Liberal ekonomide bile onların da yeri var. Emredici değil, yol gösterici ve özendirici olmak koşuluyla liberal ekonominin de plana gereksinimi var. Emredici değil yol gösterici özendirici bir makro plana en çok tarımımızın gereksinimi var.

Hangi ürünün, nerede, ne zaman, ne miktarda ve nasıl üretilmesi gerektiğini bilmek için, desteklemeyi, politik tercihlerle değil, bilimsel temellere dayandırmak için var. Türkiye, daha çok buğday daha çok et ve süt istiyor...

Gazete Ege, 16 Aralık 1996

Hakim Durumun Kötüye Kullanılması

Elektrik, su ve telefon faturaları el yakıyor gerçekten. İnsanlarımızın önemli bölümü, aylık gelirlerinin neredeyse yarısını bu faturalara yatırıyor...

Özellikle İzmirli, hakkını aramayı öğrendi. Tüketici Sorunları İl Hakem Heyeti'ni arayıp, şikayet ediyorlar. Ancak, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun, tüketiciyi fiyata karşı korumuyor, ayıplı mala karşı koruyor. Böyle olması da doğal. Çünkü, serbest piyasa ekonomisinde tüketiciyi fiyata karşı koruyacak olan yasalar ve hükümet kararları değil, serbest rekabettir. Gerçekten serbest rekabet olmak koşuluyla kuşkusuz...

Oysa ki; elektrik, su ve telefon faturalarını düzenleyenler, kamu hizmeti yapan birer tekel niteliğini taşımaktadır. O zaman da tüketiciyi korumak açısından bunları, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun açısından olmuyorsa 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun perspektifinden incelemek mümkündür. Artık inceleme gerekli de olmuştur.

İstenen Bedel Mükerrer

Anayasamız, Türkiye'mizi "sosyal bir hukuk devleti" olarak tanımlıyor. Ancak, "sosyal devlet" kavramını ortadan kaldıran bir başka kavram da neredeyse anayasamızla birlikte yü-

rürlüğe girdi: “Kamu hizmetinden yararlananlar, onun bedelini de ödesinler” kavramı yani...

Peki ya ödeyemeyecek olanlar? Onlar, kamu hizmetlerinden yararlanmasınlar. Oysa kamu hizmetlerinden en çok yararlanması gerekenler onlar değil mi? Peki ya kamu hizmeti yapan kuruluş yöneticileri? Onlar, bu hizmetlerin bedelini ceplerinden mi ödüyorlar ki bizden istiyorlar? Bedeli biz vergilemizle ödüyoruz. İstlenen bedel, mükerrerdir.

Yine de hizmetten yararlananla yararlanamayan arasında bir fark olsun. Yararlanan, mükerrer de olsa bedel ödesin. Ama bedel fahiş olmasın...

Ama korkarım ki ödenen bedel fahiş. Elektrik tellerine kanca atanların tüketim bedelini de aboneler ödüyormuş. Önemek abonelerin görevimi ki cezalandırılınsınlar?

Zamlar haklı mı?

Elektrik, su ve telefon faturalarının denetimini halk yapmıyor. Şu sıralar, başkaca bir denetim olduğunu da sanmıyorum. Faturalar şişiriliyor olabilir. Devamlı yapılan zamların denetimi de yok. Acaba haklı zamlar mı? Yoksa, kötü yönetimin şişirilmiş kadroların bedelini mi ödüyoruz?

Mümkün müdür, su kullanımından kaçınmak? Artık mümkün müdür, elektrik, telefon kullanmamak? Uygarlık ölçümünde kullanılmıyor mu bunların tüketim düzeyi? Bir ölçüde tasarruf elbet mümkün ama korkarım ki tasarruf etsek bile yakında ödenemez hale gelecek faturalar.

Tam rekabet piyasasında oluşan fiyatlara itirazımız yok, yüksek bile olsalar.

“Hakim durumun, kötüye kullanılmasından” kaynaklanan fiyatları ise içimize sindiremiyoruz...

Gazete Ege, 27 Ocak 1997

Ekmek Kavgası

İstanbul'dan gelen haberlere bakılırsa; ekmek kavgası yeniden başlayacak gibi. Bu nedenle, konuyu bir kez daha irdelemekte yarar olduğunu düşünüyorum:

1) Türkiye'de Fırıncılar Odası dışında, hiç bir kişi ve kuruluşun, ekmek fiyatı belirleme yetkisi bulunmamaktadır. Fırıncılar Odası bu yetkiyi 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu'ndan almaktadır. Yani, liberal ekonominin, "bırakın yap-sınlar, bırakınız geçsinler" mantığı gereğince hazırlanmış mevcut mevzuat, müdahaleci politikaların uygulanmasına elverişli değildir. Ekmek fiyatına müdahale edilecekse, mevzuatta, yeni düzenlemeler gerekir.

2) Mülki amirlerin ve belediye başkanlarının, ekmek fiyatı konusundaki tek yetkileri, Fırıncılar Odası tarifesine itirazdan ibarettir. Sanayi ve Ticaret İl Müdürlerinin başkanlığındaki üç kişilik bu komisyonun diğer üyeleri, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği ile Ticaret Odası temsilcileridir. Birlik temsilcisinin, kendi onaylarıyla yürürlüğe konulabilen tarifeye yapılacak itirazı kabul etmesi, pek düşünülmemeyeceğine göre, komisyon'dan itiraz lehine karar çıkarmanın güçlüğü anlaşılabilir. Kaldı ki; lehte karar çıksa bile, Birliğin buna itiraz hakkı vardır ve mahkemeye yapılan bu itiraz sonuçlanıncaya kadar,

zamlı fiyat uygulanır. Daha açık bir deyişle, itiraz kurumunun, pratikte bir yararı yoktur.

Sanayi Ticaret İl Müdürü'nün yetkisi de ancak itiraz durumunda, Komisyon başkanlığı yapmaktan ibarettir. Dolayısıyla ekmek zamlarından, mülki amirleri, bürokratları veya belediye başkanlarını sorumlu tutmak, haksızlıktır.

3) Fiyat belirleme yetkisinin, sadece esnaf odasına verilmiş olması, günümüz gerçekleriyle çelişmektedir. Çünkü; fırıncıların önemli bir bölümü, esnaf olmaktan çıkmış, tüccar ve sanayici niteliği kazanmıştır. Bunların, fırıncılar odalarından tarife almak gibi bir hakları da, ödevleri de bulunmamaktadır. Böyle olunca da tarifelerin etkinliği ortadan kalkmaktadır.

Öte yandan, mal ve hizmet fiyatlarının tarifelerle belirlenmesi, serbest piyasa kurallarına ve dolayısıyla Gümrük Birliği koşullarına uymamaktadır. Kanatimizce, ekmek fiyatının tarife ile belirlenmesi, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun'un 4. maddesine de aykırıdır. İşte hem bu nedenlerle, hem de İzmir'de mevcut atıl kapasitesinin rekabet koşullarında ucuzluk getireceği kanısıyla, ilimizde, ekmek fiyatları serbest bırakılmıştır. İlgili tüm tarafların katılımıyla ve İzmir Fırıncılar Odası'nın, yasal hakkından gönüllü olarak vazgeçmesi sayesinde alınan bu karar, bir centilmen anlaşması niteliğinde olup, yasal yaptırımı yoktur. Bu anlaşmanın sürmesinin, İzmirli'nin hayrına olduğunu düşünmekteyim. Kuşkusuz, rekabeti bozucu girişimlerden kaçınmak koşuluyla...

4) Ekmek konusunda, fiyat kadar önemli bir diğer unsur gramajdır. Söz konusu toplantıda, fiyat serbest bırakılırken, gramajın, 250 gr. ve 500 gr. olarak sabit tutulması kararlaştırılmıştı. İlk bakışta serbest piyasada gramajın da rekabet mekanizması tarafından belirlenmesi gerektiği düşünülebilir. Ancak, gerek ekmekte ve gerekse, bakliyat, un, şeker gibi ambalajlanarak satılan mallarda standart dışı gramaj, tüketicinin kıyaslama olanağını zorlaştırarak, piyasanın şeffaflığını boz-

maktadır. Dolayısıyla, gramajda standardizasyona gidilmesi, serbest piyasa ekonomisinin bir gereği olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç: Ekmek ile ilgili mevzuat, müdahaleci politikalara elverişli değildir. Müdahale edilecekse, yeni yasal düzenlemelere gerek vardır. Ancak bu durumda da ekmeğin tüm girdilerinin fiyatlarının serbest olduğu düşünülerek, gerekli sübvansiyon mekanizmaları da geliştirilmelidir. Gramaj konusunda yapılacak işler ise, acilen, ekmeğ ile ilgili mecburi standartların, uygulamaya konulmasıdır.

Kişisel kanımız, 4054 sayılı Kanun'a işlerlik kazandırmak suretiyle, tam rekabet koşullarının yaratılması ve tüm fiyatların belirlenmesi işlevinin, serbest piyasaya bırakılmasıdır...

Gazete Ege, 20 Şubat 1997

Yaşadığımız Çağ, Teknolojik Devrim Çağı

Bizden önceki hiçbir nesil, böylesine bir teknolojik değişim yaşamadı. Benim çocukluğumda, yaşadığımız evde, hem de İzmir'in göbeğinde, Alsancak'ta elektrik yoktu. Gaz lambası ile aydınlanır, mangalla ısırdık. Pek çok evde soba bile yoktu.

Şimdi, oğlumun PC'si var. TV'nin uzaktan kumandasının işlevini ondan öğreniyoruz. Tüm tuşların işlevini öğrenebilmiş değiliz elbette. Oğlum da kömür mangalı yakamıyor...

Teknolojik gelişmenin, en hızlı yaşandığı alanlardan biri, inşaat sektörü. Eskiden dört-beş yılda bitirilen inşaatların tamamlanması, bir yıl bile sürmüyor. Müteahit batmazsa veya hırsız değilse tabii.

Çıkrıkların ucuna bağlanmış gaz tenekeleri ile üçüncü katta beton çekmeye uğraşan "amele"lere pek rastlanmıyor. Transmixer geldimiydi, beton pompası sekizinci, onuncu katta, ulaştırıveriyor hazır betonu. Beton hortumları, ne kadar yükseğe ulaşabilir bilmiyorum ama İzmir Hilton'a bakınca, "çok yükseğe" diye düşünüyorum.

Şehirlerarası yollarda, transmixerler beni korkutuyor doğrusu. Ama deprem olduğunda da hemen sütun altına sığınırım. Bizim bina sahilde. Deniz dolgusu sanırım. Ama biliyo-

rum ki sütunlar, kazık yöntemi ve hazır beton sayesinde çok derinlere çakılmıştır.

Yurdumuz, otoyollarla, gökdelenlerle kaplanıyor. Bunda teknolojik gelişmenin yarattığı, beton santrallerinin, transmi-xerlerin, beton pompalarının ve hortumlarının payı büyük. Gerçi; İzmir-eşme arasında, otoyol mu gerekirdi yoksa, mevcut yolu gidiş-geliş, ikişer şeritli yapmak yeter miydi, tartışılır. Özellikle de İzmir-Istanbul ve İzmir-Ankara yolları, birer sırat köprüsü gibi dururken. Bir de acaba Avrupa, Amerika

Tariş rnlerinin dünya çapında tanınması için çabalayan Erdiç Gne, İşire'nin Basel kentinde düzenlenen bir fuarda katılımcılarla birlikte...

otoyollarında bu kadar çok viraj var mıdır diye düşünüyor insan... Yine de yurdumuzun otoyollarla, gökdelenlerle donanması güzel. Teknolojik gelişme sayesinde, hazır beton sayesinde. Bir de hazır beton, kötüye kullanılmasa. Evet, nasıl ki emniyeti suistimal varsa, rekabetin korunması açısından, hakim durumun kötüye kullanılması varsa, hazır betonun kötüye kullanılması da var: Betonlaşma...

Benim çocukluğumda; Alsancak Kordonu, Karşıyaka Yalısı, Güzelyalı hep en çok iki üç katlı evlerle, köşklele kaplıydı.

Alsancak'ta genellikle bitişik nizamdılar ama, Karşıyaka'da, Göztepe ve Güzelyalı'da bahçeler içindeydiler. Taştan yapılmaydılar ve yüzlerce depremi ayakta atlatmışlardı. Sıcak yaz gecelerinde, imbat estimiydi, sokak aralarına kadar uzanırdı. Şimdilerde, İzmir Körfezi, boydan boya bir Çin Seddi ile çevrili ve imbat yine esiyor ama, sokak aralarına ulaşp, çocukların saçlarını okşayamıyor.

Benim çocukluğum, erik ağaçları üzerinde geçti. Yaz günlerim, güzelim Körfez'de yüzerek.

Şimdi ne Körfez var ne de erik ağaçları...

Benim oğlum, bilgisayar kullanıyor ama hiç erik ağacına tırmanamadı...

Gazete Ege, 13 Nisan 1997

Mangal

Şimdi, tam mangalda et pişirme zamanı... Kuşkusuz, eğer bir bahçen ya da uygun balkonun varsa...

Ben bahçeyi yeğlerim. Mangalda et pişecekse, benim işimdir. Bahçeyi sulamak da öyle...

Bahçe sulanmadan önce; zararlı otlar, kurumuş dallar, yapraklar, ayıklanacaktır. Sonra, bütün bitkilerin yapraklarını, bir güzel yıkarım. Bir tek tozlu yaprak kalmayana dek... Su damlacıkları, güneşin son ışıklarında parlamaya başladığında sıra, köklere su vermeye gelmiştir. Kimine az, kimine çok su... Hortum, bir büyük ağacın havuzcuğunu doldurmaya başlamışsa, ben boş oturmam, mangalı, kömürü ortaya çıkarır, rüzgarın yönüne göre, uygun bir yer bulurum. Sulama biterken, mangal hazırdır. Ateşleme zamanını, mutfaktaki hazırlık belirler...

Şimdilerde mangal yakabilmek, her babayiğidin harcı değil. Güzelim bahçesi olup da mangalı olmayanları bile biliyorum. Oysa, küçük teneke mangallar var: ucuz, hafif ve de kullanılması kolay. Hangi ateş, mangal kömürünün tadını verebilir ete?

Benim çocukluğumun İzmir'inde, her evde en az bir mangal bulunurdu. Üstelik, ucuz teneke mangal değil, iki kenarı kulplu, ağır, bakır mangallardan. Üzerlerinde arada bir ızgara yapılırsa da temel işlevleri evi ısıtmaktı. Alsancak'ın iç kesimindeki tüm evler mangalla ısıtılırdı. Kordon'daki tümü sakız biçimi evlerde soba, bazı otellerle kamu binalarında kalorifer de varmış. Duymuş ama görmemiştim.

Mangal, evin içinde yakılmaz. Yoksul mangalları da akşamdan akşama yakılırdı. Gün batımına yakın, sokaklar boyunca, sıra sıra dizilirlerdi. Üzerlerinde, kararmış, delinmiş, birer teneke boru... Borulardan önce alevler fışkırır, sonra kıvılcımlar; çıtır, çıtır, çıtır... Ateş böcekleri gibi uçuşur, arada bir yerimize dokunup, yakarlardı.

Kömür, tam kor olmadan içeri alınmaz, kokmasın diye üzerine biraz limon ya da portokal kabuğu atılırdı. Yine de benim çocukluğumda İzmirli, kanserden çok, kömür zehirlenmesinden ölürlendi...

Ateş, iyice küllendimiydi üşür, mangalı bacaklarımızın arasına alırdık. Kenarları, üzerlerine koyduğumuz ayaklarımızı, artık yakmazdı. İşte o zaman, ertesi gün yiyelim diye, küle, patates ya da kestane gömerdik. Ben ömrümde, patatesin, külede pişmiş kadar lezzetlisini hiç yemedim. Mangalı, mangal kömürü (elleme) ve de mangal kömürü külü olanlar dene-sin...

Kül mangalı doldurduğunda dökülmez, yağlı tencere ve tavaları arındırmak için kullanılırdı. Çamaşırdaki da kullanılırdı.

Mangal kömüründe pişecek köfte, özenle hazırlanmalı: Mutlaka bol baharat ister. Soğanı, sarmısağı ve maydanozu da olacak. Küçük küçük olacak. Yani, bilenler bilir, tükürük köftesi gibi...

Mangal pişiriciliğinin raconu, arada bir çöplensen de önce diğerlerini doyumaktır. Zaten, ilk köftelerin kokusuna ek-

*Torbalı-Tepeköy Dağkızılca Köyü Nihat Fidan'ın kiraz bahçesinde
Piknik'te*

mek bansan, doyarsın. Doyanlar, birer ikişer dağılır. Ortalıktan el ayak çekilir. Sen; mangalınla, mangaldaki son köftelerin ve rakı bardağıyla, başbaşa kalırsın.

Yaseminin yanına oturmuşum. Mis gibi kokuyor. Arada bir, bir damla su düşüyor üstüme. Havada tatlı bir serinlik...

Rakımdan bir yudum alıp, çocukluğuma, anneannemin evine uzanıyorum: Mangalın yanındaki yer minderinde, dizine uzanmışım. Üstüm örtülü ama, üşüyorum. Eski konsolun üzerindeki gaz lambasının ulaşamadığı karanlık köşelerde, hayalet arıyorum.

Ben şimdi, bindokuzyüz kırklı yıllardayım. Alsancak'ın göbeğinde.

Oysa televizyondan Tarkan soruyor, "Hepsi senin mi?"

Ben Bir Kooperatifçiyim

Yaşamım boyunca, hiç kooperatif ortağı olmadım. Bundan sonra olacağım da yok. Ama ben, bir kooperatifçiyim. Gerçi, Tarih'te iki yıla yakın, genel müdürlük yaptım. Köy-Koop Muğla Birliği'nde de öyle. Benim kooperatifçiliğim, bu görevlerimden de kaynaklanmaz, ortaklıktan kaynaklanmadığı gibi...

Üçüncü sektör, halk sektörü dediğimiz şeyler aslında, kooperatif sektörü değil midir? Geniş halk yığınlarının, ekonominin yönetimine, demokratik katılımının, biricik yolu değil midir, kooperatifçilik? İşte ben buna inandığım için, bir kooperatifçiyim.

Bin dokuz yüz seksenli yılların ortalarına gelene kadar, kooperatifçilik dendi miydi, tarımsal amaçlı kooperatifçilik gelirdi akla. Özellikle de tarım satışları. Tarih'in 1979 ihracatı ikiyüz on milyon dolardır. Türkiye ihracatının yüzde onu yani. Sonra, devlet destekleme bitti, tarımsal amaçlı kooperatifçilik de neredeyse öyle...

Şimdilerde; konut yapı kooperatifçiliği, ilk sırayı aldı gibi. Sadece İzmir'deki sayıları, beş bini buldu. Onlardaki devlet desteği de giderek azaldığı halde, gelişip güçleniyorlar. Konut kredileri azaldıkça, nitelik değiştiriyorlar elbette: Dar gelirlile-

Tariş Genel M¼d¼r¼ Erdiñ G¼nenç, Genel M¼d¼r Yardımcısı Őeref G¼nduru ile bir toplantıda

Erdiñ G¼nenç, Köy-Koop Muğla Birliği 7. genel kurulunda...

rin başlattığı yapıları, bol gelirliler bitiriyor; kooperatifler el değiştiriyor yani. Ya da batıyorlar.

Ben, otuz dört yıllık devlet memuruyum, maaşım birinci derecenin son kademesinde. Dar ve sabit gelirlileri dolandırmayı değil de konut sahibi yapmayı amaçlayan, gerçek bir kooperatife, ortak olmak olanağım yok. Ya küçük maaşlı memurun?

Onların bir çoğu, kooperatif ortağı yine de. Ayda üç-beş milyon ödeyerek, konut sahibi olacakları günü düşlemekteler. Kimi uyanıklara, köşe döndürdüklerini bilmeden...

Tarım satışlar ve tarım krediler gibi, özel kanunları olanlar dışındaki tüm kooperatifler, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre kurulup, yaşıyorlar. Konut yapı kooperatifleri yanında, tahmil ve tahliye kooperatifi ile tüketim kooperatifi ve sigorta kooperatifi gibi kooperatifler de aynı yasa kapsamında... Konut kooperatifçiliğinin özelliklerini karşılayamıyor ve de gelişmesine ayak uyduramıyor, doğallıkla.

Salt, konut kooperatifçiliğini kapsayacak, yeni bir yasa çıkarmanın, zamanı geldi de geçiyor bile. Canı isteyen yedi zimet hükümlüsü veya hileli müflis, kooperatif kuramamalı. Toplu konut kooperatiflerinin, tapu sonrası geleceği düzene sokulmalı, konut edinme şansı olmayanlar için, kiralık ucuz konut kooperatifçiliği düşünülmeli v.s...

Tek başına yeni bir yasa, varsızları varlıklı yapmaya yetmez elbette. Dolandırmalarını engellesin hiç olmazsa. Varlıklar da dolandırılmasın...

Gazete Ege, 21 Nisan 1997

Zeytinyağı Yiyelim - Yedirelim

Zeytinyağı, pek para etmiyor. Ege'nin yaşayan en yaşlı canlıları olan, zeytin ağaçlarının, kesilip-köklenip; yerlerine çirkin villalar, beton yığını tatil siteleri kurulmasından, bellidir.

Bu yıl, üreticisinden - fabrikatörüne kadar tüm sektörü, daha da zor günler bekliyor gibi. Çoğu üretici elinde, yüzbin tonluk bir stok derdi oldu. Üstüne gelecek rekolte ise, ikiyüzel-li bin ton olarak tahmin ediliyor. Oldu mu sana üçyüzellibin ton. Yesen yiyemezsin, satsan satamazsın. Gazeteden öğrendiğime göre, Tariş'in bin tonluk bir ihracatında bile sorun var.

Benim çocuk olduğum çağlarda, akşamüstü karnımız acıktığında, yassı bir tabağa biraz zeytinyağı koyup, üstüne tuz ve kırmızı toz biber ektikten sonra taze ekmeği banıp banıp yedik. Kırmızı biber nedense, karabiberden daha çok yakışırdı zeytinyağına. Ekmek bayatçaysa, biraz ıslatıp toz şeker ekerek yedik. Nadiren, kızarmış ekmeğe, tereyağı sürdüğümüz de olurdu. Kim sevmez. O zamanlar, bol sütlü kahvaltılık margarinler yoktu. Anneannem, etli yemeklerin çoğunda bile zeytinyağı kullanırdı. O zamanlar dana değil, kuzu ve daha çok koyun eti yenirdi. Kıvrıkcık koyun bir yemeğe, dağlıç bir başka yemeğe iyi giderdi.

Tariş-Zeytinyağı Birliği

Ben şimdilerde de rakı sofrasında radikanın veya favanın yağına ekmek banıyorum. Ancak Ege'liler dışında, zeytinyağı tüketmiyor halkımız. Egeliler, yedi-sekiz kilo tükettiği halde, Türkiye ortalaması yıllık yediyüz grama düşüyor. Üçyüzelli bin tonu, yemekle bitiremeyeceğiz yani. Dış piyasada ise rakiplerimiz bizden güçlü. Üstelik bu yıl, onların da stok fazlası varmış. Çok geride kalmış da olsa, yaşamış olduğumuz bir ihracat skandalı da etkisini hala sürdürüyor mu ne? Sürmüyor olması gerek. Çünkü biz, 1979 yılında Libya'ya yirmi bin ton satmıştık.

Üçyüzelli bin ton için, bir çözüm bulmak gerek. Zeytinyağı para etmezse, zeytin ağacını yaşatmak daha da zorlaşacak. Oysa ki kendi haline bıraksak bile, bin yıl yaşayabilir o. Bırakalım bütün zeytin ağaçları anavatanları Anadolu'da bin yıl yaşasınlar. Onları yaşatmak, herkesten çok biz Egeliler'in, İzmirli'lerin görevi. Zeytin bizim simgemizdir.

Kendi öz yağımızı tüketmeye yetmiyorsak eğer, tüm halkımız tüketsin diye tanıtım yapalım. Dün hiç tanıtım yapmamıştık, bugün de yapıyoruz sayılmaz. Doğal besinlere, doğal ilaçlara büyük yöneliş var. İşte fırsat. Zeytinyağı, hem doğal besin, hem de doğal ilaç değil midir? Yeterli tanıtıma gücümüz yetmiyorsa, tanıtım için devlet desteği arayalım. Doğayı ve tarihi korumak, devletin asli görevi değil midir? Yerel yönetimlerimiz, neden hiç zeytinden söz etmez. Derler ki tek bir sayın bakan, ayçiçek ekimini geliştirerek, kendi bölgesi olan çorak Trakya'yı ihya etmiştir. Birisi de çıkıp, zeytin ağacının bir dalını tutuverse...

Egemen ideolojimiz, liberalizm. "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler." Devlet desteklemenin, piyasa ekonomisinde yeri olmadığını düşünenler çoğunlukta. Oysa ABD'de bile yeri var. Özellikle de ekonomik değer olmanın ötesinde, ulusal değer de taşıyan bir ürün, bir varlık, zor durumdaysa.

Bu yıl zeytincilik çok zorda. Yetiş devlet baba...

1997

Yeşili ve Maviyi Öldürmek

Demokrasiyi güçlendirmek için, yerel yönetimleri de güçlendirmek gerek.

Belediye başkanlarının yetkileri, kimi konularda, gerçekten yetersiz. Oysa ki yeşili ve maviyi öldürme konusunda yetki sanki sınırsızmış gibi görünüyor. Yoksa kıyılarımız böylesine yağmalanır, büyük kentlerimiz, birer beton yığınına dönüşür müydü?..

Çocuk olduğum çağlarda, çocuk olacağıma, belediye başkanı olsaymışım; İzmir Körfezi, Çin Seddi ile çevrili olmazdı. İmbat rüzgarı, sokak aralarında dolaşıp çocuk saçlarını okşamayı sürdürürdü. Karşıyaka yalısı doldurulmamış olduğu için, fırtınalı havalarda dalgalar, evlerin kapılarına kadar ulaşırdı ama, güzelim parke yollar, asfalt kaplanmadığı için, en küçük yağmurda bile, ortalığı sel almazdı...

Ben başkan olsaydım eskiden, deniz kıyısına fabrika kurulmaz, fabrikalar atıklarını, Körfez'e ulaşan çaylara derelere boşaltamaz ve "İzmir'in denizi kız, kızı deniz kokar"dı.

Çocukluğumun tüm ara sokaklarında bile, çokça bulunan, dut ağaçlarından, akasyalardan, bir teki bile kesilebilemezdi. Benim çocuğum da ağaca tırmanıp, dalından eliyle kopardığı eriğin tadını tatmış olurdu.

Karşıyaka yalısındaki atlı tramvay, Üçkuyular-Konak arasındaki tramvay, yolcu taşımaya sürdürür, insanlar, otobüsten çok, vapura ve trene binerdi. Ben çocukken Karşıyaka - Alsancağ arasında, hiç otobüse binmemiştim, hep vapurla gider-geldik.

Benim çocukluğumda, Küçük Yamanlar yanındaki bütün tepeler bomboştu. Turan sırtlarına kil toplamaya gider, kil ocaklarımız için, başka mahalle çocukları ile taş savaşlarına tutuşurduk. Karşıyaka'nın çapkın delikanlıları, sevgililerini hiç çekinmeden, Küçük Yamanlar korusuna götürürlerdi.

Çocuk olacağıma, başkan olsaydım ve benden sonra başka çocuklar da başkan olsaydı, belki de Karşıyaka'nın arkasındaki bütün dağlar-tepeler, Kadifekale ve Susuzdede civarı, hep ormanlarla korularla kaplı olurdu...

Benim çocukluğumda, incir-üzüm, pamuk-tütün tüccarı ya da banka kambiyo müdürü, çoğu Rum, Yahudi ve Levanten varlıklı kimseler, öğle yemeği için Bayraklı vapuru ile Bayraklı iskelesi civarındaki yazlıklarına giderdi, sıcak yaz günlerinde. Bütün Körfez boyunca denize girilir, çipura dahil, her cins balık tutulabilirdi.

İzmir Fuarı, çoktan Çakalburnu-İnciraltı arasına taşınmış, Kültür park içindeki yapıların tamamına yakını yıkılarak gerçek bir parka dönüştürülmüş olurdu. Metropol alan içinde Kültür Park'tan küçük olmayan en az iki park daha yapılırdı...

Koruyabilseydik Körfez'i eğer, koruyabilseydik İnciraltı plajlarını; Çeşme'nin serin sularına, otoyol döşememiz gerekemeyecek ve öncelik İzmir-Ankara veya İstanbul yollarına verilecekti. Elli yıl önce yapılmış olması gereken Sabuncubeli düzenlemesini henüz şimdi gerçekleştirenlere teşekkürler sunuyorum.

Benim çocukluğumda, çevre bilinci yoktu. "Deniz pislik tutmaz" sanılırdı. Bu yüzden eski başkanları, bir ölçüde mazur görmek mümkündür. Görelim görmesine de onların yan-

lışlarını emsal gösterip, yeni yanlışlar yapmayalım artık. Çin Seddini rnek gösterip yeni Çin sedleri yapmak peşine koşmayalım. “Batıldan emsal olmaz” kötü örnek örnek değildir yani...

Yaşam, denizlerde başladı. Deniz de toprak kadar değerlidir. Doldurulan denizi, geri kazanmak mümkün değil. Ne yapalım biz de başka çözümler buluruz. Belki de; Alsancak otoyolunu trafiğe kapatıveririz turizm sezonunda...

Balık

Evdekileri ben zorla alıştırdım. Haftada en az bir kez balık yeriz. Ya cumartesi, çoğunlukla da pazar akşamında...

Dün pazardı, Üçkuyular pazarına gittim. Balıkçı tezgahları neredeyse boş. Hamsinin kilosu onbine. Hamsi küçük olur, ama bunlar hamsi bebesi. Hani avlanma yasakları...

Bir tezgahta iki palamut gördüm. İkisi, bizim üçümüze eh yeter. Gel de al alabilirsen: Tanesi yüzbin lira, biftek bile daha hesaplı.

Bindokuzyüzaltmışlı yıllarda, Karaköy Köprüsü üstünde balık satarladı. Çingen palamutun çifti iki buçuk lira. Gülhane Parkı'ndan Kumkapı'ya kadar, çiroz sergileri uzanırdı.

Öğle yemeklerim ucuza gelsin diye, Köprü altına balık ye-meğe giderdim. Ya uskumru ya da palamut ızgara. Küçük balıkçı lokantaları vardı. Ne de olsa, memur kısmına, sandaldan balık-ekmek yemek yakışmaz...

Bir de Perşembe Pazarı balıkçımız vardı: Oraya gittik miydi, özenle kızartılmış palamutun yanında, gelsin bir şişe de ucuz beyaz şarap...

Balıklardan ben, en çok uskumruyu, palamutu severim, bir de sardalyayı... Güya da İzmirliyim ama ben; isparozu, lidakiyi ve de çipurayı bile, daha az severim.

Lüfer dururken, uskumruyu; kılıç dururken, palamutu; kalkan ve trança dururken, sardalyayı sevmek; Galatasaray dururken, Beşiktaş'ı sevmeye benziyor belki ama ben, Beşiktaş'ı seviyorum, sardalyayı, uskumruyu, çingen palamutunu seviyorum.

Aslında palamutu, tanesi yüzbine bile olsa görebilmek güzel. Geçen yıl hiç göremedim gibi... Balık çiftlikleri olmasa, çipurayı da unutacağımız kuşkusuz. Havuzda çipura üretenlere saygım var, bir canlı türünü geliştirip koruyorlar. Ama alınmasınlar: Nerede onların çipurası, nerede rahmetli babamın sabaha karşı Bayraklı kıyısında yakalayıp, ıslak çuval içinde getirdiği çipuralar. Bir tanesi ile hepimiz doyardık. Bir büyük tepside, etrafına, domates, patates, patlıcan falan dizerek fırına verir ve öyle doyardık.

Balık pişirmek bir sanattır. Her balık, aynı ateşte, aynı yöntemle pişirilmez. Pişirilirse ne olur? Pişirilirse, yazık olur. Çipura ya mangal da ızgara ister ya da kara fırında fırınlanmayı. Barbuna tava yakışır, kefale bol soğan, sarmısak ve de bol baharat eşliğinde pilaki olmak... Ben sardalyayı ızgara da yapıyorum buğulama da. Benim sardalya buğulamamda sadece su, sıvı yağ, limon ve de karabiber bulunur. Parmaklarınızı yalar-sınız yerken...

Diyorum ki, emekli olup, küçük bir dükkan açsam: Balık pişirip satmak için. Hergün birkaç kilo balığı, sekiz-on müşteriye, kendi bildiğim gibi pişirip satsam. Hem para kazansam, hem de balıklar iyi pişmişse, yaptığım işten, keyif duysam.

Halkım beni burs vererek Mülkiye'de okuttu. Müfettiş, müdür, genel müdür yardımcısı ve genel müdür yaptı. İyi yetiştirdi, iyi deneyim kazandırdı. Bir yıllığına Londra'da bile yaşattı. Sonradan 1402'lik olduysam bunda benim halkımın kusuru yok. Ama, benim de kusurum yok. Halkımın Danıştayı da bir yolunu buldu, beni 1402'den kurtardı. Bir zamanlar üyesi olduğum siyasal parti de bana bir il müdürlüğü bile ver-

di. Görevimi iyi yapıyorum. Batık denen KİT'lerden birini yönetmeyi yeğlerdim. Demiryolculuk, Atatükçülüktür. Karayollarına değil de Devlet Demir Yollarına genel müdür olmak isterdim.

Arabam yok. Yazlığım, yani bahçem de yok. Bu demektir ki; mangalda ızgara yapamam. Sermayem de yok, lokanta da açamam. O zaman, gelsin sardalya buğulama...

Ama, ben yiyorum diye tükeniyorsa balıklar, balık da yemeyeceğim. Trolle, kallesçe avlanmış balıkları yemek istemiyorum. Misina ile savaşarak mertçe, yakalanmalı benim yiyeceğim balık.

Yaşam denizlerde başlamış. Belki de yeniden denizlere dönecek, yer kürenin patlamadığı bir kıyamet sonrası...

Ben, balık yemekten çok, balıkların yaşamasını seviyorum, masmavi denizlerde...

Pat Diye Kesilen Elektrik

12 Haziran Perşembe günü, saat onbeş sularında, elektrik “pat” diye kesildi. “Arıza vardır, yakında giderilir” diye düşündüm ama, mesai bitimine kadar gelmedi. Şirket sermayelelerinin yasal asgari düzeye çıkarılma süresinin son günleri ve işler çok yoğun. Bilgisayarlar durduğu için, memurlarımız da vatandaşımız da perişan oldu.

Evde de elektrik yoktu ve nedenini bilmiyorduk. Hemen telefona sarıldım ama, bilgi almak ne mümkün? Tüm elektrik arıza telefonları kilitlenmiş. Elektrik saat 21’e doğru geldi. Bu kez de kablolu TV yayını kesik. 126’dan sordum, “Birkaç gün sürebilir, güç kaynağı sorunu var” dediler... Kabloluya bağlandığıma, bilmem kaçınıcı kez pişman oldum.

Ertesi sabah, olayı öğrendik de ortada bir kesinti programı yok, sadece söylentiler var. Saat 14.10 gibi asansördeyim. Üçüncü ve dördüncü katlar arasında iken kesinti yine pat diye başlayıverdi. Neyse ki, asansörden çıkarılmam fazla uzun sürmedi. Bu kez süresi dört saatten az olmadığını bildiğim için hiç olmazsa umuda kapılmadım. Akşamüstü, mahallenin bakkalı Rıdvan sattığı, dondurmaların erimesinden yakınıyordu ve bakkala gelenler arasında kesinti nedenini hala bilmeyenler vardı. Bilenlerin savurduğu küfürlerin çoğu da “çevrecilere” yönelik değildi...

Neyse ki sorun, Bakanlar Kurulu'nca çözüldü de, bir aylık süre varken, acaba neden daha önce çözümedi? Kaldı ki doğru çözüm filtre takılmasında. Elektriksiz kalmayı elbette, istemiyoruz ama, güzelim Ege'nin doğasını kaybetmeyi, hiç istemiyoruz. Acaba filtreler, neden bir türlü takılmaz?

Bence, kesintinin hatırlattığı en önemli hususu, Ege'nin, inter-konnekte sistemin yeterince içinde olmayışı. “Yedi küpeli geline” Ege insanının, İzmirli'nin hiç mi katkısı yok? Ülkemin, batıya açılan penceresi Ege, geri bırakılmayı hakediyor mu?

4077 sayılı Tüketicinin Korunması hakkındaki yasa ile “Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri” kuruldu. Tarafsız ve özerk kuruluşlar, yani bağlı oldukları resmi bir merci yok. İzmir İl Hakem Heyeti'nin başkanı benim. Hakem heyetleri, bir malın veya hizmetin, ayıplı olup olmadığına karar veriyorlar. TEAŞ ve TEDAŞ da mal ve hizmet üreten ve satan kuruluşlar...

Hakem heyeti üyesi sıfatıyla söylüyorum ki; elektriklerin ilansız, duyurusuz, pat diye kesilmesi de ertesi gün bir kesinti programı yayınlanmaması da “ayıplı hizmet”tir. Tüketici haklarının, dolayısıyla da insan haklarının ihlalidir...

Ne yazık ki; tekel konumunda olan pek çok kamu kuruluşu, yaptıkları keyfi zamlarla fatura ödeyenlere yaşattıkları sıkıntılarla ve diğer keyfi uygulamaları ile tüketici haklarını hiçe saymaktadırlar. Üstelik bu uygulamalar kanımca, “hakim durumun kötüye kullanılmasıdır” ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkındaki Yasaya da aykırılık teşkil etmektedir... Unutmayalım; Tüketicinin ve rekabetin korunması, günümüz demokrasilerinin “olmazsa olmaz” koşullarıdır...

Gazete Ege, 18 Haziran 1997

Tren

Demir ağlarla ördük anayurdu' diye övünerek büyüdü bizim nesil. Ve bu yüzden biz trenleri çok severiz...

Eskiden, özellikle küçük kentlerde yaşayanlar, giyinip-Kuşanıp, trenleri seyretmek için, gar gezmesine giderlerdi.

Ben de İzmir'den İstanbul'a vapurla gitmeyi de severdim ama, daha çok, Bandırma hattından gitmeyi severdim. Çünkü; hem vapur vardı hem tren. İzmir Bandırma arasında, bir hızlı tren çalışsa, Bandırma-İstanbul arasında da deniz otobüsü, kara yolundan giden kalır mı acaba?

Yemekli vagonu olan hatlardaki yolculuklarımda, çay falan içmek için o vagona da oturmuştum kuşkusuz. Ancak ilk tabldotumu, Mülkiye'yi bitirip Hazine ve Kambiyo Kontrolörü olarak İzmir'e turneye gelirken, moto trende yiyebilmişim. Rosto, iç pilav, salata ve yanında da buz gibi Tekel birası... Ankara'dan İzmir'e kalkan trenler, hemen bozkıra girer ve kolay kolay da çıkamazlar. Eğer yaz veya güz ise, sarı ya da gri, yumuşak tepelerde tek bir ağaç bile göremeden, gider-gidersiniz. Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılmış, iki katlı güzel bir taş bina. Altı yolcu salonu, üstü lojman. Binanın çevresinde, kocaman çınarlar, biraz arkadaki bir dere yatağının kenarında kavak ağaçları. Belki de çeşme çevresinde salkım söğütler: "Ağlama salkım söğüt ağlama..."

En Pahalı Taşımacılık

Ne yazık ki; 1950 sonrasında, demir yolu tutkusu, yerini kara yolu sevgisine bıraktı ve demir ağlar tamamlanamadı. Yeni hatlar açılmak bir yana, eskilerin bakımı ve ıslahı da yapılmadı. En pahalı taşımacılık olan kara yolu taşımacılığını, bizim kadar çok kullanan bir başka ülke olduğunu sanmıyorum. Daha da kötüsü, her yıl, binlerce insanımız, trafik kazalarında, yok yere telef olup gidiyor.

Aslında ben, tren kazası yaşıdım. Bilecik civarında toprak kayması olmuş. Lokomotif ve önden dört vagon, dereye yuvarlandıydı. Ben de kuşetten aşağı. Ama yine de tren yolculuğu, kıyaslanamayacak kadar daha güvenlidir...

Cumhuriyetimiz, Doğu-Batı demiryolu bağlantılarını, gerçekleştirmiş. Kuzey-Güney bağlantıları yok gibi. Trabzon'a tren yok. Sinop'a Antalya'ya, Muğla'ya da yok. Aydın-Muğla arası ne kadarıktır. Tren yolu yapmak çok mu zor. Bodrum ve Marmaris'in hatırına, belki yakında oto-yol yaparız da tren-yolu yapmayız.

Ben diyorum ki; gelin yeni bir demiryolu seferberliği başlatalım. Mevcutları ıslah edelim. İstanbul-Ankara hızlı treninin bitirelim. Bir de İzmir-Bandırma arasına yapalım. Demir-yolu, Trabzon'a, Ordu ve Giresun'a, Sinop'a ulaşsın. Antalya ve Muğla'ya da.

Bir de çok zorunlu olmadıkça, ileri teknoloji yerine, emek yoğun teknoloji kullanalım ki istihdam sorunu da hafiflesin. Asgari ücretten işe başlamaya razı olan herkesi, demiryolu yapımında çalıştıralım. Yol güzergahlarında, her 40-50 kilometrede bir, çalışma kampları kuralım. Geceleri, kamp ateşi önünde, işsizlikten kurtulmuş insanlarımız, ülkesi için iyi bir şeyler yapmanın keyfiyle halay çeksin...

Gazete Ege, 28 Temmuz 1997

Ekmek Olayı

Türkiye’de sadece İzmir’de ekmek fiyatı; gömlek fiyatı, sebze-meyve fiyatı gibi serbesttir. Yani Fırıncılar Odası ekmek tarifesi düzenlememekte, bu işi her fırın, kendi maliyetine göre kendisi yapmaktadır. İki yıla yakın bir süredir uygulanan sistemin, iyi sonuç verdiğini söylemek yanlış olmaz. Çünkü; azami fiyatın yirmi beş bin lira olduğu yakın dönemde, özellikle de yoksul semtlerde ekmek, yirmi ve hatta onbeşbin liradan satılmıştır. Ekmeğin otuz bin liraya çıkarıldığı şu son günlerde, rekabeti bozucu girişimler olduğu gözlenmekte ise de bu çabaların, aşağıda belirtilecek nedenlerle uzun sürmeyeceğine inanmaktayım. Çünkü; İzmir’deki ekmek üretim kapasitesi, gereksinimin beş katıdır.

Yasal Yetki Kimin?

1) Türkiye’de Fırıncılar Odası dışında, hiçbir kişi ve kuruluşun, ekmek tarifesi belirleme yetkisi bulunmamaktadır. Tarife diyorum, çünkü; tüketici açısından ekmeğin maliyetini sadece fiyat değil, aynı zamanda gramaj belirlemektedir.

Fırıncılar Odası bu yetkiyi, 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu’ndan almaktadır. Yani, liberal ekonominin ‘bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler’ mantığı gereğince hazırlanmış

mevzuat, müdahaleci hükümet politikalarına elverişli değildir. Yani bugün, hükümetin 'ekmek fiyatı yirmi bin-yirmi beş bin lira olacak' diyebilmek için yasal yetkisi yoktur. Ekmek fiyatına müdahale edilecekse, yeni yasal düzenlemeye ihtiyaç vardır.

2) Mülki amirlerin ve belediye başkanlarının, ekmek tarifi konusundaki tek yetkileri Fırıncılar Odası tarifesine itirazdan ibarettir. Bu yüzden, her ekmek zammında atılan 'halkın ekmeği ile oynanıyor, vali bey uyuyor mu?' türünden manşetlerle valilere haksızlık edilmektedir.

İtiraz mercii ise Sanayi ve Ticaret İl Müdürü Başkanlığı'ndaki üç kişilik, Tarife İtiraz Komisyonu'dur. Komisyonun diğer üyeleri, Esnaf ve Sanatkar Odaları Birliği ile Ticaret Odası temsilcileridir. Bu yapılanma bile itirazın kabulünün ne kadar güç olduğunu göstermeye yeter. Kaldı ki itiraz kabul edilse bile, Fırıncılar Odası'nın mahkemeye itiraz hakkı vardır ve dava süresince zamlı tarife uygulanır. Dava sonuçlandığında ise ekmek, iki-üç zam daha görmüştür bile...

Sanayi ve Ticaret İl Müdürleri'nin yetkisi de ancak itiraz durumunda (re'sen değil) komisyon başkanlığı yapıp, tek oyunu kullanmaktan ibarettir. İzmir'de gerek sayın valinin ve gerekse Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü'nün, diyalog ve uzlaşma yoluyla, yasal yetkilerinin çok üstünde etkinlik sağlamış olduklarını belirtmek isterim.

Yasalar Çelişiyor

1) Fiyat belirleme yetkisinin sadece esnaf odasına verilmiş olması, günümüz gerçekleriyle çelişmektedir. Çünkü; fırıncıların önemli bölümü, esnaf olmaktan çıkmış; tüccar ve hatta sanayici niteliği kazanarak kendi odalarına üye olmuştur. Bunların Fırıncılar Odası'ndan tarife almak gibi bir hak veya ödevleri yoktur. Fırıncılar Odası'nın da öyle. Ticaret ve Sana-

yi Odaları'na verilmek istenen yetki, Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiştir. O halde, tüccar ve sanayici fırıncının, ekmeği belirli bir fiyattan satması için yasal zorunluluk yoktur. Onlar da normal ekmekte Fırıncılar Odası tarifesine uymakla beraber, francala, paketli ekmek, dilimli ekmek, katkılı ekmek adıyla, istedikleri fiyatlara, ekmek satmaktadır.

2) Ekmeğin, tüm girdilerinin fiyatı serbesttir ve devamlı artmaktadır. Mayada ise tekel oluşumuna dair ciddi iddialar vardır. Bu durumda, sadece ekmeğin fiyatını sabit tutmaya çalışmak, Nasreddin Hoca türbesinin kapısına, kilit vurmaya benzemektedir.

3) Mal ve hizmet fiyatlarının, merkezi otoritelerce tarifelerle belirlenmesi, serbest piyasa ekonomisi kurallarına ve dolaşımıyla da Avrupa Birliği koşullarına uymamaktadır. Kanımızca, ekmekte tarife hazırlanması, 4054 sayılı rekabetin korunması hakkında kanunun 4. maddesine açıkça aykırıdır. Aslında, çeşitli kuruluşlara, bağlayıcı tarife hazırlama yetkisi veren tüm mevzuat, bu kanuna aykırıdır. Ama yürürlükten kaldırılmadıkları için geçerlilikleri de sürmektedir.

Bu vesile ile mal ve hizmet tarifelerinin, tüketiciyi değil, meslek mensuplarını ve de çoğu kez tüketici aleyhine korumayı amaçladığını belirtmek isterim. Bence tarifeler, piyasa ekonomisinin değil, lonca sisteminin argümanlarıdır...

Ekmecek konusundaki mevcut mevzuat, müdahaleci politikalara elverişli değildir.

Müdahale edilecekse, yeni yasal düzenlemeye gerek vardır. Bunun için de öncelikle, rekabet kurulunun, ekmeği, piyasa ekonomisi dışında değerlendirdiğine dair karar alması, Avrupa Birliği'ne uyum açısından gereklidir ve kurulun böyle bir yetkisi de vardır.

Ancak, bu durumda da ekmeğin tüm girdi fiyatlarının serbest olduğu düşünülerek gerekli sübvansiyon ve sübvansiyono-

nu denetleme mekanizmaları, yani yeni bir bürokrasi yaratılmalıdır.

Kanımca bu uygulama, ucuzluktan çok, sübvansiyon zenginleri yaratacaktır.

Bu yüzden;

1) Özellikle kalite ve gramaj sorunlarının çözümü için eklemek mecburi standardının acilen yürürlüğe sokulması,

2) 4054 sayılı Kanuna ve Rekabet Kuruluna tam işlerlik kazandırılarak mafya bozuntuları ile mücadeleyi etkinleştirerek tam rekabet koşullarının yaratılması ve fiyat belirleme işlevinin serbest piyasaya bırakılması, gerektiğini düşünüyorum...

Cumhuriyet, 2 Ağustos 1997

Fatura

Elektrik, su ve Telekom faturalarının ödeme zamanı yaklaşıkça, içimi korku sarıyor. Hepsi de yüksek mi yüksek. Her yeni gelen, bir öncekinden de mutlaka yüksek.

Ancak, bizi ailece en çok korkutanı, elektriğinki. En yüksek fatura olmasından öte, bir de upuzun kuyrukta sıra beklemesi de var ödeyebilmek için. Diğerleri çoktan on-line'a geçti ama, TEDAŞ'inki ille de belirli bir banka şubesine ödenecek. Aileden kimin kuyruğa gireceğini belirlemek için, aramızda kura bile çektiğimiz oluyor. Oğlumu, rüşvet teklifi bile ikna-ya yetmiyor. Üstelik kuyrukta beklemekten kötüsü de var. Bir-birbuçuk saatlik bekleme sonunda vezneye ulaştığınızda, "Efendim, sizin faturanız gelmemiş henüz" yanıtı almanız da "vaka-i adiyeden." İş günü olarak hesaplarsanız, ödeme için tanınan süre, beş-altı günü geçmiyor. "Şeytan azapta gerek", haydi ertesi gün yine kuyruğa...

Acaba ben mi yanlış anımsıyorum? Bir zamanlar, elektrik-su ve de o devirlerde Alsancak civarında kullanılan havagazı ücretleri, kapıdan tahsil edilmez miydi?

İZSU ise, kullanılmayan su için, atık su parası alıyor. Kayın-pederimin evi üç yıldır kapalı ve su tüketimi hiç yok. İZSU faturaları kanıttır. Ancak her ay yüz on bin liralık atık su parası

alıyorlar. Eğer İzmir yeşerecekse, ağaç paralarına helal olsun...

Kablolu TV faturaları ise bir başka alem. Yalan olmasın, abone olduğumda yüz bin lira mı neydi. Şimdilerde aylık 600 bin lira. Galiba, Ekim ayı faturası 3 milyon gelecekmış. Üstelik, kanalları, canları istedikçe, istedikleri gibi değiştiriyorlar. Abone olurken, ucuzluğu kadar, güvenli oluşunu da göz önünde bulundurmuştum. Yağıştan, fırtınadan etkilenmez diye. Ne gezer; ikide bir kesiliyor. Hem de ne keşiliş. İki gün süreni bile oldu. Ucuz antenler, pırl pırl gösterirken biz, oğlum gelsin de eski antene göre ayar yapsın diye bekliyoruz. 126'dan da bilgi alabilirsen, al bakalım. 118, 126'dan da beter oldu. Ne zaman çevirseniz, meşgul. Arada bir aradığında da açanı yok. Telekom, uzun süre, rehber yerine 118 ile idare etti durumu. Ama, ikisi aynı şey değil. Rehber olmazsa, telefonsuz bir ortamda aradığınız numarayı nasıl öğreneceksiniz? Numara değil de adres peşindeyseniz ne olacak? Ben şanslıyım: İki gün önce yeni rehberimi alabildim. Alamamış olsaydım, bu yazıda "Ne oldu bizim paralar, üstüne mi yattınız?" diye soracaktım. Büyük çoğunluk, rehberini alamadı henüz.

Sahi, 1980'lerdeki büyük tele-komünikasyon devrimimizden önce bile PTT, her yıl düzenli olarak rehber bastırıp, dağıtmaz mıydı? PTT'nin T'si ayrıldığında, önce mektuplar yerine ulaşamaz olmuştu. Sebebi, ayrımcılığa ve eşitsizliğe karşı direnişte sanırım. Anlayışla karşıladık. Peki ya TELEKOM'a ne oluyor?

Ben, yine de en çok emeklilerin maaş kuyruğuna kıızıyorum. Böyle giderse, ben de bir gün, "o kuyrukların birinde, düşüp ölebilirim" diye, düşünüyorum bazen.

Emekli maaşı kuyruklarının çözümü için, on-line sisteminin etkin kullanımı bile yetmez bence.

Emeklilerin maaşı, nakten, evlerinin kapısında ödenmeli...

Gazete Ege, 18 Ağustos 1997

Yaya Geçitleri

İzmir’de yayalar için, en tehlikeli yerler yaya geçitleridir. Yaya geçidi dışında, ezilmemek için önlem alırsınız da geçitte, yeşil ışığa güvenirsiniz. İşte o zaman vay halinize. Ben bu güven duygusunun cezasını, hem de bir-kaç kez, canımla ödemekten zor kurtuldum. Lütfen, trafiğin yoğun olduğu gün ve saatlerde, Göztepe girişindeki trafik lambalarını biraz seyredin. Kırmızı ışıkta durduğu için kaç aracın, arkadan şiddetli darbe almak suretiyle cezalandırıldığını, gözlerinizle görmek için fazla beklemeyeceksiniz.

Bütün uygar ülkelerde sarı ışık “Lütfen yavaşlayın, kırmızı ışık geliyor” anlamında algılanır. Biz de ise, “kırmızı ışık geliyor, gazı kökleyin” demektir. Büyük çoğunluk zaten sarıdan kırmızıya geçerken değil, resmen kırmızı yanarken, fütursuzca basar geçer. Bunların çoğu, özellikle de kamyon kullananları, tam lombrozzo tipleri. Ama kimilerinin altında, son model Mercedes var. Kır saçlı, efendi yüzlü. Belli ki; okumuş yazmış adam. Siyasi durumumuzu değerlendirirken, ikide-bir “Biz adam olmayız kardeşim!” demiş gibi bir hali var. Haydi ordan maganda sen de.

Çinli’nin birini, trenin yararına inandırmak için vakti zamanında; “Bir haftada gittiğin yere, trenle bir günde gideceksin” demişler. İşte yanıt: “Peki ben geri kalan altı günde, ne

yapacağım?” Acaba bizim kırmızı ışık mağandası, kazandığı beş dakikada ne yapıyor. Dostoyevski okuyor, herhalde.

Muğla’da yaşadığım günlerde, Muğla-Akyaka arasında sıkça araba kullandım. Çılgınca kullandığımda kazanabildiğim süre, en çok on dakika olmuştu.

Bu kadar çok mağandanın araç kullandığı ortamda bence yaya geçitleri, alt veyü üst geçit biçiminde olmalı. Gerçi, üst geçitin hemen yanı başında, üstelik orta refüjdeki yüksek demir parmaklıklardan atlayarak karşıya geçmeyi yeğleyen pek çok hemşerimiz var ama, biz yine de kullanmak isteyenler için yapalım. Alt geçitlerin, tehlikeli birer serseri yatağı olacağı da düşünülebilir ve önlem alınmazsa bu görüş doğrudur da. Konak vapur iskelesi önündeki öyle oldu mu?

Yanlış yerlere yapılan, çirkin üst geçitlerin, kentimizi çirkinleştirme olasılığı da vardır. Biz de doğru yerlere, güzellerini yapalım. Cami Sokağı diye bilinen, Güzelyalı’nın 56. sokağı üzerinde ana okulu, ilkokul ve lise var. Üstelik bu sokak, İnönü Caddesi ile Mithatpaşa Caddesi arasındaki en önemli bağlantı yolu. Hergün binlerce çocuk bu sokağa girip çıkabilmek için İnönü Caddesini geçiyor. Geçtikleri nokta, Hıfzısıhha kavşağı. Yani, Amerikan Koleji önünden gelen yokuşun devamı. Freni patlayan bir araç, o da orta refüjdeki demir parmaklıklara yaslana yaslana ancak yüz metre ötede durabilir. Nitekim, bir belediye otobüsü, ölümlü bir kaza yapmıştı...

56 Sokağın ağzına, okullar açılmadan bir üst geçit gerek.

Güzelyalı üst geçidi hem güzel oluyor hem de büyük yarar sağlayacak. Kopmuş olan halk, deniz bağlantısını yeniden sağlayacak. Arabalı vapur yolcu sayısında bile patlama olur sanıyorum.

Vapur iskelesi de bir an önce yapılırsa da çayımı yudumluya yudumluya, Karşıyaka’ya gidip dönsem, sırf keyif için...

Gazete Ege, 25 Ağustos 1997

Mal Beyanım

Memuriyette otuzbeş, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü görevinde ise beş yılım doldu. Ve ben artık, bu süre içinde, maaşımı ödemiş olan yoksul halkıma da mal beyanında bulunmam gerektiğini düşünüyorum:

Bizim, sadece bir evimiz var. Eşimin adına kayıtlı, kalorifersiz-klimasız, üç oda bir salon, giriş katı bir daire. Sahi bir de kayınpederimin eşime çıplak mülkiyetini devrettiği, iki oda, bir salon, büyük onarım gerektiren boş bir daire var. Şimdilik geliri yok ama vergilerini ödüyoruz.

Bizim otomobilimiz yoktur. Yazlık evimiz ve mevduat hesabımız veya repoda paramız da yoktur. Pardesü, İzmir'de yeyiyor ama kışın Ankara'ya gidersem, ne yaparım bilmem. Yıllardır, bir lokantada yemek yemedik (protokol yemekleri hariç) yazlık kamplara da gidemedik.

Çünkü; memur maaşı ile, ancak böyle yaşanabiliyor.

Şimdiki evimi, Ankara'dakini satarak aldık. Ankara'dakini de Maliye'ye ve Emlak Kredi Bankası'na borçluyuz. 1972 yılında, Maliye Bakanlığı beni, bir yıllığına, geçici görevle Londra'ya göndermişti. Dönüşte, bir otomobil getirebildim. Portakal rengi, 1303 model bir Volkswagen araba. O modeli ilk ben getirmişim galiba. Satınca evin yarısını karşıladı. Diğer yarısı-

da bankadan. Yıllarca taksit ödemiştim. Bir memur başka türlü nasıl ev edinebilir ki?

Oysa ki ben, masa görevi yapan yaşıtlarıma göre, iki mislinden fazla maaş alarak başlamıştım memuriyete. Hazine ve Kambiyo Kontrolörleri de diğer denetim görevlileri gibi epey yüksek maaş alırdı.

Gerçi, aileme yardım etmek zorundaydım ama bu sadece benim değil, pek çok arkadaşımın da sorunuydu.

Sonraki yıllarda da zaman zaman işsiz kalmış olsam da hep yüksek maaşlı sayılabilecek üst görevlerde bulundum:

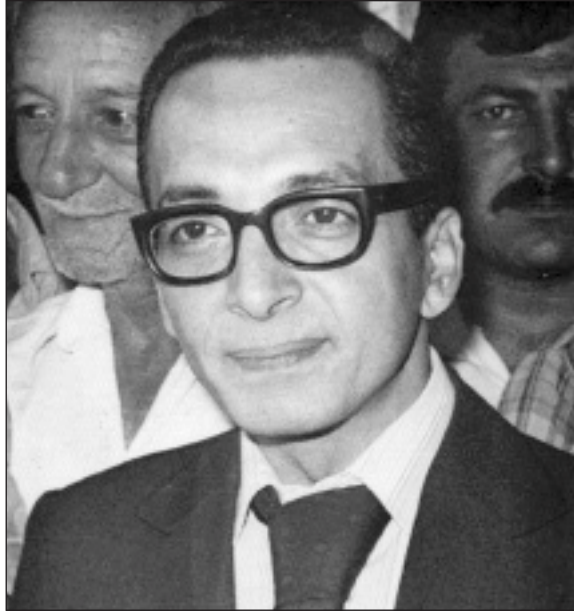
Maliye'de, Yabancı Sermaye Şube Müdürlüğü ve Bakanlık Kambiyo Müdürlüğü yaptıktan sonra, Karadeniz Bakır İşlet-

Erdiņ Gönenç, Londra'da Bateria parkında oğlu Erdener ile birlikte (Ekim 1972).

Erdinç Gönenc, Karadeniz Bakır İşletmeleri Genel Müdürlüğü görevi sırasında bir toplantıda

*Erdinç Gönenc,
Tariş Genel
Müdürlüğü
sırasında*

meleri Genel Müdür Yardımcısı oldum. Sonra Ankara Belediyesi Özlük İşleri Müdürü, Merkez Bankası Ekonomik Araştırma Uzmanı ve nihayet Tariş Genel Müdürü.

Bütün bu süre içinde hiç araba alamadım da, Tariş'ten sonra, zorunlu olarak göbek mantarı, badem ticareti yaptığımda, önce eski model bir Anadol, sonra onu satın 1977 model bir Murat arabam oldu. Murat, 7 yıl önce satılıp, oğluma bilgisayar alındı... Çok da iyi yapıldı. Oğlum, bilgisayar konusunda aşama yaparken, ben de ikide bir yolda kalmaktan, trafik muayenelerinden ve vergiden kurtuldum.

Anadol'um da çok matraktı: Her şiddetli yağmurda iki kapısına da su dolar açıp-kapadıkça, lakur lukur su sesi gelirdi...

Memurların, çok büyük bölümü benim gibi. Bir çoğu, karı-koca çalışıyor. Kreş çok para yese de kadının parasının, bütçeye katkısı oluyor. Kimi memur, mesai dışında, simit satıyor, taksicilik veya pazarcılık yapıyor. Bunlar da suç. Görmezden gelinmesi gereken, çünkü çaresizlikten kaynaklanan suçlar...

Devlet memurlarının çoğu dürüst olmasaydı, Devlet'imizin, en yoğun siyasal bunalımlarda bile, ayakta kalabilmesini nasıl açıklardık...

Halkımızın çoğu yoksul, memur sayısı, gerekenin çok üstünde. Dışarıda, bu maaşların çok azına bile çalışmaya hazır bir işsizler ordusu var. Bütçe delikleri yama tutmuyor. O zaman da maaşlar, insanca yaşamaya yetmiyor.

Zaten amaç, insanca yaşamaya yetecek kadar maaş. Maaşın en yükseği ile bile köşe dönülemez

“Ben döndüm” diyenler, külahıma anlatsın...

Gazete Ege, 1 Eylül 1997

Memuru Ezmek

İster genel müdür, ister belediye başkanı, isterse bakan olsun, kimi yöneticiler, zayıf kadrolarla çalışmayı yeğler. Fırçaları da hiç eksik olmaz. Onlar için, “tek adam” olmak önemlidir ve yönetimi de budur. Böyle yönetilip de başarılı olan kuruma hiç rastlamadım.

Memur fırçalamada, kimi milletvekilleri, amirlerden geri kalmazlar. Hatta onlar, amir fırçalamayı daha çok sever.

Memur olmak, özellikle de üst düzey memur olmak, hiç de kolay değildir oysa. İyi bir eğitim ister, bilgi ve deneyim birikimi ve emek ister. Milletvekili seçilebilmek, belki de daha zordur, ben beceremedim örneğin. Ama milletvekili olmak fazla bir eğitim ve bilgi birikimi de gerektirmez. Bu, demokrasinin gereğidir ve doğrudur. Demokrasilerde, halkın her kesimi, parlamentoda temsil edilebilmeli, seçilebilmeli de bu seçilmişlere belki de kendilerinden üstün niteliklere sahip atanmışları, ezme hakkı vermemeli...

Ben, yöneticilik yaptığım dönemlerde, hep, benden daha bilgili ve eğer gerekiyorsa benden daha yürekli insanlarla çalışmak istedim. Onları ezmek bir yana, kişiliklerini daha da geliştirme çabası içinde oldum. Ben, çayımı getiren odacıya, her zaman teşekkür ederim. Çünkü aramızdaki tek fark, benim ondan, daha şanslı olmamdan ibarettir.

Memuriyet yaşamımda ben de (çok az oldu ama) milletve-

kili fırçasıyla karşılaştım. Kiminde partizanca bir talep kiminde salt kişisel tatmin için. Oysa ben, milletimizin vekillerine saygıda, hiç kusur etmem. Bana “ağabey” demek büyüklüğünü gösterenlere bile ben hep, “sayın milletvekilim” diye hitap ederim. Fırça atmak, devlet yönetiminin bir yöntemi olmamalı.

Devlet hizmetleri, onurlu, ezilip horlanmamış, özgüvenini ve kendisine saygısını yitirmemiş memurlar eliyle yürütüldüğünde, halka yararlı olur ancak. Onurlu memur, rüşvet almaz, pahalı armağan bile kabul etmez. Az bile olsa maaşı için onu kendisine ödeyen dar gelirli halkına şükran duyar.

Gururu kırılmış, kendisine saygısını yitirmiş memurdan ise, herşey beklenir. Rüşvet alır, pahalı armağanlara bayılır. Daha da önemlisi, o da kendisinin altındakileri ezer, işi olan vatandaşları horlar ve bürokrasiyi içinden çıkılmaz, hale getirir.

Birçoğumuz kimi hastane kapıcılarının ziyaretçileri, iki dakika önce içeri sokmamaktan nasıl sadistçe zevk aldığını görmüştüzdür. Benim memuriyete başladığım bindokuzyüz altmışlı yıllarda Sakıp Sabancı, işi ile ilgili evrakı evrak servisinde bile bizzat kendisi izlerdi. Bilirdi ki orada kaybedilecek bir yazı için Bakan'ın bile yapacak fazla birşeyi yoktur. Galiba da o sayede bugünkü Sakıp Sabancı oldu...

Bindokuzyüz elli öncesi, bürokrasi halkı epey ezmiş. Sonrasında ise ocak-bucak başkanları, kaymakam sürdürerek öcünü aldı. İkisi de yanlış.

Ne yazık ki devlet tarihimiz aynı zamanda, ezilen, horlanan ve oradan oraya sürülen devlet memurlarının da tarihidir....

Gazete Ege, 17 Eylül 1997

Müfettiş

Gogol'un müfettişi değil, sözünü etmek isteğim, Cumhuriyet'imizin müfettişleri elbette.

Aslında, müfettiş yerine “denetim görevlisi” demek daha doğru. Murakkıp, kontrolör, uzman, denetçi sıfatı taşıyıp, müfettişlerle benzer işi yapanlar da çoktur, devlet yapımızda.

Eniştem, teyzemin kocası, “Hesap Mütihazası” idi ve beni işyerinin bulunduğu, İstanbul Karaköy'deki o kasvetli, fakat saygı uyandıran, ağırbaşlı Maliye binasına ilk götürdüğünde, altı yaşındayım. Lacivert çizgili elbiseli, bakımlı ve ölçülü bıyıklı, çoğu gözlüklü, asık suratlı adamlardan beni sevdikleri halde ürkmüştüm. Hesap mütihazasıları sonradan, “Hesap Uzmanı” adını aldılar. Yıllar sonra ben de “Hazine ve Kambiyo Kontrolörü” oldum. Birinci tercihim olan “Maliye Müfettişliği” kardeşime kısımetmiş...

Şimdilerde, memur olmak da bayağı zorlaştı. Ancak, müfettiş olabilmek, her zaman çok zordur. Giriş sınavının “yazılı”sını kazanmanız gerekir öncelikle. Sonraki “sözlü”yü kazanmak için ise, salt bilgi yeterli olmamıştır. Gizli soruşturma yapılır, ahlaki özellikleriniz, aile yapınız (yoksul olması sorun değildir) araştırılır. Bilgi kadar “temsil” yeteneğiniz de önemlidir.

Ardından, büyüteç altında yaşanan üç yıllık bir “muavin”lik dönemi ve sonra “ehliyet” sınavı.

Muavinler ve kıdemsiz müfettişler eskiden, her yaz mutlaka, Anadolu’nun bir kentine, dört ay ama mutlaka dört ay süren bir “turne”ye giderdi. Kıdem arttıkça turne süresi azalır ama bir ayın altına da hiç düşmezdi. Emekliliği gelen bir müfettiş, neredeyse tüm yurdu gezmiş olurdu. Turne, adeta askerlik görevi gibi kutsal, bir görevdi ve kaytarmak isteyeneye iyi gözle bakılmazdı. Devletten ayrılıp özel sektöre geçmek isteyeneye bile iyi gözle bakılmazdı. Hele bir de o kuruluşta, yıllar önce bile olsa bir de denetim yapmışsanız...

Ben, hırsızlık yapmış, rüşvet almış bir müfettiş, hiç duymadım. Onlara çay-kahve ısmarlamak bile zordu.

Masa memurlarından avantajlı yanları da vardı elbette. “Yevmiye sayesinde müfettiş maaşı aynı kıdemdeki memur maaşının iki katını biraz geçerd. Ancak yevmiye, devamlı geziyor olmanın bedeliydi. Daha önemli olanı ise, bir yıllık yurtdışı geçici görev. Türkiye’de pek az şeyin üretilebildiği geçmiş dönemlerde, araba bile getirebilirdiniz, bir yıllık bu görev dönüşünde. Pek çok müfettiş, yurtdışından, arabadan da değerli bir şeyle, yabancı dil bilgisiyle dönmüştür. Devletin esas amacı da buydu zaten...

Devlet geleneği açısından dünya sıralamasında, en başlarda yer alırız, kuşkusuz. Bu özelliğimizin oluşmasında; teftişin ve müfettişin payı çok büyüktür.

Ancak, benim kanımca, teftiş kurullarının esas işlevi; devlete, onurlu dürüstlüğü asla tartışılmaz, bilgili ve görgülü, yönetici kadrolar yetiştiren, birer okul olmalarıydı.

Bu okullara şimdilerde, belki eskisinden de çok gereksinim var. Devleti; “devlet adamı olsun” diye yetiştirilenlere emanet etmekten korkmayalım...

Gazete Ege, 29 Eylül 1997

Küreselleşme ve Ekonomik Planlama

Durum'un yazı ailesine bu sayıdan itibaren Erdinç Gönenç de katıldı. Bürokrasiye Bankalar Yeminli Murakıbu olarak başlayan Gönenç, ilginç ve zengin deneyimler edindiği bir mesleki yaşama sahip. Belediye personelicilikten TARIŞ Genel Müdürlüğü'ne, KİT yöneticiliğinden İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü'ne kadar uzanıyor bu yaşam. Arada siyasi deneyimlerle de süsleniyor. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde 1960'lı yıllarda yeni yeni esmeye başlayan sol rüzgarlarla beslenerek gelişen bir kültürün ürünü Gönenç. Fakat O öğrencilik yıllarında diyalektiği en iyi bilen ve yorumlayan bir solcu olarak elbette olduğu yerde kalmayacaktı, dinazorlaşmayacaktı. Aşağıdaki yazısı, O'nun bu niteliğini sergilemesi açısından ilginçlik taşıyan ve aynı zamanda halen 1960'lı yılların savlarını savunan ve bunu da marifetmiş gibi gösteren birileri için de bazı dersler içeriyor.

Ayhan Çopur

Öncelikle belirteyim ki bu yazıda, planlama denildiğinde merkezi, global ve en azından kamu sektörü için, emredici planlama kastedilecektir.

27 Mayıs'ın getirdiği en önemli yenilik bence, planlama kavramı ve Devlet Planlama Teşkilatı'dır.

Bu işi öylesine sevmiştim ki; temel amacım olan müfettişlikten bile vazgeçip, DPT uzmanı olmaya çalışmışım, olmadı...

Koşullar değişmemiş olsa, ben bugün de planlı ekonomiyi savunurdum. Oldukça küçük, büyük ölçüde dışa kapalı ve stratejik doğal kaynaklar açısından yoksul bir ekonomide; planlama hem mümkün, hem de fazlasıyla yararlıdır çünkü. Üstelik ekonominin çok büyük bölümü devletin mülkiyetinde ve kapitalist sınıf yaratmak amacıyla da kullanılsa, devletin denetimindeydi. Kıt kaynakların kullanımını, yöneticilerin bilinçsiz ve çoğu kez popülist kararları yerine, bilimsel bir planın yönlendirmesine bırakmak, akılcı bir yoldu.

Ne yazık ki bizim plancılığımız, belki ilk bir-iki yıl dışında, gerçek bir plancılık olamadı. DPT'de Teşvik uygulama Dairesi'ne dönüştü. Bugün en yoğun bürokrasinin DPT'de uyguladığını söyleyenler pek de haksız sayılmaz. Tire Organize Sanayi Bölgesi'nin, kaç dekar alana kurulacağına, onlar karar veriyorlar ve bu kararı da çok geç veriyorlar.

Günümüz Dünya'sı; teknolojik gelişmeye, özellikle de bilgisayar ve iletişim teknolojisindeki gelişmeye bağlı olarak, 1960'ların dünyasına göre çok değişti. Devlet etnik ve dinsel nedenlerle çoğalıp küçülürken, ekonomi müthiş bir birleşme ve büyüme yaşıyor. Eskinin, müteşebbis kapitalistinin yerini, kupon kesen rantiyeler alırken, yönetim de beyaz yakalıların eline geçiyor. Doğallıkla, sermaye piyasaları devleşiyor. Sermaye için ulusal sınırlar ortadan kalktı. Hemen tüm büyük şirketler çok uluslu. Özelleştirme, Thatcher ve Reagan'dan beri, egemen ideoloji. Hemen her yerde devlet, ekonomiden hızla çekiliyor.

Küreselleşme adı verilen bu olgu karşısında artık, bir planlı ekonomiden söz etmek mümkün müdür? Mümkün müdür; sermayenin, mal ve hizmetlerin, serbest dolaşımını engellemek? ABD, Kolombiya'nın uyuşturucu imparatorluğunu, Noriega'yı, boşuna mı yerle bir etti. Siz, bizdeki mafyacılara bakmayın. Mafyacılığın sonu geldi. Serbest dolaşım öyle gerektiriyor.

Eğer ekonomi planlanacaksa, dünya ölçeğinde planlanabilmesi artık. Kurgu filmlerdeki gibi bir gün, dünyamız cyborg egemenliğine geçerse, onlar belki de bunu başarabilir.

Bu yüzden yapılması gereken, planlı ekonomi günlerini düşlemek değil, piyasa ekonomisinin, vahşi kapitalizme dönüşümünü engelleyerek, gerçekten serbest piyasa ekonomisi olarak yaşamasını ve hatta, sosyal piyasa ekonomisine ulaşmasını, sağlamaya çalışmaktır. Bunu başarabilmenin başlıca araçları da; doğayı (mavi gezegeni), tüketiciyi ve ille de rekabeti korumaktır.

İşletme ölçeğindeki planlamanın vazgeçilemezliğinin, emredici değil, yönlendirici ve teşvik edici ve sektörel planlamanın (örneğin tarım planlamasının) bu yazımız kapsamı dışında olduğunu belirtmekle beraber, bu noktada ülkemiz açısından gösterdiği önemi dikkate alarak tarım planlaması ve tarımsal destekleme konusunda, birkaç şey söylemek isterim; 1978-79 yıllarında, Tarış Genel Müdürü olarak pamuk, çekirdeksiz kuru üzüm, zeytinyağı ve incir destekleme alımlarını, fiilen yürütmüş biri olarak, Türkiye'nin, hangi bölgesinde, hangi ürünün, ne miktarda üretilmesi gerektiğinin bilinmediğini, yaşayarak öğrenmişim. Şimdi de durumun farklı olduğunu sanmıyorum.

Hangi ürünün destekleme kapsamına alınacağı ve taban fiyatın ne olacağı, bilimsel değil, politik nedenlerle belirlenmektedir.

Ben, tarımda desteklemenin vazgeçilmez olduğuna inanan-

lardanım. Tarıma devlet desteğinin, piyasa ekonomisi ile ve küreselleşmenin gerekleri ile çelişmediğini de düşünüyorum. Öyle olmasaydı; ne ABD’de ne de Avrupa Birliği’nde, tarımı desteklemekten söz edilmezdi. Fransa’da, İspanya’da patates veya domates kavgalarını unutmayalım.

Kanımca, Türkiye’de hemen yapılması gereken işlerden biri, emredici değil, ama yönlendirici-teşvik edici bir global tarım planı hazırlanmasıdır. Bunun için de öncelikle, yurdumuzun hangi bölgesinde, hangi ürünün, hangi miktarda üretilmesi gerektiğinin bilinmesi gerekir. Daha sonra, plana uygun tüm üretimin, devlet destekleme kapsamına alınması uygun olacaktır.

Tariş Alaşehir Üzüm İşletmesi, Piyadeler Köyü

Tariş Aydın İncir İşletmesi

Tariş Aydın Pamuk İşletmesi

Ekstrem bir örnek vermek gerekirse, Ege Bölgesi'ndeki pamuk üretimi desteklenirken, örneğin fındık üretimi kendi haline bırakılacaktır. Karadeniz Bölgesi'nde ise bunun tersi yapılacaktır.

Tarımsal planlama olmadığı için, Aydın'ın pamuk tarlalarına, Virginia tütününü ekilmesi, tütünden başka hiçbir şeyin yetişmediği kıraç topraklardaki şark tütüncülüğünün yok edilmesi, benim içimi sızlatırken, tütüncü aileleri, gecekondularına dönüştürüyor...

Köylümüz, hangi ürünü ekeceğine genellikle, bir önceki rekoltenin fiyatına bakarak karar verir. Yol gösterici bir plan olmayınca, zaten başka ne yapabilir ki? O zaman da fiyatı, dünya fiyatlarının çok üzerine çıkan susam, ertesi yıl depolar da küflenmeye terk edilir.

Tarımsal desteklemede, üretim girdilerinin mi, yoksa ürünün mü destekleneceği de çok tartışılmıştır. İşte, hangi üründe, hangi tür destekleme yapılacağını belirleyecek olan da yine "plan"dır...

Türkiye'de plan kavramı genellikle, ideolojik yaklaşımla değerlendirilmiştir. Plan-pilav tartışmasında olduğu gibi.

Gelin artık, plan konusunda da pratik ve pragmatist olalım...

Durum, Ekim 1997

Ev Kadınları

Minibüslerin, kent merkezinden uzaklaştırılması, kuşkusuz iyi oldu. Daha geçenlerde, üç dakikalık Altınyol'u, yarım saatte zor geçebildim. Nedeni bir minibüsün yaptığı trafik kazası...

Yine de minibüslerin kalkmasından hoşnut olmayan bir kesim var: Ev kadınları. Orta yaşlı çalışmayan kadınlar, bebekli genç anneler, yürüme güçlüğü çeken yaşlı teyzeler-nineler. Onlar eskiden, Kemeraltı çarşısına, minibüste oturarak giderdi. Şimdilerde evden pek çıkmıyorlar. Kuşkusuz yok, Kemeraltı esnafının müşteri sayısı epey azalmıştır.

Güzelyalı (nedense Göztepe deniyor) vapuru, onların bir sorununa, bir ölçüde olsa, çözüm getirir diye düşünmüştüm. Ama vapur saatleri açıklanınca gördüm ki sadece çalışanlar düşünülmüş.

Ben her zaman, deniz ulaşımının geliştirilmesinden yana oldum. Bu yüzden Güzelyalı iskelesini ve üst geçidini, estetik tartışmasına bile girmeden destekliyorum. En azından Bayraklı'ya bir tane gerekir. Ancak sabahları Güzelyalı'dan Pasaport ve Karşıyaka'ya iki, akşam üstü Karşıyaka'dan aksi yönde bir seferin, trafiği nasıl rahatlatacağını da anlayabilmiş değilim. Üstelik küçücük vapurlarla...

Belki ilk günlerde o küçük vapurlar bile dolmayacak. Çünkü İzmirli denize, gerçekten küs ve barıştırmak da kolay değil. Bir süre zarar etmeyi göze almak gerek. Ben olsam, ilk bir hafta bu yeni hatta, ücretsiz yolcu taşır ve daha çok sefer koyardım.

Benden söylemesi; ev kadınları özellikle de Güzelyalı tarafından oturanlar, kendileri için de vapur istiyorlar. Şöyle bir tane, 10.00-11.00, bir tane de 13.00-14.00 saatleri gibi. Kuşkusuz en az bir tane de dönüş için aksi yönde, saat 16.00 gibi...

Ev kadını vapurlarının, trafik sorunu çözümü ile pek ilgisi yok ama, esnafa katkısı çok olur.

Ev kadınlarımızı önemsemek gerek. Tüketicinin Korunması Hakkında Yasa, bunu yapıyor. “Kapıdan satışlar” ile ilgili hükümler, özellikle ev kadınlarımızı korumak içindir. Bilirsiniz, kapıdan satış yapanlar, evdeki çalışanlar ve okuldakiler ayrıldıktan sonra ortaya çıkar. Hedef kitle, evdeki kadınlardır. O kadınlarımız, bir de ayakta yolculuk yapamadıkları için alışverişe çıkamıyorlarsa daha kolay bir av olurlar kapıdan satıcılar için. İşte bu yüzden yasa, kapıdan satıcılara, izin belgesi alma zorunluluğu getiriyor ve daha önemlisi satılan malın iadesi için “ayıplı olma” şartı aramıyor, diğer satışlardan farklı olarak. Amaç, akşam eve dönen kocanın hismindan, ev kadınlarını korumak.

Gelin Güzelyalı, Konak, Karşıyaka üçgenine, körfezin her iki yakasındaki ev kadınları için vapur koyalım. Hem alışveriş hem de birbirlerini ziyarete, oturarak gidebilsinler.

Ben de arada bir cumartesi veya pazar, çayımı yudumlayarak, Karşıyaka'ya giderim mutlaka...

Gazete Ege, 27 Ekim 1997

Kentlerin Küçük Sorunları

Büyük kentlerin, güzelleştirilmesi, yaşamın kolaylaştırılması için, elbette, metro gibi, köprülü kavşak gibi, pahalı ve uzun süren, yatırımlara gerek var.

Ancak, büyük kentlerin, küçük bazı sorunlarının çözümü de yaşamı kolaylaştırabilir.

Rahmetli Vedat Dalokay, sadece kavşak düzenlemesiyle hem trafiği büyük ölçüde hafifletmiş hem de Ankara'yı güzelleştirerek büyük beğeni toplamıştı...

Sakıp Sabancı Kültür Merkezi'nin önünde, Mustafa Kemal Bulvarı'ndan gelip, Konak yönüne döndüğünüz köşede, bereket ki etrafı şeritle çevrilmiş bir yer var. O yer, bir kaç kez çukur oldu. Sonra betonlandı. Yine çukur oldu. Şimdilerdeyse, bir moloz yığını. Her sabah önünden geçiyorum. Hızla kavşağa giren araçlar, onu görünce kaçacak yer arayıp, birbirlerinin üstüne seyrediyorlar. Kaza olmaması mucize, tabii benim görmediklerim yoksa. Demek ki; sadece yüz metre ötede, dev tünel kazan, viyadükler yapan teknoloji, o küçücük çukurla başedemiyor!

IZSU aylar önce, yolların tümünü kazıp, yeni boru döşemeye başladı. Boruları döşeyip, kapattılar. Sonra tekrar kazdılar, kapatıp bir daha kazdılar. Bir ara asfalt döşenir gibi oldu. Asfaltı da kazdılar ya kapatmadılar ya da kapattıklarının molozlarını da olduğu gibi bıraktılar. Araba tamircileri, çok mutlu olmalı...

Bir de, Konak'taki metro yapımı ile viyadük yapımı için, o kadar geniş bir alanı kullanıma kapatmak gerekir miydi diye düşünüyorum. Ankara metrosu yapılırken, çalışmaları, kentliler izlesin diye bir seyir platformu yapılmış, trafiğe kapatılan alana iki eski vagonla, nostaljik kafeler kondurulmuştu. Ankarahlılar'dan özür diler gibi...

Konak viyadüğü yapımında, sanırım zemin sorunu çıkmış. Çalışmalar, bana da durmuş gibi geliyor. Biz İzmirli'lerin, bilgilendirme hakkı yok mu?

Bir de Mustafa Kemal Sahil Bulvarı, daha doğrusu "oto-yol" sorunu var. Benim gibi, o bölgede yaşayanların, denizle bağlantısını tümüyle kesti. Karşıya geçmeye korkuyoruz çünkü. "Yaya geçitleri var ya" demeyin. Onlar daha da tehlikeli. Yeşil yandığına güvenip yaya geçidinden geçeyim derken magandalar, iki-üç kez eziyordu beni. Eğer, otoyolsa, etrafını tel örgü ile çevirmek gerek. Çeşme oto-yolunda var. Eğer, bulvarıysa, yapımına başlandığını sevinerek izlediğim Güzelyalı üst geçidi gibi üst geçitlerin sayısı arttırılsın. Bir de kırmızı ışık magandalarına önlem olarak trafik lambalarından on metre öncesine, kasis yapmayı denemeli. Tabii, eğer otoyol değil, bulvarıysa. Ben, 56. sokak ile 76. sokağın keşistiği yerde oturuyorum. İki yıl öncesine kadar o kavşakta, haftada en az iki-üç kaza olur, çarpışan araçlar bir de park etmiş araçların üzerine uçardı. Sonra Sayın Amet Sarışın'dan rica ettim; kaşağa yakın iki kasis yaptırdı ve kaza maza kalmadı. Ama ben, 56. sokağın, İnönü caddesi çıkışından da çok korkuyorum. Çevrede birçok okul var. Öğrencilerin yüzlercesi hergün yaya geçidi bile olmayan bir yerden, İnönü caddesini geçiyor. Oysa ki; Amerikan Koleji önünden başlayan bir bela yokuş var. Kaç kez freni patlayan kamyonlar, otobüsler, Hıfzısıhha kavşağını geçtikten sonra, devrilerek durabildiler. Bir keresinde de devrilen bir belediye otobüsünde ölenler olmuştu. Hıfzısıhha kavşağına bir üst geçit yapımı şart...

Aman çocuklarımız ölmesin...

25 Yıl Sonra Nasıl Bir İzmir

Bu soruyu, tek cümlede yanıtlamam gerekirse, “Çocukluğumdaki gibi bir İzmir” derim. Çin Seddi ile çevrilmemiş Melez Çayı ağzında bile yüzülebilen, Bayraklı’da çipura avlanan, mavi bir körfez. Alsancak Kordonu’nda iki katlı sakız biçimi evler. Karşıyaka yalısındaki evler, köşkler ise hep bahçeler içinde. Çiğli, Turan sırtları boş. Kadifekale ve Bayraklı yeşil görünüyor. İmbat rüzgarı, sokak aralarına kadar girebiliyor ve her sokakta bolca bulunan dut ağacı ve akasyaların yapraklarını okşuyor. Gecekondu yok gibi. Karşıyaka yalısında atlı, Üçkuyular-Konak arasında elektrikli tramvay çalışıyor ve insanlar, otobüsten çok vapuru ve treni kullanıyor...

Yirmibeş yıl uzun zaman. Bilgisayar teknolojisi artık bir yıldan az zamanda eskiyor. Yirmi beş yılda belki, Çin Seddi’imize bile çözüm bulunabilir. Belki her 5-10 apartman yerine, birbirlerinden parklarla ayrılmış zarif gökdelenler dikilir. Kadifekale yerleşimden arındırılıp müze ve parka dönüştürülür. Yamanlar dağı etekleri en az Çatalkaya kadar ağaçlandırılır ve tepelerdeki gecekondu, yeşillikler içinde toplu konut alanları olurlar. Güzelyalı iskelesi yeniden yapılıyor gibi. Umarım Bayraklı iskelesi dahil eski iskelelerin çoğu ihya edilir ve deniz ulaşımının, toplu taşımacılıktaki payı beş-on kat arttırılır. Raylı sistem geliştirilir ve de Çeşme’ye kadar uzatılır.

Hızlı Tren

İzmir-Ankara, İzmir-İstanbul bağlantıları eskiden de kötüydü. Otoyol pahalı ve yapımı çok zaman alıyor. O zaman ortası refüjlü gidiş-dönüşleri ikişer şeritli, ekspres yol yapılıns ama hemen yapılıns. İzmir-Bandırma tren hattı, hızlı trene dönüştürölüp, Bandırma-İstanbul bağlantısı da deniz otobüsü ile sağlanırsa, ben artık başka hat kullanmam.

Ben İzmir'i sanayi kenti olmaktan çok, fuarlar, sanat-kültür etkinlikleri ve turizm kenti olarak düşünüyorum. Kuşkusuz, tarımsal yapı da bozulmamalı. Bu yüzden, yapımı süren organize sanayi bölgeleri tamamlanıp bunlara Aliğa ve Torbalı da eklendikten sonra, İzmir'e yenileri yapılmamalı. Yeni organize sanayi bölgeleri için Uşak yönü düşünölmeli ve bunlar çevrelerindeki uydu kentlerle birlikte planlanmalı.

Çamaltı'nda ikinci ve hatta Çandarlı'da üçüncü bir liman şart. Kaklıç hava alanı yapılamıyorsa Çiğli sivil trafiğe açılmalı.

Fuar Kenti

İzmir, fuar kenti olacaksa, fuar alanının, Çakalburnu-İnciraltı arasına taşınması hızlandırılmalı. Kültürpark içindeki çok gerekli ve güzel olmayan tüm yapılar yıkılarak, yeşil alanlar geri kazanılmalı ve metropol ilçelerin tümünde en az birer Kültürpark olmalı.

Eskiden, Seferihisar-Gümüldür arası, içinde parsaların do-laştığı ormanlarla kaplıymış. Urla-Çeşme arası ise bağlarla. Yarımada'ya sanayi adına tek bir çivi bile çakılmamalı diye düşünüyorum. Keşke ormanlar ve parsalar geri gelebilse.

Gazete Ege, 3 Kasım 1997

Acımasızca Kesilen Su ve Elektrik

Adı Ayten. Kırkbeş yaşında. Bir bankada şef olarak çalışıyor. Hiç evlenmemiş ve yalnız yaşıyor. Fazla mesai nedeniyle ancak saat 20.00 gibi evde oluyor. Çok yorgun ve duş almayı düşünüyor. O da ne? Sular kesik. Genel kesinti olduğunu düşünüyor önce. Sonra, yan komşunun banyosundan şırl şırl su sesi gelmekte olduğunu duyup sayaca bakmayı akıl ediyor, sayaç sökülmüştür.

Adı Ahmet. Maliye memuru. Bir bira içip o da aynı saatlerde maç seyretmek umuduyla evine geliyor. Merdiven otomati yanıyor ama karısı kapıyı elinde bir mumla açmıştır. TEDAŞ elektrik saatini mühürlemiştir...

İkisi de bir uyarı almamışlardır. Ahmet beyin evinde insan olduğu halde saati mühürleyen görevli, kapıyı çalıp haber vermek gereğini bile duymamıştır.

İkisi de su ve elektrik faturalarını hep zamanında öderler. Yine de tüm faturalar ortaya dökülüp incelenir. Eksik falan yoktur. Çaresiz geceyi birisi susuz, diğeri karanlıkta geçirir.

Ertesi sabah önce işe, sonra güç bela izin alıp ilgili idareye giderler. Gitmeleri gereken adresi telefonla öğrenmişlerdir.

Veznede sorun hemen çözülür. Meğer, geçen yıldan kalma borçları varmış ve küçücük borç gecikme faizi nedeniyle çık

gibi büyümüştür. Oysa öyle bir fatura gelmemiştir. Gelmiş olsa, mutlaka öderlerdi. “Posta kutusunda kaybolmuştur” deyip, çaresiz biri üç, diğeri dört milyon lira öderler. Açma-kapama parası da cabası. O ayın bütçesi delinmiştir...

Masal falan anlatmadım. Benzer olayları bu kentte, ben dahil, pek çok insan yaşadı ve korkarım ki yaşayacaktır.

Bu yapılan, hem Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’da yer alan “hakim durumun kötüye kullanılması” hem de Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun’da yer alan “ayıplı hizmet” tanımlarına tıpatıp uymaktadır.

Dolayısıyla, böyle bir uygulama ile karşılaşan yurttaşların, Rekabet Kurulu ile Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri ve Tüketici Mahkemelerine, başvurabileceklerini düşünüyorum.

Ayrıca olayın, Borçlar Kanunu’nun ruhuna da aykırı olduğu kanısındayım: Bilindiği gibi taksitli satışlarda, son taksidin ödenmiş olması, mahkemelerde, eski taksitlerin tümünün ödendiğinin kanıtı olarak kabul edilmektedir. Bu mantukla, elektrik, gaz, su benzeri dağıtım hizmetlerini yürüten kuruluşların, son faturayı itirazsız tahsil etmekle, eski borçların tümünü ibraz etmiş sayılmaları gerekir. Kaldı ki yukarıdaki gibi durumlarda, bir-iki yıl önceki borç, gerekçe gösterilmektedir ve bu arada bir değil, birçok fatura tahsil edilmiştir.

Bir de işin insanlık ve demokrasi boyutu var elbette. Demokrasiyi, “elektrik ve benzerlerinin uyarısız, pat diye kesilmediği, bir siyasal sistem” olarak tanımlamak, hiç de komik olmaz.

Önceden ilan edilmeden ve hiç bir programa bağlanmadan yapılan, bilinçli genel kesintileri de aynı kapsamda düşünüyorum.

Tüketici hakları, insan haklarıdır ve demokrasilerde insan hakları, mutlaka korunur...

Gazete Ege, 10 Kasım 1997

Denize Küsen Şehir

Yaz-kış demeden fırsat buldukça, Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nda yürüyüşe çıkarım. Yürüyüş bölgem genellikle, Levent Heykeli-Vali Konağı arasındır. Tüm Bulvarda en yeşil bölge orasıdır. Heykel Faik bey durağı arasında parkın, Faikbey-Konak arasında ise bahçelerin yeşili fazladır. Ben bahçe yeşilini yeğlerim. Oralarda ağaçlar eskiden kalma ve kocaman. Parklardakiler ise yeni yetme...

Benim bölgemde Bulvar yazın her yaştan, her sınıftan insanla, tıklım tıklımdır. Akşam üstünden başlayıp çay bahçelerinde, boş masa bulamazsınız. Ben öğle saatlerini severim. Terlememek için sık sık ağaç gölgesinde oturup, sigara içerim. Ağustos böcekleri cır cır ötmektedir. Artık evimden duyamadığım bu müthiş senfoniye keyifle dinler, Yamanlar Dağı'ndaki Smyrna silüetini ve Çatalkaya'yı seyredirim. Ve içimden çok sevdiğim denize bakmak gelmez.

Kış yürüyüşçüleri oldukça azdır elbette. Artık yürüyüşten başka spor yapabilecek gücü kalmamış olan yaşlılarla, sarmaş-dolaş gezinen, oturan, unisex giyimli gençler, çoğunluktadır. Pek de gizlenme gereği duymadan, öpüşen çocuklara, kimse dönüp bakmadığına göre "Gavur İzmir" bizim oralarda yaşamayı sürdürüyor gibi...

Mustafa Kemal Bulvarı'nda yürüyüşler hep otoyolun kara tarafında yapılır. Deniz kıyısında yürüyen kışın hemen hiç yoktur. Yazın bile tek tük insan görebilirsiniz. Yürüyüşçülerin hemen hepsi tıpkı benim gibi denizi çok seyretmezler.

Evet İzmirli denize küstü.

Oysa benim çocukluğumda, İç Körfez'in neredeyse tümünde evlerin önünde hep şarpiler, sandallar demirli olurdu. Onlara kadar yüzer, üstlerine çıkıp biraz soluklandıktan sonra suya balıklama atlardık. Bostanlı'da Kabotaj Bayramı'nda yüzmeye, yelken ve yağlı direk yarışları yapılırdı. İstanbul vapurları Pasaport'taki iskeleye yanaşır, oradan kalkardı. Cumhuriyet Alanı Gümrük arası capcanlı tipik bir Akdeniz limanıydı...

Benim çocukluğumda İzmirli, denizle barışıklı.

Aslında küslüğü başlatan İzmirli değil, denizdir. Deniz artık içinde yüzerek serinlememize izin vermiyor. Suların, cam göbeği rengine dalıp dalıp düş kuramıyoruz. Deniz artık bizi, balıkla, midye ve kalamarla beslemiyor da.

Deniz haksız mı yani?

Son günlerde küçük bir değişim oldu. Kışa girdiğimiz halde, Güzelyalı'da deniz kıyısında dolaşanların sayısı epey arttı. Nedeni yeni yapılan vapur iskelesi ve üst geçit. Sanırım üst geçit ben dahil, epey insanın otoyol korkusunu, yaya geçidinde ezilmek korkusunu yendi. Ölmüş de olsa, denize akın, bir iskele ve bir üst geçitle artmaya başladı.

Demek ki kimileri, denize küstüğü için değil, denize ulaşamadığı için hep kara tarafında dolaşıyor.

Yalılara yapılan otoyollar insanın denizle bağlantısını koparıyor, demek ki...

Gazete Ege, 17 Kasım 1997

Bazı Kent Sorunları

Su Kesintileri

İzmir'in herhangi bir yerinde su kesintisinin olmadığı gün yok gibi. Onarım gerekçesiyle bir o bölgede bir şu bölgede sular, üçbeş gün kesiliyor. Bereket, kesinti programını açıklıyorlar da önlem alabiliyoruz. Geçenlerde TEDAŞ, termik santral karşıtı çevrecilere haddini bildirmek için plansız elektriklerimizi kesi-kesivermişti de perişan olmuştuk.

Hiç bir uygar ülkede sular, afet falan olmaksızın bu kadar uzun süre kesilebilemez. Kesilirse kıyamet kopar, Türkiye hariç.

Bilirsiniz by-pass kalp hastalarının hayatını kurtarır. Aynı yöntem kentin kan damarları olan su boruları için neden kullanılmasın? En çok yarım günlük bir çalışma ile onarım noktasının iki ucu, geçici borularla birbirlerine bağlanırsa, üstelik bu işlem, onarım başlamadan yapılırsa, kesintilere gerek kalmaz.

Teknolojik olarak mümkündür. Yeter ki düşünülebilin.

Kaldırım İşgalleri

İzmir bir Akdeniz kenti. Akdeniz insanı sokakta yaşamayı sever. Uzun yazlar nedeniyle bu, hem mümkün, hem de gereklidir. Eskiden İzmirli sıcak geceleri kapılarının önüne attıkları sandalyeler üzerinde sokakta geçirirlerdi. Üstelik burası artık, canlı bir turizm kenti.

Bu nedenle, lokantaların, birahanelerin, kahvelerin kaldırım işgalleri konusunda, çok katı olmamak gerekir diye düşünüyorum. Yayaların geçişini epey zorlaştıranları da var elbette. Ama yayaların çoğu, oralardan birinde oturmak amacıyla kaldırımda yürüyor. Dolgu çalışmaları başladıktan sonra Kordon'dakiler boşalırken, Göztepe, Güzelyalı lokantalarının dolup taşmaya başlamasından belli...

Belediye başkanlarımız eminim Roma meydanlarında ya da Paris caddelerinde ya kahve veya bira içmişlerdir. Neden İzmir'de yasaklamak isterler?

Son Otobüs

Büyüklerimiz oldum olası, bizi erkenden yatağa sokmak isterler. Geceleri de yaşamamızdan, nedense fazla hoşlanılmaz.

“Erken yatan döl alır, erken kalkan yol alır” dememiş mi atalarımız? Sonuç ortada nüfus artış hızında, dünya şampiyonları arasındayız. Döl almasına almışız da, yeterince yol da alabildik mi bilmem?

Şimdiki büyüklerimiz de bizi erken yatırma peşinde. Son vapur yirmiüçte en işlek yerlerin otobüsü en son saat yarım da kalkıyor. Sapa yerlerin son otobüs kalkış saati ise sanırım daha da erken. Güzelyalı'da oturan ben, en yakın Karşıyakalı arkadaşlarıma akşam yemeğine gidemiyorum. Çünkü arabam yok. Olsa da fark etmez, eğer gidersem, içki içerim ve “trafik canavarı olmamak için” direksiyon başına oturmamalıyım.

Otobüs yoksa, içkili arkadaş yemeği de yok...

Oysa insanlar sadece içkili arkadaş ziyareti için istemez, geç saat otobüsünü. İşini ancak, ikilerde-üçlerde bitirebilen bilgisayarlılar, muhasebeciler ve vardiyası o saatlerde biten işçiler de yok mu? “Üç-beş nöbeti bende.”

Turizmi, sanayii ve ticareti çok gelişmiş metropol kentte, toplu taşıma araçları, sabaha kadar çalışmalı, saat başı olsa bile. Otobüs yoksa eğer, içkili otomobil sürücüleri var. Onları canavar saymaya hakkımız var mı?

Eskiden dolmuşlar sabaha kadar yolcu taşırdı her semte. Trafiğe alt-üst eder, yolcuya saygısızlık ederlerdi. Kaldırılmaları iyi oldu. Ama sabaha kadar yolcu taşırlardı. Dolmuşların; trafiği bozma, yolcuya küfredip, hamile kadınları kapıya sıkıştırma işlevini şimdilerde belediye otobüsleri üstlendi. Sabaha kadar çalışma işlevini de üstlenseler bari...

Gazete Ege, 24 Kasım 1997

Bir Anı ve TANSA'nın Doğuşu

L 977 yılı sonlarında kurulan, Ecevit Hükümeti'nin bakanlarından birisi, Mülkiye'den sınıf arkadaşım, rahmetli Mahmut Özdemir'di. Türkiye'de ilk kez oluşturulan bir bakanlığın "Yerel Yönetimler Bakanlığı'nın başına getirilmişti. Kısa bir süre sonra ben de Tarış Genel Müdürü oldum. Beni göreve getiren Ticaret Bakanı, eski meslektaşım ve bir ağabey kadar yakınım olan Teoman Köprülüler'di.

Biz Tarım Satış Kooperatif birlikleri genel müdürleri, hükümet politikası gereği, bütün bayilik sözleşmelerimizi iptal edip, ürünlerimizi kendi satış mağazalarımızda pazarlamaya yönelmiştik. Daha göreve başladığım ilk günlerde Konak'taki Tarış mağazasını açtık. Ardından hemen her kooperatifimizde, ortak dışındakilere de ucuz satış yapan mağazalar açtık. Teoman Ağabey'e, yurt dışında bulunduğu sırada Mahmut Özdemir vekalet ederdi. İki bakanlık görevini birden yürüttüğü böyle günlerden birinde, beni Adana'ya Çukobirlikte bir toplantıya çağırđı. Yanında yine mülkiyeden ağabeyimiz, müsteşar yardımcısı Fikret Toksöz vardı. Çukobirlik Genel Müdürü sevgili Abdullah Kütüküt'ün odasında, dörtlü bir toplantı yapıldı. Gündem, Tarım Satış Birlikleri ürünlerinin perakende satışında, belediyelerin de rol almasıydı. Abdullah ve

Erdinç Gönenc, dönemin Köy İşleri Bakanı Mahmut Özdemir (ağzında sigara olan) ve öteki sınıf arkadaşları ile birlikte (1979)

ben, belediyelere hangi ürünlerimizi hangi koşullarda verebileceğimizi anlattık. Cesaret ve kararlılık arttı. Sonunda, TANSAs (Belediye Tanzim satış Mağazaları) fikri ortaya çıktı. Özellikle başlangıçta, TANSAs'ların temel dayanağı, birlikler olacaktı. Tama-Tarin TARİŞ'ten, ayçiçek yağı, Trakya Birlik'ten mercimek-nohut Güneydoğu Birlik'ten ve diğerleri...

Amaç üreticiden-tüketiciye, aracısız ve dolayısıyla ucuz satışı. Sanırım uygulamayı ilk olarak, İzmir ve Ege başlattı. Güneşli bir sabah, belediye bandosu eşliğinde, Teoman Köprülüler, İhsan Alyanak ve ben, Fuar'daki pavyonların TANSAs ana deposunun açılışını yaptık. Bina, tıka basa TARİŞ ürünleri ile doluydu. O ilk gün, başkaca bir ürün de yoktu zaten...

Hemen ardından, hep birlikte Aydın'a gidip, Belediye Başkanı Muhterem Ağababaoğlu'nun TANSAs deposunu da hizmete soktuk. Ve nihayet Muğla ve ilk TANSAs satış mağazasının açılış töreni. Başkan Erman Şahin çok iyi örgütlenmiş, nerede ise tüm Muğla, alana toplanmıştı.

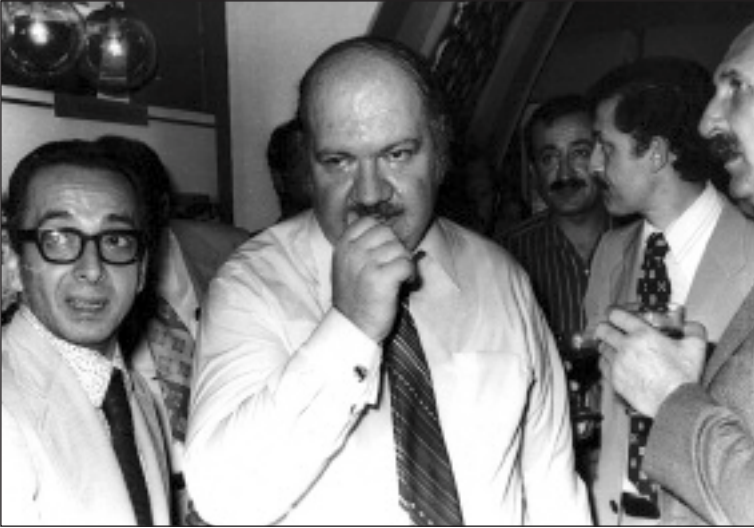
Çok değil bir buçuk yıl sonra ben de Muğla TANSAs müşterisi oldum. Muğla'nın, kekik kokulu oğlak etini, TANSAs'dan alırdım hep.

Fuar'daki bir pavyonda, geçici bir depo olarak gözünü dünyaya açan İzmir TANSAs ise, zaman içinde TANSAs adını aldı ve bir dev kuruluşa dönüştü. Şimdilerde onun devamlı müşterisiyim. TANSAs kurulurken, TANSAs'ın bugün ulaştığı nokta amaçlanmamıştı elbette. Hemen her mahallede hatta İzmir dışında mağazası bulunan ve iğneden buzdolabına kadar pek çok ürünü pazarlayan bir süper market zincirini, belediye eliyle kurmak amaçlanmamıştı yani, bakkala rakip olmak veya onun yerini almak da istenilmemişti.

Veresiye defteri oldukça, balkondan sarkıtılan alış-veriş sepeti ve komşuluk oldukça bakkal da olacaktır Türkiye'de. Amaçlanan sadece, tanzim satışı yoluyla, temel tüketim maddeleri piyasasını, tüketici lehine düzene sokmaktı.

Erdiñ Gönenc, dönemin Sanayi ve Ticaret Bakanı Teoman Köprülüler (sağdan ikinci) ve İzmir Belediye Başkanı İhsan Alyanak (sağ başta) ile Fuar'da TANSA açılış töreninde (1979)

Erdiñ Gönenc, Teoman Köprülüler ve Ahmet Taner Kışlalı Fuar'da TANSA satış deposunun açılışında (1979).

Nitekim TARIŞ, kıtlığın çekildiği günlerde odaların gözetim ve planlamasında bakkala da margarin vermeyi sürdürmüştür. Çünkü TARIŞ satış mağazaları ve TANSA'lar dolu olsa bile bakkalda yoksa, margarin yok demektir halkın gözünde.

Ucuzluk demek; enflasyon fiyatlarını olabildiğince geriden izleyebilmek demektir. Büyük stoklar gerekir, fiyatları geriden izlemek. Kuru fasulyede, pirinçte, mercimek, nohutta, şeker ve yağda büyük stoklar et gibi stoklanmayan ürünlerde ise canlı hayvan alımı veya ithalat.

Ayda bir kaç tane satabildiğimiz buzdolabı için parfüm için ayıracağınız her kuruş, temel tüketim maddelerinde, daha az stok demektir.

İşte bunun için “sadece temel tüketim maddelerinde” tanzim satışı.

Evdeki hesap çarşıya uymadı. TANSA, TANSAŞ oldu. Belki iyi oldu. Belki Tansaş'ın gerçek bir süper markete dönüşmesi de iyi olacak.

Bence; “Tanzim Satışı” yine gerekli. Hadi “Tüketim Kooperatifleri” iş başına.

Gazete Ege, 1 Aralık 1997

Zeytinyağı Nasıl Satılır?

Kesip-kökleyip, yerine villa kondurmasak, bin yıl yaşayabilir zeytin ağacı. Eski Yunan tanrılarının, insanlardan olma çocukları gibi yarı ölümsüzdür yani. Benim de, onun da Anadolu'dur, anayurdu. Kardeşim gibi severim ben zeytini.

Ne yazık ki ülkemizde, zeytin ve zeytinyağı, yeterli para kazandırmıyor, üreticisine. Kesilip-köklenmesindeki temel neden de bu...

Egeliler dışındaki insanımız, zeytinyağını yağdan bile saymıyor. 1979 yılındaki margarin darlığı sırasında Tariş depoları zeytinyağı doluydu ama “yağ yok” deniyordu. Bu yüzden zeytinyağı ihracatı şarttır.

1978 yılında Tariş, rekoltenin önemli bölümünü almıştı. Yanlış anımsamıyorsan, 40 bin ton kadar. Geçmişte yaşanmış bir ihracat skandalının da etkisiyle, geleneksel pazarlarda, alıcı bulamıyorduk. Tam o günlerde başbakanımız çok iyi ilişkiler içinde olduğu Libya Başbakanı Callud ile, mal karşılığı petrol almak üzere anlaşma yaptı.

Petrol karşılığı alacakları malları belirlemek üzere, bir Libya heyetinin Ankara'ya geldiğini duyar-duymaz, ben de atlayıp gittim. Görüşmeler Büyük Ankara otelindeydi. Lobide, her

Libyalı ayrı bir köşeye oturmuş sırası gelen iş adamlarımızla bir pazarlık yapıyordu. Görüntüden hoşlanmadım. Umut verici de değildi zaten. Kimseyle konuşmadan ayrıldım.

Akşam, Mülkiyeliler Birliği'nde sınıf arkadaşım Ayhan Çopur'la buluştuk. Ticaret Bakanlığı genel müdür yardımcısıydı ve ticaret ataşesi olarak, Brüksel'de bulunmuştu. Durumu öğrenince hemen telefona sarılıp, eski Libya ticaret ataşelerinden yine arkadaşımız Esat Aslansan'ı çağırdı. Meğer Libya heyeti başkanı Zagala, Esat'ın arkadaşı değil miymiş!

Uzun lafın kisası, Zagala'dan hemen randevu alındı. Akşam saatlerinde, Bürümcük sokaktaki Libya elçiliğine gidecektik. Gitmeden önce Mülkiyeliler Birliği'nde biraz kafa çektik. Çünkü; "Zagala, bu saatlerde mutlaka içer, ayık gitmek ayıp olur" demişti Esat. Hiç unutmam, Zagala'ya Tariş bayiinden sağladığımız ve üzerinde Tama-Tarin" yazılı, kapalı bir minibusle gittik. Zagala'nın masasına oturduk ve birlikte gece yarısına kadar içtik.

O gece Tariş, tam yirmi bin ton kutulu zeytinyağı sattı. Yarısı arapça, yarısı Türkçe yazılı, bir kiloluk yuvarlak kutuda, yirmi milyon kilo zeytinyağı. Kaddafi bu yağları daha çok, açlık çeken Afrika ülkelerine, gıda yardımı olarak gönderecekti. Gönderdi de. Sanırım Afrika içlerinde o kutulara rastlamak hala mümkündür.

İlk kez o gece öğrendim ki, ülkelerinde içki yasağı bulunan çoğu diplomat, yurt dışına çıkar çıkmaz neredeyse sabahtan başlarlarmış içmeye. Aslında gizli gizli kendi ülkelerinde de içmekten geri kalmazlarmış. Hatta, daha öğrencilik yıllarında cinliği ile tanınan bir sınıf arkadaşımız, görevli bulunduğu böyle ülkelerin birinde evinde kurduğu bir imalathane sayesinde dünyanın parasını kazanmış içkiden.

Tariş bu ihracatı; genel müdür yardımcılarını Ragıp Arsan ve Şevket Aksoy başta olmak üzere, tüm çalışanlarının üstün çabası sayesinde, yüz akı ile başardı. Ege'deki özel sektör fabri-

kalarının neredeyse tümü, fason çalışarak bizi destekledi. Para bile almadan sadece elde ettikleri yan ürünlerin karşılığında çalıştılar üstelik.

Ihracat bedelinin tamamını da çok zor olmakla beraber tahsil ettik. Bazen günlerce, telekslerimize cevap bile vermezlerdi.

Kaddafi, Tariş'ten öylesine hoşnut olmuş ki, özel sektörümüzden alacağı, salçanın ihracatını da Tariş'in üstlenmesini şart koştu. Ve Tariş Libya'ya yirmi milyon kilo da salça sattı...

Türkiye ihracatının sadece iki milyar dolar civarında olduğu o güç yıllardan 1978 yılında Tariş, 186 milyon dolar, 1979 yılında ise 210 milyon dolar ihracat yapmıştır.

Teşekkürler Tariş ortağı pamuk, üzüm, incir ve zeytinyağı üreticileri.

Tariş ortağı olmasalar da teşekkürler domates üreticileri.

Ve teşekkürler, Tariş çalışanları...

Gazete Ege, 15 Aralık 1997

Bürokrasi Yaşlanıyor Gençler İse İşsiz

Şimdiki görevimde, beş buçuk yılı doldurdum. Başka kurumlardan naklen gelen birkaç ve emekli olan yine birkaç arkadaşım dışında kadromuz hemen hemen hiç değişmedi. Yani, Daire'mizin yaş ortalaması, beşbuçuk yıl daha yükseldi.

Öte yandan; iş talebiyle gelen ziyaretçimin olmadığı gün yok gibi. Eski alışkanlıktan olsa gerek. Çünkü şu an, işveren konumunda değilim.

İş arayanların çoğu, üniversiteyi yeni bitirmiş çocuklar. Bilgisayar kursuna da gitmişler ve az-çok yabancı dil biliyorlar. Özellikle İzmir'de iş aslanın ağzında...

Oysa bizim nesil; çelik çomak oynayıp, sopadan atlara binerek, elektriksiz evlerde büyüdü. Çocuklarımız öğretmese, televizyonun uzaktan kumandasını kullanmayı bile beceremeyeceğiz. Devletin daktilo kadroları, daktilo kullanmayı bile bilmeyenlerle dolu. Bilgisayar sadece daktilo olarak kullanılıyor.

Devlet memuru sayısının, durmadan nasıl arttığını ben anlayamıyorum.

Benim memur olduğum yıllarda, özellikle teftiş kurulları, biri haziran mezunları için temmuz veya ağustosta diğeri ikmale kalmış olanlar için kışa girerken, iki kez sınav açarlardı.

Promosyonlar, ay farkı ile birbirini izlerdi. Şimdi aralarında, bir kaç yıla varan farklar var. Bazı yıllar, hiç müfettiş alınmamış.

Bürokrasi yaşlanıyor yani. Böyle giderse dairelere, baston vestiyerleri gerekecek. Yaşlı ve yorgun memurlar çalışırken, ateş gibi gençler, işsiz dolaşiyor. Öfkeli ve kavgacı oluşlarına, şaşmamak gerek...

Eskiden, emeklilik hakkını kazanan memur, hemen kullanırdı bu hakkını. Emeklilik ikramiyesi, bir ev almasına yeterdi. Benim çocuk olduğum çağlarda, İzmir'de sakız biçimi müstakil bir ev almaya bile yetmişti. Emekli aylığı da insanca yaşamının garantisiydi. Şimdilerde ikramiye sıfırda bir araba almaya bile yetmiyor. Ya üç aylıklar, kuyruklarda yorulmaya değer mi acaba?

Bu yüzden memur, emekli olmuyor. Ateş gibi çocuklar işsiz gezerken, bürokrasi yaşlanıyor, yenilenemiyor. Memur sayı yine de nasıl artıyor anlayamıyorum...

Özel sektör, kolay kolay deneyimsiz adam almaz. Deneyimsizse eğer dil bilse, bilgisayar kullansa bile almaz. Gelişen teknoloji, kalifiye olmayana duyulan gereksinimi, giderek daha da azaltıyor zaten.

Devlet almazsa eğer işsiz çocuklarımız nasıl çalışacak?

Günümüzde teknoloji, geometrik diziyle artarak geliyor. Yenilenmeyen nesillerle izlemek çok zor. Devlet, teknolojiyi izleyecekse ki izlemek zorundadır, her yeni yetişen nesle, iş bulmalıdır.

Yorulmuş, yaşlanmış ama, halkına onurla hizmet etmiş memurlarına da emekliliklerinde, insanca yaşam olanağı sağlayarak gerçekleştirmelidir değişimi.

Mutlu emeklilerin boşalttığı yerlere, bilgili, becerili gençler...

Gazete Ege, 22 Aralık 1997

Yön Duygusu

Yurt dışına ilk kez 1972 yılında çıktım.

O zamanlar, Alamancılık başlamış olsa bile, yurt dışına çıkabilmek herkesin harcı değildi. Pasaport, vize gibi sorunlar yanında bir de döviz kısıtlaması vardı.

Çok sevinmiş, çok heyecanlanmıştım. Sanki hudut çizgisini geçer geçmez, doğanın yapısı bile değişecekti. Uçak, tren, vapur ve sonra yine tren karışımı bir yolculuk yaptık, Maliye'nin geçici görevlisi bir memur olarak yeşil pasaportum vardı ama yine de İngilizler, giriş izni verene kadar anamızdan emdiğimiz sütü, burnumuzdan getirdiler Dover'de.

Güneybatı (SW) Londra'daki bir pansiyonda, tam bir yıl yaşadık. Bereket evimiz hemen Bateria Park yakınındaydı. O olmasa, üç yaşındaki yaramaz oğlumla nasıl başederdik bilmem. Soğuk demeden, yağmur demeden, vaktimizin çoğunu o parkta geçirirdik. Hele bir gül bahçesi vardı ki hiç unutamam: Çevresi, sarmaşık gülleri ile kaplı bir kameriye ile kapatılmıştı. Tam ortada, bir küçük havuz vardı. Havuzun ortasında da insan heykelinden bir fıskiye. Her zaman bakımlı ve taze gülleri anlatamam. Saatlerce oturduğum olurdu.

Dünyanın sayılı botanik bahçelerinden biri olan Kew Gar-

dens ise, batıdaydı. Thames Nehri'nden motorla gitmenin keyfine doyum olmazdı.

İngiltere'deki Türkler ki çoğu Kıbrıs kökenlidir, genellikle kuzey Londra'da yaşar. O zamanlar sayıları 40 bin kadardı. Biz de, zeytin, zeytinyağı, pastırma ve özellikle de kurufasulye almak için sık sık kuzeye giderdik. İngiliz fasulyesi ile pişirilen kuru fasulye yemeği, bizimkinin yerini hiç tutmuyor.

Londra'ya varır varmaz, bir kent haritası, metro planı ve bir de pusula almıştım. Bu üçü ile yolunuzu şaşırmanız neredeyse olanaksızdır. Bizde, Londra'nınki gibi kent haritası hiç gör-

Erdinç Gönenc, Londra'da Batarea parkında (1972).

Erdinç Gönenc, Tariş Genel Müdür yardımcıları Şevket Aksoy ve Ragıp Arsan ile bir Avrupa gezisinde...

medim. Metrolarımız zaten yeni kuruluyor. Onları ise sanırım yüzelli yaşına yakın. Londra'da metrodan hiç çıkmadan, kentin her yerine ulaşmak mümkündür. Pusulayı özellikle metro istasyonlarında, yer altında yani, yön bulmak için almıştım. Ama, kent haritasını doğru okuyabilmek için de gereklidir pusula. Çünkü İngiltere'de tüm adresler, "yön" esasına göre tanımlanmıştır. Batı, güney, kuzeydoğu Londra v.s.

Zenginler ve Yoksullar

"Batı Yakası'nın Hikayesi" filmi, İstanbul'da ilk izlediğimde, henüz öğrenciydim. Şimdi adını anımsayamadığım sinema, Türkiye'de ilk kez, özel bir stereo ses düzeniyle donatılmıştı. O güzelim filme de öyle bir düzenek yakışırdı zaten. İzleyenler bilir o filmi, New York'un batısında yaşayan, yoksul göçmenlerin hikayesini anlatmaktadır. Demek ki New

York'un zenginleri, doğuda yaşamaktadır. Güzeller güzeli Nathalie Wood'un o korkunç ölüm biçimini hiç içime sindiremedim...

Demek ki; ABD'de de kent adresleri, "yön" esasına göre tanımlanmıştır.

Türkiye'de ise siz, adres tarif edenlerin hiç "yön"lerden söz ettiğini duydunuz mu? Kuzey İzmir gibi, İstanbul'un güneybatısında gibi...

Sokakta, ortalama bir vatandaşı çevirin ve yaşadığı kentin yönlerini sorun, Bakalım, bilebilecek mi?

Sahi bizde acaba neden, yön duygusu hiç gelişmemiştir?

Gazete Ege, 29 Aralık 1997

İkibine Bir Kaldı

Bir yılbaşı daha geçti, ikinci bininciye sadece bir tane kaldı.

İsa'dan bu yana, bizimkinden başka sadece bir tane nesil yaşadı bin yılın bitişini.

Son yüz-yüzelli yılı saymazsak, Milat sonrasının, insanlık için pek de yararlı olduğunu söylemek mümkün değildir. Özellikle Avrupa için bu dönem; aydınların, geçmişin mirası kitapların ve diğer şahaser yapıtların yakıldığı, ileriye değil, geriye doğru gidilen, karanlık bir çağ -engizisyon çağı olmuştur.

Bugün bile, piramitlerin yakınlarındaki köylerde, Kahire varoşlarında insanlar, üç bin yıl önceki atalarından, çok daha ilkel koşullarda yaşamaktadır. Bizim, antik kalıntılar üzerine kurulu köylerimiz için de aynı şey geçerli değil midir? Hatta, Antik İzmir'in şehircilik açısından, şimdikinden çok daha iyi olduğuna da benim kuşku yoktur...

Bereket ki insan, son yüzelli yılda, bin sekizyüz elli yılın açığını kapattı. Geometrik diziyle artan teknolojik gelişme, üçüncü bin yıllık dönem içinde ise Ademoğlunu, evrenin dört bir yanına taşıyacaktır. Savaşların yerelleşmesi ve topyekün nükleer savaş tehlikesinin ortadan kalmış gibi görünmesi bu

olasılığı iyice güçlendirmektedir.

Ne yazık ki ömrümüz çok kısa. Yaşadığımız sırada başlayan gelişmelerin sonuçlarını görmeye yetmiyor. İyi ki tarih bilimi var da geçmişi az çok bilebiliyoruz.

İnsan için çok uzun bir ömür sayılan yüz yıl; tarih içinde veya evren ölçeğinde ne kadar da kısa?

Geçenlerde, “İzafiyet teorisini” doğrulayan bir düş gördüm: “Uzaylı yaratıklar, her biri binlercesini içine alan, devasa gemilere binip, dünyamızı istilaya geldiler. Rüya işte, bir küçük kentin balçık çamurla kaplı ana yoluna inip saplandılar ve yayaların ayakları, otoların tekerlekleri altında ezilip telef oldular. Öylesine ufaktılar ki, telef edenler, onların farkına bile varmadılar...”

Ocak ayı içinde elliyaşıma gireceğim. İki bininci yılbaşını yaşama şansım oldukça yüksek yani. O gün, elli dokuz yaşına çok yaklaşmış olacağım ve korkarım ki İzmir Körfezi'ne bakıp hüznlenecek hatta korkacağım; çünkü ben o gün; binlerce yıl boyunca, ta ki benim çocukluk günlerime kadar yaşamış olan denizi ve yeşili, yarım yüz yıl içinde nasıl öldürdüğümüzü düşüneceğim.

Evet, karanlık bitti ve biz artık, teknoloji çağında yaşıyoruz. Ama bedeli ağır oldu. Teknoloji, gelişmek için ve gelişirken denizi kirletti, yağmur ormanlarını verimli ovaları yok etti. Ozon tabakasını delmeyi bile başardı. Teknolojik gelişmenin esas itici gücünün, iki sıcak, bir soğuk, dünya savaşı olduğunu unutmamak gerek. Ve ne yazık ki teknoloji; uzayın fethi peşinde koşuyor da örseleyip -hasta ettiği güzelim mavi gezegeni kurtarmak için, pek de bir şey yapmıyor...

Gazete Ege, 5 Ocak 1998

Enflasyon Bağımlısı Olduk

Türkiye’de enflasyon stardı, kuşku yok ki “her mahallede bir milyoner yaratmak” sloganı ile verilmiştir. Amaç, en azından her mahallede, yerli bir kapitalist yaratıp, ekonomik kalkınmayı onlar eliyle başarmaktı.

Olmayan sermaye birikimini gerçekleştirmek ve ekonomiyeye canlılık kazandırmak için, ılımlı bir enflasyon, ekonomik politika aracı olarak kabul edilebilir. Tek bir milyoner yaratabilmek için, o mahalledeki diğer tüm insanların az veya çok yoksullaşmasını göze almak koşuluyla elbette.

Enflasyonun, dar ve sabit gelirli insanların cebinden tırtıkladığı satın alma gücü, buharlaşıp yok olmaz. Sayıları azalırken, servetleri büyüyen, başka insanların cebine gider. “Her mahallede bir milyoner yaratalım” derken bir de bakmışız ki; “Her apartmanda, daire sahibi sayısı kadar milyarder” yaratmışsınız. Bugün Türkiye’nin büyük kentlerinde, değeri iki-üç milyardan aşağı apartman dairesi yok gibi. Yani artık, pek çok milyarderimiz var, ama aylık su, elektrik ve telefon giderlerini ödemekte zorlanan, garip milyarderler...

Aslında bütün dünyada fiyatlar, 1930 bunalımı gibi istisnalar dışında hep yükselme eğilimindedir. Bu artışın; enflasyon sayılabilmesi için, hızlı ve devamlı olması gerekir. Tek başına

yüksek fiyat düzeyi, enflasyon sayılmaz. Fert başına milli gelirin yüksek olduğu gelişmiş ekonomilerde, fiyatlar da yüksektir ama enflasyon yoktur.

Enflasyonun çok önemli bir özelliği, kanser gibi, kendi kendini beslemesidir. Ücret fiyat çekişmesi, bir de başladı mı, durdurmak çok zordur. Ücret artışı taleplerini bastırarak, söz konusu çekişmeyi bitirmek amacıyla yapılan faşist darbeler bile, bu işi uzun süre başaramamıştır. Kaldı ki; ücret artışlarının, enflasyon artış oranlarının çok gerisinde kaldığı durumlarda da enflasyon ortadan kalkmamaktadır. Tam tersine, özellikle de işletmelerin çok düşük kapasite ile çalıştığı dönemlerde, ücret iyileştirmeleri talep artışı yaratarak; kapasite kullanım oranını yani arzı çoğaltmakta ve fiyatları geriletebilmektedir.

Bence bizim enflasyonumuz bugün; talep değil, maliyet enflasyonudur. Devamlı artan yüksek fiyatlara rağmen, sanayimizin düşük kapasite kullanım oranları, bu görüş için yeterli bir kanıttır. Enflasyonumuzu, artan döviz kurları, yüksek faizler ve de KİT zamları beslemektedir.

Böyle bir enflasyonun çözüm yolları da bellidir ve bunu herkes bilmektedir. O halde, niçin yıllardır bocalıyoruz?

Çünkü biz, toplumca, enflasyon bağımlısı “enflasyonkolluk” olduk da ondan.

Bir “enflasyon lobisi”nden söz etmekteyiz. Elbette vardır. Zaten, enflasyon, onlar yaratılsın diye icat edilmedi mi? Ama galiba hepimiz, kıyısından köşesinden, o lobiye dahil olduk. Aylık küçük bir ek gelir için, vadeli mevduat hesabına, birkaç milyon yatırmış memurumuz küçük esnafımız, faizler birden bire yüzde dörtlere inerse, fena halde bozulmaz mı? Ya cebimizdeki bir-kaç yüz markın, doların fiyatı, devamlı artacak yerde, birden düşürerse?

“El çek ilacımdan tabib” biz enflasyonumuzdan memnunuz...

Gazete Ege, 12 Ocak 1998

Güzelyalı'dan Vapura Binmek

Elli yedi yıllık yaşantımda ilk kez, Güzelyalı'dan Karşıyaka'ya vapur ile gittim.

Kısa bir süre pazar günü yürüyüşü için sahile çıkmıştık ve Levent Heykeli'ne kadar yürüyüp dönecektik. Aklımızda ne Karşıyaka vardı ne de vapur. Yeni yapılan üst-geçite yaklaşırken, birden iskeledeki vapuru (deniz otobüsü de diyorlar) gördük. Denizi ve Karşıyaka'yı çok özlemiş olduğumuzu fark ederek, iskeleye yöneldik. Üst geçit olmasa, otoyolda ezilmek hem de yaya geçidinde ezilmek korkusuyla deniz kıyısına geçemezdik.

Doğrusu ya, iskele güzel bir yapı değil. Kışın neyse de yazın o cam kubbenin, Fin hamamından bile sıcak olacağına kuşku yok. Ancak vapur ucuz. Elli binliraya iki bilet aldık ve saat 16.00 vapuruna bindik.

Hava kapalı ama sıcaktı. Bu nedenle görüşü kısıtlı ve sigara yasaklı alt kat salonu yerine üstteki açık bölüme oturduk. Artık, yürürken sigara içmiyorum ve bu yüzden oturur oturmaz, bir tane tütürmeye başladım. Çay ve sigara birlikte çok iyi gider ama çayımızı az önce içmiştik. Yoksa vapurda sıcak-soğuk her türlü meşrubat var. Otobüslerde de var mı?

Vapur zamanında kalktı. O da hoşuma gitti. Uzunca bir aradan sonra, denizi olan bir kentte yaşadığımızı hatırladık. İyot ve yosun kokusunu özlemiştir. Ben; kıyıda başlayıp birdenbire paralel yükselen, gri beton duvarlar yerine, biraz Susuz Dede Tepesi'ne ve daha çok Çatalkaya ile Büyük Yamanlar tepelerindeki yok etmeyi henüz başaramadığımız ormancıkları seyretmeyi yeğledim. Çamur renkli denize bakmak da içimden gelmedi.

Geçmişteki Vapur Yolculukları

Birden çok da uzak olmayan geçmişteki vapur yolculuklarımı anımsadım. Çoğu kez, hemen girişte, vapurun iki tarafında da bulunan sıralara oturur ve denize çok yakın olurum. Bazen köpükler üzerime sıçardı ve ben mikrop kapacağımdan korkmazdım. Denizin rengi, Foça'nınki gibi cam göbeği değil, kopkoyu lacivertti. Az ötede yunuslar (polis değil, memeli balık) bizimle yarışa girer ve yarışı kazanırdı. Kordon'daki sakız biçimi bembeyaz evlerden, palmyelerden uzaklaştıkça, Karşıyaka yalısının, ağaçlar, yel değirmenleri arasındaki köşklere yaklaşırdık...

Neyse, Karşıyaka'ya, yirmibeş dakikada ulaştık. Vapur pek hızlı değil ama amaç gezi olursa daha iyi. Zaten otobüsle, bir saatte ancak gidersiniz. İskele civarında biraz turlayıp 17.00 vapuruyla geri döndük. Böylece bizim yürüyüş menzili, Karşıyaka'ya kadar uzamış oldu.

Dikkat ettim, hem gidişte hem de dönüşte, zarar ettirmeyecek sayıda yolcu vardı. Demek ki, bu hat kapanmayacak. Üstelik iyi duyurulmadı. Bileni çok az. Bir de yazın, Bulvar'ın Güzelyalı kesimi, özellikle gençlerle, tıklım tıklımdır. Gece saatlerine de vapur konulursa, yüzlercesinin, gitarları ile karşıya gidip geleceğinden hiç kuşku yok. Zaten ben de Metin Dikenelli'nin evine, vapurla gidip vapurla dönerim.

Güzelyalı vapuru yaşayacak. Şimdi sıra, Narlıdere, İnciraltı ve Bayraklı iskelelerinde...

Gazete Ege, 19 Ocak 1998

Men-i İsrâfat Kanunu

Çocuk olduğum çağlarda biz okulda, her yıl, “Yerli Malı Haftası” kutlardık. Yerli malı olarak doğallıkla, ayva, portokal, kuru incir ve üzüm getirir, afiyetle yerdik. Öğretmenlerimizin, bize göstermek için, Nazilli Basması ve Beykoz Kundera getirdiği de olurdu. Yerli Malı Haftası, sanırım şimdilerde de kutlanıyor. İçi boşalmış olarak kutlanıyor, eğer kutlanıyorsa. Çünkü; çocuk olduğum çağların haftası bize, tasarrufun bir erdem olduğunu öğretmek için kutlanırdı.

Zaten toplumsal geleneğimizde, İslam dininin de etkisiyle, tasarruf bir erdem sayılır, israf ve gösteriş için yapılan harcamalar, hoş karşılanmazdı. Orucu, zeytinle açmak bundardır.

Sonraları önce rant ve ardından da kara-para icat oldu ve gelenek bozuldu. Artık, erdem sayılan, tüketimdir. İftar yemeği, yine zeytinle başlasa da kuşkonmaz ve havayla sürdürülebiliyor. Zeytin bulamayanların sayısı da epeyce arttı...

Yeni nesiller bilmez ve uzun zamandır hiç uygulanmadığı için eskiler de unutmuştur ama bu toplum, bir zamanlar, galiba Osmanlı zamanında, israfı engellemek için yasa bile çıkartmıştır. Uygulanmasa da yürürlükten kaldırılmamış olan bu yasanın adı, “Savunganlığı Yasaklama Yasası” Osmanlıcası yazımın başlığı oldu zaten...

Savurganlık sayılan harcama sınırları, aklımda değil. Ama “Kuruş” olarak belirlendiğini unutmadım. Bir liranın yüzde biri yani etrafi tırtıllı, yuvarlak madeni bir kuruşları ve yüz para denilen, sarı, ortası delik, ikibuçuk kuruşları, görüp kullanan nesildenim ben.

Men-i İsrifat Kanunu'na göre, örneğin düğünde, üçbin kuruştan fazlasını harcayanlar, üç ay hapsolunurlar. Şimdi ben, bir sandviç aldığım zaman bu limiti tam beş bin kat, o da yüz zellibin liralık sandviç bulursam, aşmış olmuyor muyum? Amma da müsrifim değil mi?

Bereket ki; tasarrufu, yeniden erdem sayılacak hale getirmek amaçlı çalışmalar gündemde. Kimi kamu kuruluşlarında, video ve tv'ler satılıyor, makam araçlarına sınırlama getiriliyor. Bu aletlerin çoğu, uzun yıllar önce, genellikle de bağış yoluyla edinilmiş ve biraz zor kullanılır durumda. Yine de sadece numaralarla, onların da alt kademeleriyle sınırlı olmamak koşuluyla, iyi bir başlangıç. Nasılsa memur, tasarrufun, hep kendisinden başlatılmasına alışıyor.

Enerji dar boğazı korkusu, elektrik tasarrufuna, ayrı bir önem kazandırıyor. Gereksiz lambalarımızı söndürüyoruz. İstersen söndürme de TEDAŞ, gösterebilir sana gününü....

Biz, birer ampulümüzü söndürerek, enerji tasarrufuna katkı yapalım yapmasına.

Peki ama acaba neden, Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'ndaki karpuz lambalar, saat 15'de yakılmakta, kimi günlerde ise hiç söndürülmemektedir!

Gazete Ege, 26 Ocak 1998

Su Baskını

Belki de hiç bir zaman, devamlı ve düzenli su alamamış evlerin sakinleri, bir sabah uyandıklarında kendilerini, yarı bellerine kadar suyun içinde bulurlar. Bir yıllık gereksinimlerinden fazlası, toptan gelmişti...

Bu paradoks olmasa, su baskını da olmazdı.

Bizim dairenin kapısı, 1349 Sokakta. Sokak, Cumhuriyet Bulvarı'na çıkıyor ve denize otuz metre kadar uzakta. Yine de İzmir'de en çok su baskınına uğrayan sokaklardan biri. Oysa ki yılda, 100 binden fazla insanın girip çıktığı bir kapı orada. Altı yıl önce göreve başladığımda, üstelik toprak bir yoldu. Sular çekilir, çamur kalırdı. Sağolsun Ahmet Sarışın, hemen asfaltlattı. En ufak sağanakta bile su baskını sürünce, bir kat daha sonra bir kat daha asfalt. Ama bizim işyerinin sokağı yükseldikçe, Cumhuriyet Bulvarı da yükseldiğinden, biz hep çukurda kaldık ve baskının önünü alamadık. Oysa görevlilerimiz, logarları devamlı temiz tutmaktadır. Logarlardan, yağmur suyu denize gideceğine, kabaran deniz bize gelmektedir. Yolumuzu daha fazla yükseltmek de artık mümkün değildir. Çünkü bu kez, bina girişi yolun altında kalacak, sular binaya dolacak. Son çare olarak, binayı kuşatan daracık kaldırımı yükselterek, tek kişilik bir geçit ürettik.

Birinci Kordon'un ve Cumhuriyet Bulvarı'nın eğimi, suları denize doğru değil, bize doğru göndermektedir. Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nda ise, doğal ki onun Karataş'tan başlayan ve su tutmasın diye özel olarak yeniden yapılan bölümünde, su birikintisi bile olmamaktadır. Demek ki istenirse oluyor...

Aslında yağmur bizden, yok ettiğimiz, toprağın ve yeşilin intikamını alıyor. Çocuk olduğum çağlarda, İzmir'i çevreleyen tepeler, gecekondular ile değil, toprakla kaplıydı. Ormanlar değilse bile ağaçlar vardı. Yollar, asfalt değil parke kaplıydı. Ama "sevgi yollarına" döşenen şimdiki asfalttan farksız beton parke değil, gerçek taş parke: Onarım sırasında ya da yenisi yapılırken görürdüm. Önce zemine kum döşenirdi ve onun üzerine parke taşlarını, büyük bir özenle aralıklı olarak yerleştirirdi. Aralıklara da kum doldurulurdu ve yağmur suları elini kolunu sallayıp evlere doğru akıp gidemezdi...

Ara sokaklar, parkeleri ana yollardaki kadar özenli yapılmadığından, biraz çamur olurdu ama daha çok su emerdi. Üstelik hemen hepsinde, dut ağaçları, akasyalar vardı ve suyu çok severlerdi.

Şimdiyse, Kültür Park içinde bile toprak bulmak zorlaştı. Büyük bölümü beton ve asfalt kaplı.

Yağmur, intikam için yağmıyor elbette. Toprağı doyurmak, yeşilin susuzluğunu gidermek için yağıyor. Yaşamın sürmesi için yağıyor yani. Yoksa yağmasa mıydı?

Ne yapabilir ki zavallı yağmur? Toprağı ve yeşili bulamayınca, gecekonduların damlarından, gri-beton blokların üzerinden, yanlış eğimli asfalt yollara dolup, denize paralel bulvarlarımızı birer nehre çevirdikten sonra, evlerimize saldırıyor.

Gazete Ege, 9 Şubat 1998

Şubat'ta İzmir'e Bahar Gelebilir

İzmir'in ilkbaharı, kimi zaman yok dedirtecek kadar kısadır...

Baharlık giysiler, daha çok güzün işe yarar. İlkbahar aylarının yarısı kış, yarısı yaz olduğundan, kazaktan pardesüden, kısa kollu gömleğe geçiverirsiniz, beş-on gün içinde.

Aslında, İzmir'in de ilkbaharı vardır. Çoğu yıl, Şubat ayı içine gizlenir de ondan ötürü yok sanırsınız. Bu Şubat'ta da ansızın, İzmirim'e bahar gelebilir, sakın şaşırmayın...

Üniversite yıllarında, yarıyıl tatili için, mototrenle İzmir'e gelirken, Ankara'nın karından, soğüğundan ve dumanlı havasından uzaklaştıkça, bahara yaklaşmakta olduğumuzu hissederdik. Ve ilkbahar bizi daha İzmir'e gelmeden, Ege hudutlarından girer girmez, yemyeşil çayırarla karşıladı. Güneş ışıkları, trenin penceresinden geçip, içimizi ısıtırdı. İzmir'e yaklaştıkça, erikler çiçek açmış olurdu. Çok özlediğimiz mavi denizi ancak Turan girişinde görebilirdik ve Körfez'in yeni yeni başlamış olan kötü kokularını bastıran iyot ve yosun kokusunu, doya doya içimize çekerdik.

Yunuslar, henüz bizi terkedip gitmemişlerdi ve vapurlara, mutlaka eşlik ederlerdi.

Artık yunuslar olmasa da biliyorum bu Şubat'ta ilkbahar ansızın gelecek. Önce adını bir türlü öğrenemediğim ama İzmir bahçelerinde çokça bulunan, kırmızı çiçekler açacak. Onlar açtı mıydı, enayi erikler de Mart'ta gelebilecek donu düşünmeden, hemen çiçeğe yatacaklar. Peşinden şeftali ve kayısı ağaçları. Beyazlı, pembeli ve kırmızılı bir renk cümbüşü başlayacak.

Bahar çiçeklerinin konseri kısa sürer. Don olmasa bile, kimi dökülür, kimi yeşil yaprakların arasında,kaybolur gider. Bu yüzden; yağmur-çamur bile olsa aldırılmayıp, sokaklara, parklara, bahçelere çıkmak gerek.

Ben muhtemelen, Kültür Park'a giderim. Orayı ben, yaz aylarında değil, baharlarda ve tenhayken severim. Hele bir de yağmur sonrasıysa ve güneş de açmışsa. O zaman çimenler, daha bir yeşildir. Ortalık mis gibi toprak kokmaktadır. Yapraklardan, dalların ucundan düşmeye hazırlanan su damlacıkları, gün ışığında parıldamaktadır...

Kültür Park; yeşili azalıp, çirkin yapıları çoğalmış bile olsa, İzmir'in akciğeri. Kent içinde daha büyük yeşil alan yok. Oraya her gidişimde yangın yerini yeşile çeviren, büyük belediye başkanı Dr. Behçet Uz'u saygıyla anarım. Şubat'ta İzmir'e bahar gelebilir. Gelir gelmesine de özellikle siz erikler, sakın enayilik etmeyin. Sonraki ay Mart'tır. İzmir'in Mart'ı "Kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır."

İzmir'in ilkbaharı vardır, evet. Vardır da biz onu, Ocak ayı ile Mart ayı arasına saklandığı için yok zannederiz...

Gazete Ege, 16 Şubat 1998

Bunlar da Trafik Magandası Türleri

Yanılmıyorsam Henry Ford, yılda 1000 araç üretebileceğini ilk açıkladığında gazetecinin biri gırgır geçmiş: “Diyelim ki bu olanaksız işi başardı. Peki ama her yıl 1000 makinisti nereden bulacak?”

Gemileri kaptan, trenleri makinist kullandığına göre otomobil için de makinist gerekir diye düşünmüş haklı olarak. Üstelik gemiler, kocaman denizlerde bazen günlerce bir başka gemiye rastlamadan yol alırlar. Trenlerin ise raylarla belirlenmiş yolları üzerinde hatalı sollama yapma olanağı yoktur. Bir anlamda onları kullanmak, daracık yollarda yüzlercesi bir arada giden otomobilleri kullanmaktan daha az dikkat ve beceri gerektirir yani.

Oysa ki, sadece Türkiye yollarında bile şu anda bir kısmı ehliyetsiz, bir kısmı aşırı alkollü yüzbinlerce “makinist”, araç kullanıyor. Ehliyetsiz veya aşırı alkollüleri ben, magandadan saymıyorum. Onlar, cinayete tam teşebbüs halindedir. Benim, hergün yüzlercesini gördüğüm magandalarımın ehliyeti var ve alkollü de değiller. Üstelik bir çoğu, Mercedes gibi lüks araçlar içindeler ve görünüşleri çok da kibar. Kimbilir, “Biz adam olmayız kardeşim” diye başlayan ne güzel ahlak ve fazilet nutukları atarlar.

Magandalar kaçaya ayrılır?

Ben onları, kimileri birkaç türe birden dahil de olsalar, şöyle sınıflıyorum:

1) Aşırı hız magandaları: En çok rastlanan maganda türlerinden olup gözleri hız sınırı levhalarını görmeye elverişli değildir. 140 km hızla giderken patlayacak bir lastiğin nasıl sonuçlar yaratacağını düşünemezler.

2) Gereksiz şerit değiştirme magandaları: Bu türün en çok rastlanan alt türü hatalı sollama yapanlarıdır. Genellikle, kendileriyle birlikte 5-10 kişinin ölümünü sağlarlar. Diğerlerine ise daha çok trafik sıkıştığında rastlanır. Bir metre öne geçebilmek için en sağdakinden soldakine şeritlerle gezinip dururlar ve trafiğin iyice içine ederler. Biraz önce sürtünürcesine sağlayıp önüne geçtikleri bir arabanın ilk kırmızı ışıkta yine önlerinde oluşunun nedenini bir türlü bulamazlar.

3) Kırmızı ışık magandaları: Yaya geçidi katilleri adını da verebileceğimiz bu türden ben çok korkarım. Canımı ellerinden bir kaç kez zor kurtardığımdan, artık Mustafa Kemal Sahil Bulvarı gibi otoyollardan hiç karşıya geçmiyorum.

4) Dönüş kavşağı magandaları: Bu türe daha çok Mustafa Kemal Sahil Bulvarı gibi aşırı hız yapılabilen yollarda sola, örneğin Konak'tan gelişte Vali Konağı veya Göztepe yönüne, dönüş için hazırlanmış bölümde rastlanıyor. Bu bölgelerdeki trafik ışıklarına 10-15 mt. kala sola dönüş şeritleri vardır. Eğer arkadan gelen trafiği aksatmadan dönmek isterseniz bu şeride girip yeşil ışığı beklersiniz. Siz beklersiniz de arkanızdaki açığı bekler mi bakalım? Yine sizin sağınızdan sıyrılıp önünüze geçer ve kıcı bulvarın hız şeridi olan en sol şeride taşacak biçimde yönünü sola çevirip bekler. Arkadan bir hız magandasının 160 km ile gelebiliyor olması hiç umurunda değildir. Bugüne kadar her nasılsa hiç kaza olmadı ama dönüş karmaşası her akşam yaşanıyor.

5) Park yasağı magandaları: Bu türün içine araba kullandığım dönemlerde ben de dahil tüm sürücüler giriyor sanırım. Bu tür çarpık kentleşme ortamından ürüyorlar. O nedenle bu türü az maganda-çok maganda diye ikiye ayırmak gerektiğini duyuyorum. Az magandalar uzunca bir süre dolanıp yer bulamayınca deliye dönmüş bir durumda arabalarını (çekilmesini göze alıp) ilk buldukları boş yere bırakanlar. Gerçi bunlara, “Niye ille de arabalarınızla kent merkezine gidiyorsun” demek mümkündür. Tabii ki, sağlıklı bir toplu taşımacılık olduğunda.

Çok magandalar ise park yasağını başkalarına çok zarar verebilecek şekilde ihlal ederler. Örneğin itfaiye, cankurtaran çıkışlarını bile engelleyebilirler. Kapalı otopark önüne bile park ederler. Bunlardan bazıları, girişi zaten zor olan bir devlet dairesini giriş çıkışı tümüyle kapatacak biçimde park etmekte ki, yapmasalar iyi olur.

Maganda sayısının türleri bunlardan ibaret değil tabii. Ama benim yerim sınırlı. Başka bir yazıda sizin bildireceklerinizi de yazmaya hazırım. Sizin de bir maganda olmamanız koşulu ile elbette!

Gazete Ege, 23 Şubat 1998

Trafik Sorunu

Yeni yapılan iyi yollar, trafik sorununa çözüm getirebilir elbette. Zaten, amaç da budur.

Ancak, iyi ve geniş yollar aynı zamanda, trafiği, bir miknatıs gibi kendilerine doğru çekerler de.

Örneğin, Mustafa Kemal Sahil Bulvarı'nı yaptığınızda, bu yolu sadece, eskiden Mithat Paşa Caddesini kullanan araçların kullanacağını sanırsanız, aldanırsınız. Hatay yolunu kullanan trafiğin, önemlice bir bölümünün de sahile kayacağından, hiç kuşku duyulmamalıdır.

Sorun Üretim Merkezleri

Üstelik kaymak gibi yollar, araç kullanımını ve hatta araç satın almayı da özendirir. Eskiden, trafik sıkışıklığından korkup arabası yerine otobüsle işe gidenler, tek başlarına direksiyon başına oturup, kent merkezine dalarlar. Demiryolu yerine, karayolu yapımını seçen politikaların, en çok otomotiv sanayiini sevindirdiğini söylememe ise bilmem gerek var mı?

Trafik sorununa çözüm için ürettiğiniz karayolları, bir de bakmışsınız, sorun üretim merkezlerine dönüşmüştür.

Daha da önemlisi kent merkezlerine, hele de deniz kıyısına yapacağınız yollar, mutlaka bir noktada tıkanacaktır. Aynen damacana gibi, tek yönünde bile üç-dört şerit bulunan yollar, er-geç, iki ve hatta tek şeritli yollarda son bulacaktır.

Tıpkı, mevcut otoyollarımızdan birinin, Sabancı Kültür Merkezi, diğzerinin ise, Karşıyaka iskelesi önünde tıkaandığı gibi.

Bu tür daralmanın aşılması, kent estetiğı açısından hiç de hoş olmayan, deniz kıyısı viyadüklerini, deniz manzarası gibi, çok önemli bir rant kaynağını zedeleyecek viyadükleri gündeme getirir. Üstelik bu viyadüklerin de çözüm olmadığı, kısa sürede anlaşılacaktır.

Damacana Yollar

Damacana yolların en önemli özelliğı, hız magandalarına, üstelik kent içinde, dört-beş kilometre için bile olsa, 110-120 kilometre hız yapma olanağı vermesidir. Evet, damacananın gövdesinde bu hızı yaparlar ama, beş dakika sonra girecekleri dar boğazda, dakikalarca hiç kıvıldamadan, sıkışıp kalırlar. Oysa sağlıklı kent içi trafik akışı, otuz-kırk kilometreyi aşmayan ama fazla kesintiye de uğramayan bir akıştır. Böyle bir trafik akışı için, kent içi oto yollara, deniz kıyısı viyadüklerine ve hele deniz doldurmaya hiç de gereksinim yoktur. İyi düzenlenmiş döner kavşaklar, iyi bir sinyalizasyon ve trafik planlanması yeterli olabilir.

Kordon trafiğı

Küçük bir örnek, Gazi Bulvarı'ndan, Birinci Kordon'a çıkan otobüsler, hemen döner dönmez, sağdaki durakta duruyorlar. Birincisi-ikincisi neyse de üçüncüsü, hele çiftli otobüse, kıcını mutlaka açıkta bırakarak, yolu tıkıyor. Otobüs durağı, yirmi metre öteye taşınsa, Kordon trafiğı ta Cumhuriyet Meydanı'na kadar tıkanmaz. Tabii bir de Gazi Bulvarı'ndan gelip, eski büyük postane önünde Kordon trafiğinin yeşil ışığına yakalanan araçlar, orada bekleyip, geçmeye çalışmasalar.

Körfez kıyısını, otoyollarla çevirecek yerde, çevre yolunu bitirip, trafik yoğunluğunu, kent merkezi dışına atabilmiş olsaydık, bugünkü sorunların çoğunu yaşamamıza gerek kalmazdı.

Bir de ah, şu katlı otoparklarımız yapılsaydı...

Gazete Ege, 2 Mart 1998

Ajan S.A. Ağabey

1958 yılında, Diyarbakır Ziya Gökalp Lisesi'ni bitirip, Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne girdiğimde, onyediy yaşındaydım ve daha önce Ankara'yı hiç görmemiştim.

Lise arkadaşlarımdan, bu sınavı kazanan kimse olmadığından, ilk günler çok yalnızlık çektim. İçlerinden biri Karşıkaya Ortaokulu'ndan sınıf arkadaşım çıkmaz mı? Demek ki onunla, sonradan hiç kesintiye uğramayan arkadaşlığımız şimdi kırkaltı yılı dolduruyor. Diğerleri ile ise kırk yıl oldu.

Izmir'den gelenlerin çoğunluğunu oluşturan, Atatürk Lisesi mezunları, kendilerini herkesten üstün görürlerdi ve doğallıkla kanıtlamayı amaçlayan, okumaya öğrenmeye yönlendirici, olumlu bir yarış.

Bu yarış sanırım, hepimizin bilgi-kültür düzeyini, okul ortalamasının bile üzerine çıkarttı. Başlangıçta, orkestra çalgılarının akort seslerini, “uvertür” sananlarımız bile, özellikle Dil Tarih Coğrafya Fakültesi salonundaki, klasik müzik konserlerini, kaçırmaz oldu.

Adı, “Siyasal” kelimesi ile başlayan bir okulda, mümkün müdür politika dışı kalmak? Hayır mümkün değildir. Daha ilk günlerden kendimizi doğal Cumhurbaşkanı adayı gibi gören-

Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi (Mülkiye) öğrencisiyken (1959-60).

lerimiz pek çoktu. Okul arkadaşlarımızın neredeyse tamamı, sonradan başka siyasi çizgilere geçmiş bile olsalar, Mülkiye'nin geleneksel çizgisi olan, Atatürkçü ve devletçi düşüncüyü veya onun biraz daha solunda sayılabilecek görüşleri benimsemişlerdi ve Mülkiye, solcu okul sayılırdı.

O günlerde, solcu sayılanlar, mutlaka izlendiklerini düşünürlerdi.

Gerçekten, ders yılının daha ilk günlerinde, üst sınıflardaki ağabeylerimiz beni de üçüncü sınıftaki bir başka ağabeyimize karşı uyardılar. Adı S.A. olan bu ağabeyimiz, bizleri izlemekle görevliymiş. Görevi hemen bitmesin diye, sınıf geçmesine, kolay izin verilmezmiş. Yedi yıllık öğrenciliği sonunda, ancak üçüncü sınıfa gelebilmiş.

S.A. ağabey yaşı otuza yakın, orta boylu, seyrek kumral saçlı, ince çerçeveli gözlük kullanan, soğuk ve titiz görünüşlü birisiydi. Kuşkusuz, hakkında söylenenleri bilir ama aldırmazdı.

Önceleri, epey korkmama karşın, dost olmakta gecikmedik. Çünkü ikimiz de geceleri geç yatmayı ve satranç oynamayı seviyorduk. S.A.'nın ajanlığına aldırmayan, birkaç satranç-sever ile birlikte satranç başında sabahlar olduk. En iyimiz S.A. ağabeydi ve ben onu arada bir de olsa yenebilmiş olmayı hala övünçle anımsarım.

Sanırım gerçekten de ajandı. Ama S.A. ağabeyin izlemekle görevli olduğu bizler, sonradan ya kaymakam olduk ya müfettiş. Genel müdür, vali ve müsteşar, hatta bakan olduk.

Yoksa, S.A. ağabeyim, görevini yapmadı mı dersiniz?

Gazete Ege, 9 Mart 1998

Ankara Mülkiyeliler Gecesinde (4 Aralık) sınıf arkadaşları Varol Sezen, Ayhan Çopur ve eşleri ile birlikte.

Mülkiyeden sınıf arkadaşlarıyla Balçova Termal Tesisleri'nde (1997).

Tariş Genel Müdürleri Ödül Töreni'nde

Kemeraltı

Eğri büğrü, daracık ve yan sokakları ile, altlarında sinemalar, pasajlar bulunan büyük işhanları ile ve çirkin ama tarihi nitelik kazanmış küçük dükkanları ile İzmir'in hatta tüm Ege'nin ekonomik barometresidir Kemeraltı. Özellikle gündüzleri, İzmir'in en kalabalık mekanıdır, Kemeraltı. Sokakları dolduranlar, genellikle dar ve sabit gelirlili insanlardır kuşkusuz. Kemeraltı esnafının müşterisi; işçidir, memurdur, emeklidir ve yine esnaftır yani. İzmir'de "marka" meraklıları, Al-sancak mağazalarına veya butiklere giderler.

Bugünlerde Kemeraltı esnafı dertli. Siftah yapmadan dükkan kapatan çokmuş. Demek ki, işçi, memur ve emekli, zor durumda. Onlar hapşırınca, esnaf da nezle oluyor. Kemeraltı'nda, durgunluk da var, enflasyon da. Başka bir deyişle "enflasyon içinde durgunluk" var. Eski iktisatçılar, durgunluk ile enflasyonu bir arada düşünemezdi. Ya biri olurdu ya da öteki. Şimdiki iktisatçılar ise, adını bile koydular, Stagflasyon.

Evet, Kemeraltı çarşısı, ekonomik barometremiz yani, eğer hem enflasyon, hem de durgunluk gösteriyorsa ki gösteriyor, artık stagflasyon var.

Oysa ki; enflasyon demek, "fiyatlar genel düzeyinin, hızlı ve devamlı artışı" demektir. Mümkün müdür, hızlı bir talep artışı olmadan, hızlı fiyat artışı?

Enflasyonda, tedavüldeki para miktarı, boyuna artar ve artmaktadır. Mümkün müdür, para miktarı yani toplam satınalma gücü artarken, ekonomik durgunluk olması?

Ve mümkün müdür “kaynak transferi” anlamına gelen bütçe açıkları sürerken, talebin azalması?

Eğer, talep enflasyonu değil de maliyet enflasyonu varsa, evet mümkündür.

Talep enflasyonu olan yerde, stagflasyon olmaz. Ancak, gelir dağılımı, geniş halk kitleleri aleyhine çok bozulmuşsa fiyatlar, yüksek faiz, yüksek kur, KİT’lerin ve hakim durumlarını kötüye kullanan kimi özel sektör kartellerinin zamları nedeniyle artmayı sürdürüyorsa, bal gibi maliyet enflasyonu olur. Bütçe açığı içinde, faizin payı, ücreti geçmiştir. Çalışana değil, rantiyeye gelir transeri yapıyor yani. O zaman da fiyatlar artar ama talep artmaz. Stagflasyon olur yani...

Kemeraltı’nda işler kesat. Barometrenin ibresi, stagflasyonu gösteriyor.

Enflasyonumuz talep değil de maliyet enflasyonu ise eğer, maaş ve ücretlere yapılacak iyice bir zam, inanın enflasyonu azdırmaz. Olsa olsa durgunluğa son verir “stag” gider ve geriye enflasyon kalır. Ortaya çıkacak talep artışının atıl kapasiteleri harekete geçirerek enflasyonu aşağıya çekebilecek bir üretim artışı sağlayabileceği bile varsayılabilir.

Bizimki, maliyet enflasyonu ise eğer, ona karşı yeni bir silahımız da var artık: Rekabet Kurulu. Gerek KİT’lerin ve gerekse tekel konumundaki diğer kuruluşların yaptığı zamların, “hakim durumun kötüye kullanılması”ndan kaynaklanmasını engelleyerek, “tam rekabet” piyasasının gerçekten oluşmasını sağlayarak, enflasyona öldürücü darbeler vurabilir, bu yeni Kurul.

Umarım Kemeraltı kalabalığı, sadece sokakları değil, dükkanları da doldurur yeniden...

Gazete Ege, 16 Mart 1998

Memur İçin Senfoni

Memur olarak doğmuşum” desem, yeridir. Babam memurdu çünkü, hem de üniformalı cinsinden. Ve ben; devletten maaş almadan, nasıl para kazanılır, bilmezdim.

Aslında, benim çocuk olduğum çağlarda, yaşadığımız çevrede, asker-sivil memurlar dışında, başları yemenili tütün işçisi kızlar ve fırıncı, bakkal, kömürcü (mangal kömürü satarlardı ve hemen her sokakta bir tane bulunurlardı) esnafı dışında, pek kimse de yoktu zaten. Zenginler yoktu yani, mali müşavirler, avukatlar da yoktu. Bir tek, “yüzbinlikler” diye bilinen bir aile vardı, zengin olarak. Tayyare piyangosundan, büyük ikramiyeyi, yüzbin lirayı kazanmışlar, adları öyle kalmış.

“İmtiyazsız, sınıfsız bir kitleyiz.”

İmtiyazlılar elbette vardı da çağdaş anlamda sınıf, pek yoktu galiba. İşte bu yüzden sosyalist devletçilik, sınıfsız toplum yaratmaya uğraşırken, bizim devletçiliğimiz; sınıf yaratmak peşindeydi. Devlet, Türk tüccar ve sanayici yaratacağı, onlar da kalkınmış kapitalist devleti...

Benim çocuk olduğum çağlarda, Kordon’daki güzelim sakız biçimi evlerde oturanlar bile, pek varlıklı sayılmazlardı. Yerlerde eskimiş halılar, antika bir konsolun üzerinde yine

antika bir gaz lambası, yatak odalarındaki komodinlerde birer idare lambası, salonun orta yerinde ise, soba değil, büyükçe bir mangal...

Sermaye birikiminin olmadığı, dolayısıyla, işçi sınıfının da neredeyse bulunmadığı bir ülkede, yönetim gücünü, bürokrasinin ele geçirmesi doğaldır. Hele de güçlü bir devlet, bir imparatorluk geleneğinden geliyorsa. Cumhuriyeti ve onun devrimlerini, kimler ve nasıl gerçekleştirdi acaba?

Bürokrasi, egemense eğer, bir asker-bürokrat olan, babamın da güçlü ve imtiyazlı olması gerekirdi diye düşünüyorum. Oysa ki ben; çok sevdiğim, iki tekerlekli bir bisiklete hiç sahip olamadım. Yalınayak gezmezdim ama hep yamalı çorap giydim. Babamın tek imtiyazı, eve getirebildiği, bir veya iki asker tayını idi. Annem, sütü zehirlendiği için, bana meme verememiş ve suyu ile beslenmem için gerekli olan bir avuç pirinci babam, tayın ekmeği ile takas ederek sağlamış bir süre. İmtiyaz yoksa, şimdi ben de yokmuşum galiba...

Onyediy yaşıma geldiğimde, gerçekten memur gibi oldum: Mülkiye'nin giriş sınavını burslu olarak kazandım ve Maliye Bakanlığı'ndan her ay, yüzyirmibeş lira almaya başladım. Almasam, Ankara'da okuyamazdım. Babam para gönderemezdi. O zaman, teyzemin yanında okuyabilmek için, İstanbul'a, İktisat Fakültesi'ne gidecektim. Oysa, Mülkiye'yi bitirmeden, müfettiş olabilmek pek zordu. Önce müfettişlik, sonra Hazine'de genel müdür yardımcılığı, genel müdürlük, ardından da Maliye'de olmasa bile bir müsteşarlık. Bize öğretilen ve değişmeyecek sandığımız, doğru rota böyleydi. Bu rotada, sonuca varmış insanlar hep çevremizdeydi ve ben de bu çizgide epey yol alabildim ilerde...

Okulu bitirince, Hazine ve Kambiyo Kontrolörlüğü giriş sınavını kazandım. En çok istediğim Maliye Müfettişliği, on yıl sonra kardeşime kısmet oldu.

*Erdinç
Gönenç
Hazine ve
Kambiyo
Kontrolörü
olduğu
srada
(1962).*

Göreve başladığım gün; sonradan Ticaret Bakanı olarak, beni Tarih Genel Müdürü yapan, Grup Başkanımız Teoman Köprülüler'in karşısına oturdum. Önüme önce, yasal yetkilerimi belirten, hüviyet cüzdanımı koydu. Sonra, kadife bir kese içinde bir mühür, kaybedersen vayhaline. Bir çek defteri ve çek kullanabilmek için gerekli bir ikinci hüviyet ile, aksesuar tamamlandı.

Teoman ağabeyin dediğine göre; çekin üzerine, istediğim meblağı yazabilirmişim ve mal müdürlüğü, bu meblağı hemen ödermiş. Amaç, Anadolu'nun orasına burasına teftişe gitmiş müfettişi parasız bırakmayıp, kurda-kuşa yem olmaktan kuru-

mak. “Ama” dedi Başkan “Maaşından fazla parayı hiç çekmesen ve hep devletten alacaklı olsan daha iyi.” Ufak da olsa, devlet, her ay bize borçlu kalırdı. Müfettişler, murakıplar, kontrolörler, yani tüm üst düzey denetçiler, denetledikleri yerlerde, çay-kahve bile içmek istemezlerdi.

İlk turnemi doğum yerim İzmir’e yaptım. İlk işim de Osmanlı Bankası’nın kambiyo işlemlerini denetlemek. Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki 1567 sayılı Kanun’dan güç almaktayım ki “breh breh”. Cebinizde 1 Dolar yakalarsam içeri girersiniz. “Döviz ziyanına sebebiyet vermek” cinayet gibi bir suç...

O günlerde, bankaların kambiyo servislerinde Türkler pek çalışmazdı. O işi daha çok, Levantenler, Rumlar ve Yahudiler yapardı. Sanırım şube müdürü de bir Levanten idi ve odasına girdiğimde bir süre ayakta bekletip, yüzüme bile bakmadı. Yirmibir yaşımın ve vasat giyimimin etkisiyle olsa gerek, kim olduğumu öğrendiğinde ise, kafası tavana vuracak diye korktum. Bir aylık denetim sonunda neler bulduğumu açıklamama, Bankalar Kanunu engel. Ama bir müfettiş, denetim yapsın da eleştirecek bir şey bulamasın, mümkünü yoktur. Nasıl rapor yazacak o zaman?

Unutmadan söyleyeyim; Bir tren restoranında yaşantımın ilk yemeğini o yolculukta, mototrenle, Ankara’dan İzmir’e gelirken yemiştim. Çünkü devlet denetim görevlilerine, normal bir memurunkinden iki kattan fazla para veriyordu ve benim de artık cebimde, yeterli param vardı.

Seni gidi eski devlet seni: Sen, iyi yetişmiş ve bunu da özel bir sınavı kazanarak kanıtlamış bir çocuğu alıp, daha yirmi bir yaşında önemli yetki ve görevler verirken, cebine insanca yaşamaya yetecek parayı koyarsan, üç yıl boyunca “muavin” olarak eğitip sınırsan, ondan sonra müfettiş daha da sonra yüksek bürokrat yaparsan, satılık kamu görevlisi zor bulursun...

Dönemin Ticaret Bakanı Teoman Köprülüler Tarih Alaşehir Üzüm İşletmesi açılışında konuşurken...

Tarih Turgutlu Mağazasının açılışında ortaklarla (6 Temmuz 1979)

Benim ilk memuriyet günlerimde, bürokrasinin, özellikle de Maliye ile bünyesindeki Hazinesinin tepelerinde, Memduh Aytür, Zeyyat Baykara, (Kara) Ziya Müezzinoğlu gibi dev adamlar vardı. Başbakan İsmet Paşa'nın önünde Bakan fırçalayanı, Zeyyat Baykara mıydı? Onların, bir altlarındaki kişiler bile odalarına, korkarak girerlerdi. Devlet işinde yanlışla bağışlamazlardı çünkü.

Adeta zorlukla açılabilen büyük, ağır tahta kapıların arkasındaki yüksek tavanlı, antika eşyalarla dolu görkemli odalarda otururlardı. Maliye'nin, makam katındaki, loş تنها koridorlarda, aşınmış ama tertemiz değerli halıların üstünde sessizce yürüyerek ulaşırdınız sekreterlerinin yanına.

Aslında, ne kadar sevecen insanlar olduklarını sonradan gördüm...

Onların bir alt kademesinde, çok etkin insanlar olarak, Erhan Bener ve Kemal Karal'ı hatırlıyorum. 1567 sayılı Kanun'a dayalı olarak zaman zaman kararname, sık sık tebliğ yazarlardı. Aslında, Kanun yazarlardı çünkü; 1567 bir çerçeve Kanun olup, bürokratların Kanun yazmasına engel değildi. Ben bile, birkaç tebliğ maddesi yazmışımdır. Özellikle de dış ticaret rejiminde ithalat teminatları ile ilgili olarak.

Yine de o günlerde, yurda oto ithali, ancak, bedelsiz ithalat yoluyla mümkündü ve permi adı verilen ithal izinleri, büyük paralar karşılığı, alınıp satılırdı. Biz, üç-dört kontrolör, fiyatlarının yirmibin lira olduğu günlerde satın alınıp, bedeli ödenmiş, yaklaşık ikibin permiyi iptal etmiştik. Permiyi alanlar arasında, çok önemli isimler de varmış. Onların paraları da yandı. Ama sağa sola sürgün etmek bir yana bize sitem eden bile olmadı. Ocak-bucak başkanlarının, kaymakam atayıp attırdıkları dönem, bizden önceymiş.

1962-1974 döneminde, hep Maliye'de çalıştım ve politik baskıyı hiç yaşamadım. Bazen, döviz kaçakçılarını fezleke ile

Erdiñ Gönenc, Teoman Köprölüler'in katılımıyla Tariş'in bir işletmesini hizmete açarken (13 Mayıs 1978)

Tariş Genel Müdür Yardımcıları: Erol Güngör, Selahattin Gürsoy, Nihat Fidan, Rağıp Arsan, Şevket Aksoy; Gültepe Belediye Başkanı Aydın Erten, Kemal Baykal (Zeytinyağı Kombinasi Müdürü), Metin Dikenelli (Çiğli İplik Fabrikası Müdürü), Ali Sarıyörük (Pamuk Birliğı Başkanı ve Üzüm Birliğı Müdürü Hüseyin...

doğrudan Savcılıklara sevkeder, Bakanlığa sonradan bilgi veririz. Teşfiş ve müfettiş, önemli ve etkiliydi. Tüm bürokrasi öyleydi aslında. Ben, Sakıp Sabancı'nın, bakan odasında oturup, sağa-sola emirler yağdırılmasını sağlamak yerine, evrak şube müdürünün odasına kadar, yazı takip ettiğini biliyorum. Evrak memurunun, dosya dolabı arkasına atıvereceği bir yazıyı, hiç bir bakanın bulamayacağını öğrenmişti kuşkusuz.

1970'li yıllar, politikanın, bütün haşmetiyle, bürokrasinin içine girdiği yıllar olmuştur. Ben dahil bürokratlar, partilerle gelip, onlarla gider oldular. Asker bürokrasiyi, Dışişleri Bakanlığını ve bir ölçüde de Maliye'yi, bunun dışında tutmak gerekir tabii. Üst düzey teftiş de kendini korumayı başarabilirdi sayılır yine de.

1970-80 dönemi yaraları henüz taze. Kimilerinde acıları sürüyor. Ben de taraflı olurum korkusu ile bu konuda yorum yapmayı sonraki yıllara bırakmak istiyorum.

1980 sonrası, daha da taze olduğu halde, bu dönemde özellikle teftiş kurumlarına, yazık edilmiş olduğunu belirtmeden geçemiyorum:

“Ülke'nin en iyi çocuklarının müfettiş olduğu” tesbiti, doğrudur. “Bunların teftiş kurumları yerine, icrada çalıştırılması gerektiği” savı ise tümüyle yanlış. Teftiş kurulları hiç bir zaman, teftiş organlarından ibaret olmamışlardır. Onlar, belki de daha çok, iyi çocuklarımızı hem bilgi, hem de ahlak yönünden daha iyi çocuklar olarak yetiştirip, ülke yönetimini, onlara emanet etmeyi amaçlayan, üstün okullardır. Çevremde, değişik kurullardan, pek çok değerli müfettiş var. Morallerinin iyi olduğunu söyleyemem. Önemli görev verilmediğini, etkinliklerinin kalmadığını düşünüyorlar. Gerçekten, benim çocuk olduğum çağlarda müfettiş için turne, kutsal bir görevdi. Bir gün kaytarmak bile hoş karşılanmazdı. Muavinler dört, baş müfettişler iki ay, tüm Anadolu'yu gezer ve denetlerdi. Denetlenecek fazla birşey olmasa da devletin solugunu gö-

türür, kendileri de anayurdu, baştan başa tanır ve severlerdi.

Devletimizin, ithal bürokratlara, hiçbir zaman gereksinimi olmamıştı. Tersine, özel sektörün kuruluşundan bugünkü dev boyutlara ulaşmasına kadar, her aşamasında, devlette yetişmiş insanların, bilgisi ve alınteri vardır. Özel sektörün kendi yetiştirdiği kadroların hocaları da onlardır.

Osmanlı, üç büyük okul kurdu; Harbiye, Tıbbiye ve Mülkiye. Harbiye ve Tıbbiye'nin fazlasıyla yerine getirdikleri işlevleri malum. Mülkiye'nin ise devlet adamı yetiştirmek. Gerektiği kadar hukuk, gerektiği kadar iktisat ve devlet yönetimi hakkında bilgi. Sadece para teorilerini bilmek, iktisat bilmek anlamına gelmiyor.

Son söz olarak, Memurin Muhakematı hakkında Kanun için birşeyler söylemek istiyorum. Elbette çok eskidi ve tüm eskimişler gibi yenilenmeli. Ama bu Kanun, "memur dokunulmazlığı" kanunu değildir. Tam tersine, memur sıfatıyla suç işleyenlerin cezalarını memur olamayanlara göre çok arttırıp, suç işlemekten alıkoymayı amaçlayan bir Kanun'dur.

Memur, bürokrasiyi yaratır ve halkı ezer...

Memur, bir fare gibi bütçeyi kemirip durur...

Yine de işini bilir memur...

Bağışla edinilmiş ve eski püskü de olsa, odasında tv ve video vardır...

Memur makam arabası, servis aracı kullanır.

Dokunulmazlığı bilem vardır...

Memur, belki dediğiniz gibidir ama, Devlet'imizi ayakta tutandır memur...

Durum, Ocak 1998

Şirketler, Daha Az Vergi Vermek İçin Kuruluyor

Sanayi ve Ticaret İl Müdürü Erdinç Gönenç, varolan sanayi bölgelerinin dışında artık İzmir’de sanayiinin kurulmasına karşı. İzmir ve çevresinde çok güzel tarım ürünleri yetiştiğine dikkat çeken Gönenç, daha fazla sanayileşmenin tarımı ve doğa yapısını gerileteceği inancında.

- Sayın Gönenç, İzmir’e bir türlü gelemeyen doğalgaz hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Bunu sadece doğalgaz olarak düşünmek yanlış, bana kalırsa İzmir ekonomi ve ticari alanda hakettiğinin çok gerisinde kalmış durumda. İzmir’in bugüne kadar ihmal edildiğini söylemek yanlış olmaz. Yalnız son zamanlarda İzmirli yeni bir anlayış geliştirdi, “devletten bir beklentimiz yok, biz kendi işimizi kendimiz yaparız” diye düşünülüyor. Aslında doğalgazın çok önceden İzmir’e gelmesi gerekiyordu. Yatırım programlarında da doğalgazın İzmir’e getirilmesi ile ilgili herhangi bir program yok. İzmirli işadamları bu konuya el attılar ve bunun için çalışmalar başladı. Doğalgazın İzmir’e gelmesiyle elektrik açığının kapanacağına da inanıyorum.

- İzmir ekonomisinin daha iyi yere gelmesi için sizce neler yapılması gerekir?

Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü olarak, çevreyi koruyarak sanayileşme politikasını güdüyoruz. Ben, 6 yıldır İzmir'de görev yapıyorum. Bu süre içinde sanayi bölgeleri dışında tek bir fabrika kuruluşuna izin vermedim. Dolayısıyla, organize sanayi bölgelerinin ve küçük sanayi sitelerinin kuruluşunu destekliyoruz, organize sanayi bölgeleri yanında uydu kentler gibi bir model düşünüyoruz. Şu anda çalışmalarını devam eden organize sanayi bölgelerinin dışında bulunan Aliğa ve Torbalı gibi organize sanayi bölgeleri de hayata geçirilmeli. Yalnız ben bu çalışmalar tamamlandıktan sonra İzmir'de artık sanayi kurulmasına taraftar değilim. Çünkü, İzmir'in doğası çok zengin, tarım da çok güzel ürünler yetişiyor. Daha fazla sanayileşme tarımı ve doğa yapısını gerilecektir. Dolayısıyla İzmir'i sanayi kenti olmaktan çok, kültür, sanat, turizm, tarım ve kongreler şehri yapmak gerekiyor.

- Geçtiğimiz yıl İzmir'de kaç şirket kuruldu ya da kapandı?

Geçtiğimiz yıl, il içerisinde 116 anonim şirket kuruldu. 1490 anonim şirkette sermaye artırımında bulundu. Yıl sonu itibarıyla çalışmalarına devam eden anonim şirket sayısı 5190. Bunlardan 460 tanesi tasviye, 25 tanesi iflas halinde bulunmakta, 8 tanesinin ise, yıl içinde tasviyesi tamamlanarak kaydı silinmiştir. Yine geçtiğimiz yıl, 5454 adet limited şirket kuruldu. Rakamlar kurulan şirket sayısının arttığını gösteriyor. Bu da ekonomide canlılık demektir. Ancak, kurulan bu şirketlerin tümü için aynı şeyi söylemek mümkün değil. Bu şirketlerin önemli bir bölümü maalesef daha az vergi ödemek için kuruluyor. Böylelikle gelir vergisinden kaçmaya çalışıyorlar.

- Ülkedeki gelir dağılımındaki adaletsizliği önlemek için nelerin yapılması gerekiyor?

Bence, Türkiye'deki en büyük sorun istihdam sorunu. Türkiye, nüfusu hızla artan ülkelerden birisi. Dolayısıyla, çalışabilir nüfus sayısı da artıyor, öte yandan teknolojik gelişmede, daha az emek kullanılabilirliği içeren şekilde geliyor. Yani, tek-

nolojik gelişme ile nüfus artışı arasında çözümü son derece zor olan bir çelişki var. Yeni teknolojilere “hayır” diyemezsiniz, o zaman, uluslararası rekabette çok geri kalırsınız. Bu çelişkiyi çözemediğiniz zaman da işsizlik ortaya çıkıyor. Dolayısıyla, gelir dağılımındaki bozukluğu ortadan kaldırmanın temel yolu, insanlara iş sahası yaratmaktır. Burada devletin devreye girmesi gerekiyor. Ben de devletin ekonomiden elini eteğini çekmesi, özelleştirmenin yapılması görüşlerini elbette benimsiyorum. Ama, devlet, işsizliğe çözüm bulmak, özel sektörün yatırım yapmaktan kaçındığı doğudaki kalkınma sorununu çözmek için ister istemez ekonominin içine girecektir. O zaman yapılması gerekli olan iş, ileri teknoloji kullanımını gerektirmeyen bir takım yatırımları devlet eliyle yapmaktır.

- Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü olarak, tüketicinin korunmasına yönelik çalışmalarınız var mı?

Biz, tüketicinin korunmasına büyük önem veriyoruz. Türkiye’de piyasa ekonomisi uygulamaya çalışıyoruz, serbest ekonomi, liberal ekonomi dediğimiz ekonomiyi uygulamaya çalışıyoruz. Bunun böyle olması doğal. Çünkü, demokrasinin ekonomik sistemi, serbest piyasa ekonomisidir. Planlı ekonomiyi bugün, küçük ve kapalı ekonomi modeli olduğu için uygulamak mümkün değil. Ama globalleşme olgusu ortaya çıktı ve Türkiye’deki şirketlerin çoğu çok uluslu hale geldi. Eğer, planlama düşünülecekse, bütün dünya ekonomisini aynı anda planlamak lazım. Tek bir ülkenin planlı ekonomide kalması mümkün değil, zaten bu model de totaliter rejimlerin ekonomisi haline geldi. Ama, serbest piyasa ekonomisini uygulayabilmek için üç maddeyi kurmak gerekir. Bunlar; tüketicinin korunması, rekabet ve çevredir. Bu üç maddeyi korumadığınız halde, ben piyasa ekonomisi uyguluyorum diye ortaya çıkarırsanız, onun adı vahşi kapitalizm olur. Dolayısıyla, üç unsurun korunmasına İl Müdürlüğü ve bakanlık olarak çok büyük özen gösteriyoruz.

İzmir 2000 Dergisi, 1 Nisan 1998

Son Yazısı

Tarifeli Ekonomi

Özellikle son onbeş yıldır, Türkiye’de egemen ideoloji, liberalizm’dir. Devlet, elini ekonomiden çeksin diyoruz, devlet bankacılığı olmasa, kredi yolsuzlukları olmaz diyoruz, hızlı özelleştirme istiyoruz. Devletçiliği ve planlı ekonomiyi savunan, kalmadığı gibi... Bir de ekmek zammı olduğunda, “devlet yetkilileri uyuyor mu?” diyenler olmasa.

Liberalizm demek, piyasa ekonomisi demektir. Piyasa ekonomisinde fiyatlar, tam rekabet koşullarında, arz-talep mekanizması tarafından belirlenir. Emir-komuta ile fiyat belirlemesi yoktur yani.

Peki, bizde fiyatlar nasıl belirleniyor acaba? Bizde, umumi tuvalet ücretinden, diş protez ücretine, gevrek fiyatından, muhasebecimizin aylık ücretine kadar, pek çok mal ve hizmetin fiyatı, yetkili kuruluşların hazırladığı, tarifeler ile belirleniyor. Üstelik, tarife fiyatları altına inilmesi yasak fiyatlardır. Denizli’de, Ordu’da fırıncılar odası, ucuz ekmek satan fırınları mahkemeye bile vermedi mi? Tarifeler, tüketiciyi değil, meslek kuruluşu mensubunu koruyor. Korusun elbette ama o zaman bu fiyatlar, piyasa ekonomisinin değil, “lonca” sisteminin fiyatları olur.

Türkiye’de bir de tekel konumundaki kamu kuruluşlarının fiyatları var. Su fiyatı, elektrik fiyatı doğalgaz ve telefon fiyatı gibi. Bu fiyatları da arz-talep mekanizması belirlemiyor. İlgili kuruluşun yönetimleri belirliyor. Hakkaniyet ölçülerine ve piyasanın gereklerine uygun fiyatlar olup olmadıkları tartışılabilir. Belki de işçi fazlasının veya kötü yönetimin faturasını ödüyoruz.

Bu kadar çok sayıda mal ve hizmet fiyatının piyasa mekanizması dışında belirlendiği bir ekonomiye, “liberal” demek, mümkün müdür?

Bu sorunun yanıtını, en iyi biçimde, Rekabetin Korunması hakkında Kanun veriyor. 7.12.1994 tarih ve 4054 sayılı bu Kanun’un 4. Maddesi aynen şöyle diyor: “Belirli bir mal ve hizmet piyasasında, doğrudan ve dolaylı olarak, rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran, yahut doğurabilecek nitelikte olan, teşebbüsler arası uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin bu karar ve eylemleri, HUKUKA AYKIRI VE YASAKTIR. Bu haller, özellikle, şunlardır; a) Mal ve hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kâr gibi unsurları ile her türlü alım satım şartlarının tesbit edilmesi.”

Bu Kanun, Gümrük Birliği’ne ve er geç tam üyesi olacağımız Avrupa Birliği’ne, yani serbest piyasa ekonomisine uyum kanunu’dur. Serbest piyasa ekonomisinin tanımı açısından, en temel belge niteliği taşıdığı da su götürmez. Ve bu kanun, tarifelerle belirlenen fiyatları, açıkça, hukuka aykırı olarak nitelendirip, yasaklıyor.

Ancak, fiyat tarifesi düzenleyen tüm kuruluşlar, bu yetkilerini de kanundan almaktadır. Yaptıkları iş yasaldir ve hatta görev ifası olarak da tanımlanabilir. Sorun, onların dayanağı olan Kanun’ların 4054 sayılı Kanun ile çelişiyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Aslında bu çelişkiler, 4054 sayılı Kanun’a eklenecek, geçici bir madde ile fiyat tarifesi düzenleme yetkileri kaldırılmak

suretiyle kolayca giderilebilirdi. Şimdiyse yeni bir yasal düzenleme gerekiyor. Aksi halde, pek çok hukuki sorun çıkabilir.

Kanımcı, hukuk tekniği ile ilgili tartışmalar fazla önem taşıyor. Hangi ekonomi sistemini uygulayacağımıza, karar verelim artık. Piyasa ekonomisinde fiyatları, piyasa belirler. Bizim şimdiki sistemimizde ise, olsa olsa “tarifeli ekonomi” adını vermek gerekir...

Kamu’daki tekeller ise, zorunluluk nedeniyle ve tarihi süreç içinde ortaya çıkmış bulunan, adeta doğal tekeller. Özelleştirilmeleri mümkün ama tekel olma özellikleri, kolay kolay ortadan kaldırılamaz. Onları, piyasa ekonomisine entegre etmek ise, “hakim durumun kötüye kullanılması” açısından denetlemek suretiyle, Rekabet Kurulu’muzun görevidir.

Artık, bizim de rekabet kurulumuz var. Çekinmeyin, şikayet edin...

Aramızdan ayrılan Erdiñ Gönene’ın anısına TANSAS tarafından verilen ödöl töreninden görüntü...

Sevgili Abim

• Mete Gönenc

Sevgili Abim

İşçinin, köylünün, tüm emekçilerin, solcuların, ilericilerin, düşünen tüm beyinlerin, tüketicilerin, içinde insan sevgisi olan herkesin “ERDİNÇ ABI”si benden 7 yaş büyük olmasına rağmen benim hem abim hem arkadaşım. Sosyalizmi, kitap okumayı, futbolu, Beşiktaşlılığı, satrancı, kağıt oynamayı daha da hayata dair birçok şeyi ondan öğrendim. Beraber simit sattık, su sattık, okunmuş kitaplarımızı satıp yenilerini aldık, futbol oynadık, politika yaptık. İkimizde Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdik, Maliye Bakanlığında denetim elemanlığıyla işe başladık ve İzmirimiz’de o Sanayi ve Ticaret Müdürü iken ben de Defterdar oldum. Doğayı ve tüm canlıları çok severdi, doğal olarak solcu idi. Sadun Aren, Behice Boran, Uğur Mumcu ve daha nice sevdiğimiz saydığımız insanlar yakın dostuydular. O Tariş’in “fakir Genel Müdürüydü”. Öldüğünde ailesine sadece zemin kat bir ev ama çok onurlu bir isim bıraktı. Başarılı olamadığı tek şey; hizipçilik, delege politikası olduğu için hiç ön seçimi kazanamadı ve çok istediği Büyükşehir Belediye Başkanı olamadı. Kazansaydı çok sevdiği hakkında bir çok yazı yazdığı İzmir’i sanırım bugünkünden çok daha güzel olurdu.

Kitabına adını verdiği İzmir’i, Ege’yi çok severdi. Şimdi onun izinden giden kızıma bile bölgemizin simgelerinden “Defne” adını o koydu. Abim ile ve onun özlediği İzmir ve dünyasıyla ilgili her şeyi o çok iyi bildiği ve kullandığı diyalektik yöntemle kaleme aldığı yazılarında bulacaksınız. Bu kadar erken gitmeseydi ne güzel olurdu. Benim sevgili Abim.

Erdirinç Ağabeyim

• Cem Gönenc

Biz ailecek, zaman zaman farklı siyasi çizgilerde olmamıza karşın, hep emekten, ezilenden, sömürülenden, aydınlanmadan yana olduğumuzu düşündüğümüz konumlarda olduk. Sanıyorum ailede bunun öncüsü insancılığıyla, genel kültürüyle, aydınlık kafasıyla Erdirinç ağabeyimdi. Daha ilkokuldayken Erdirinç ağabeyimin evinde Varlık Yayınları'ndan çıkan kitaplarla haşır neşir olmuşum.

Ağabeyim hep “burjuva kültürü öğrenilmeden sosyalist kültür öğrenilemez” derdi. Haklıydı da. Ağabeyimle ilgili hatırladığım bir başka şey de, daha sonra yabancı bir şirkete satılmasına karşı çıktığı için ayrılmak durumunda kaldığı Karadeniz Bakır İşletmeleri Genel Müdür Yardımcılığı dönemiyle ilgili.

Ağabeyim, yengem ve ben hep birlikte ağabeyimin şoförünün bir gecekondu olan evine yemeğe gitmiştik. Bu, siyasilerin yaptığı tarzda bir ev ziyareti değildi. Ağabeyimin kişilik yapısının mütevaziliğiyle ilgili bir ziyaretti.

“Aort anevrizması” hastalığının olduğunu anladığımız yaşamının son dönemlerinde, operasyon oldukça riskli olduğu için kendisine ameliyatı ABD’inde olabileceğini söylemiştim (ABD’inde bu alanda çok deneyimli Crawford isimli bir cerrah vardı). O ise bana “devletin parasını böyle harcayamam” diye cevap vermişti. Kendine has, kamucu bir devletçilik anlayışı vardı. Keşke o ameliyatı olsaydı da şu an hayatta olsaydı. Dünyamızın, ülkemizin, hepimizin Erdirinç Gönenc gibi adamlara her zamankinden fazla ihtiyacı olduğunu düşünüyorum.

Erdirinç Abi

• Mehmet Özavcı

1981 ilkbaharı başlangıcında tanıştık, şans eseri Erdirinç Abi ile... Ben ODTÜ'den, O TARİŞ'ten ayrılmak zorunda kalmış. Daha ilk tanışmada 17 yaş farka rağmen bir sohbet tutturmuşuz ki, demeyin gitsin!... Sanırım altı saat kadar... Bir ağabey, bir kardeş, bir ülküdaş, içi kıpır kıpır yılmaz bir devrimci... Ve daha o gün başlayan birlikte bir politik yolculuk. O önce milletvekili, sonra bakan olacak ve ben de özel kaleminde görev alacağım, ama yaşam bu fırsatı vermedi bize. O'nunla zorunluluktan ticaret yaptığı ve sonradan benim de katıldığım, Muğla'daki küçük belediye dükkanında başlayan birlikte yolculuk, O'nun ölümünden sonra bile bitmiş değil... Tam tersine!... Ölümüyle arkadaşları Aydın Erdim, sonradan kaybettiğimiz Metin Dikenelli ve eşi Ayfer Dikenelli ve Ayhan Çopur'la daha bir kenetlendik, Onlar ağabey ve abla, ben kardeş...

Ailesiyle bir türkü tutturmuşuz, bu ikinci İzmir'im kitabıyla da ses getiren, ayvanın kokusunu taa Muğla'dan duyuran... Erdirinç Abi ve üç erkek kardeşi; rahmetli Çetin, Mete, Cem mi desem yoksa, kendimi de koyup Mehmet'i de mi eklesem?.. Eee oğlu Erdener'i unutmak ayıp olmaz mı?.. Ya hayat arkadaşı, can yoldaşı, biricik Ayla Abla mı?... Galiba aileden biriyim Ben de! Çünkü değerli Oktay Ekinci'nin ilk "İzmir'im" kitabının sonunda söylediği gibi: Erdirinç Abinin söylediklerine "haklısın" deyip, birlikte hareketten kaçmadığıma göre de, hem de hiçbir zaman!

İnsanlar eserleriyle yaşarlar, fiziken ölseler bile!... Erdener ve Sevinç Ayla Gönenç, Erdiñ ağabeyi geçmiş yazılarını kitaba dönüştürerek de yaşatıyorlar. Ve bu şekilde pek çoğumuza örnek oluşturuyorlar, eserlerimizle yaşamaya devam edebileceğimizi gösteriyorlar, hem de dosta-düşmana... Yaşsa Erdener!... Babanın oğlu oldun, en zor günlerde bile Erdiñ Abinin tek dert ettiği şey oğluna çikolata götürebilecek kadar parasının olmasıydı ve lüksü de oydu!.. O çikolatalar sana helal olsun!

Ben tanıdıktan sonraki dönemde; İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı için aday adayı oldu, Erdiñ Abi, sonra da milletvekili aday adayı. Beraber dolaştık pek çok yerini İzmir'in, öylesine ki giderlerimizi karşılayabilmek için, rakip aday adaylarından birisini daha aracımıza alıp, bir şeyleri paylaşarak...

Sonraki yıllarda da Erdiñ Abiye verilen ve TARIŞ Genel Müdürlüğünden bile daha çok sevdiği İzmir Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü bürokratik görevi. Bu görevi sürecinde Tüketicinin Korunması ile ilgili çalışmaları... Başarısı şaşırtıyordu yakın çevremizden bazı arkadaşlarımızı bile. Halbuki O'nun bilgisini, azmini ve direncini benim kadar yakından bilselerdi, bu görevin O'nun için oldukça hafif bile kaldığını görebilirlerdi. Yanılmıyorsam 1982'de çift taraflı açık böbrek ameliyatı olup, ayağa kalktıktan kısa bir süre sonra, payam (badem) ticareti yapmaya çalıştığımız dönemde, ameliyat dikişlerine, ufak-tefek yapısına bakmadan, "ben TARIŞ'in 210 milyon dolarlık dış satımını gerçekleştirmiş genel müdürüyüm demeden, benimle beraber kantarı omuzlayıp payam çuvalını omuzladığını bilselerdi... Ya onun siyasi çalışmalardaki bir çocuk heyecanı içinde gür sesiyle sivrilmesini... Ya da öğretim görevlisi olduğu Muğla İşletmecilik Yüksek Okulu'nda 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu ile okuldan atılınca, uygulamaya karşı açtığı davayı kazanarak, emsal oluşturmasıyla, tüm 1402 liklerin üniversitelere dönüşünün yolunu açmasını..

Pek çok anımız var Erdinç Abiyle... TARIŞ genel müdürlüğü görevinden sonra kira ödememek, geçimini sürdürebilmek için gelmişti ailesiyle Muğla'daki kayınpederinin, emekli kaptan pilot Burhan Tül'ün, **Kaptan Amca**"nın evine. Bir gün şimdi ismini anımsamadığım birisi çıktı geldi dükkanımıza. Erdinç Abiye kıyak iş teklifi yapıyordu üst düzeyde ve de bol maaşlı. "Bana devletimden başka hiç kimse maaş veremez" diyerek ve biraz da tersleyerek göndermişti adamcağızı. Açıkçası kovmuştu! Var ya; adamcağızın o şaşkın bakışımı hala gözümde canlandırabiliyorum. Sanırım bu onurlu duruşu anlamak olası değildi onun için. Ne bilsin; Erdinç Abinin TARIŞ'te daha göreve geldiği ilk gün işçilere, "Üretimi aksatmadığınız sürece hiçbir sorunla karşılaşmayacaksınız, ancak üretimi bir saat bile aksatırsanız, "gereğini yaparım" diyen adam olduğunu ve üretim işçilerce aksatıldığı, üretim araçları tahrip edildiği için, beş bine yakın faşist işçiyi kapı önüne koyabilen, dediğini yapan bir adam olduğunu... Ne bilsin; O ufak-tefek adamın yüreğinin mangal gibi olduğunu...

Izninizle bir anı daha: 1983 10 Kasım'ı ve Aydın Erdim misafir gelmiş İzmir'den Muğla'ya. İki arkadaş buluşmuş. Bir de ben tıfıl ile bir susam alıcımız, olmuşuz dört kişi ve o gün 10 Kasım ve klasik içki yasağı! Beraber yenilecek bir yemek ve olmazsa olmazı rakı! Şehirde içki verilmez diye gittik Karabağlara (Muğlalı **Yayla** der), Musta Bey'e. Kovdu bizi, "bugün yasak, heden nere gidiosanız gidin" dedi. Biz de Keyfoturağı'nın yolunu tuttuk. Müşteri yok, masalar boş ve bizi havadan kapı meyhaneci. Tabii biraz yenilip, içilmişti ki, biraz sonra kapıda polis... Vee buyurun karakola! Aydın Abi, polislere; 10 Kasım'da içilmez diye bir yasak yoktur. Ancak 1954'te alınan bir hükümet kararına aykırılıktan işlem yapabilirsiniz" dese de nafile! Karakola geliniyor ve başlanıyor ifadeler alınmaya... Ve Erdinç Abi konuşuyor: "Atatürk düşmanlarının bile iktidar olduğu bu ülkede, biz Atatürk'ün sevdiği içkiyi içeriz"... tabii bu ifadeyi yazan polis şaşkın, komiser geliyor, o günkü Muğ-

la Valisi ile de görüşülüyor. Vali Kemal Nehrozoglu gereğinin yapılmasını söylüyor ve Mahkemeye sevk! Allaha babam gelmişti de, bizi O'na teslim etmişlerdi polisler, yarın mahkemeye gelirler teminatı verince... Galiba Türkiye'de 10 Kasım'daki içki yasağına muhalefetten yargılanan ilk ve son ekip te buydu...

Erdiñ Gönencilere bugün daha çok gereksinimimiz var. Yeni Erdiñlerin yetişmesi gerekiyor bu topraklarda... Toprak biraz çoraklaşsa da son yıllarda!...

Erdiñ Abi; bıraktığın bayrağı yere düşürmemeye çalışıyorum. Senden ve dostlarından öğrendiklerimi benden gençlerle paylaşmak ve aktarmak onlara, gönüllü ve yapmaya çalıştığım bir görev benim için. Ama n'olur ülkemizin ve CHP'mizin senden sonraki halini sorma!... Ama bir gün, ama mutlaka, nasıl olsa ayağı kalkıp, şahlanacak yine, Kemalist devrim!...

Seni seviyorum Erdiñ Abi!...